

UČITELJSKI LIST

GLASILO „ZVEZE SLOVANSKIH UČITELJSKIH DRUŠTEV V TRSTU“.

Izhaja 1., 10. in 20. vsakega meseca. — Slovenski rokopisi naj se pošljajo na uredništvo v Sežani na Krasu, hrvatski na naslov: Vinko Šepić, nadučitelj u Buzetu. — Izdaja „Zveza slovanskih učiteljskih društev v Trstu“, za uredništvo odgovoren Silvester Pertot. — List je za člane izdajateljice brezplačen, naročnina za nečlane L 24.— Upravištvo v Trstu, ulica Molin grande 16, I. n. — Tekoči poštni račun. — Tiska Tiskarna Edinost v Trstu.

Št. 22, 23, 24, 25.

V Trstu, dne 10. avgusta 1922.

Leto III.

DELEGACIJSKO ZBOROVANJE V GORICI

(Nadaljevanje)

Po tajnikovem poročilu se oglasi **t. a. Kosova**: O volilni pravici učiteljic nismo čuli ničesar. Po prejšnjem vol. redu za občine smo imele iste pravice kot tovariši. Ali se je storilo kaj za nas? Zahtevamo aktivno in pasivno volilno pravico!

Tov. Mikuz: Pripravljali se je tečaj za meščanske šole. Po vseh pripravah pa tečaja ni! Lani je bil tako organiziran, da se ni izplačalo blizu. Zato tudi ni bilo udeležencev iz idrijskega okraja. Kaj pa letos?

Predsednik: Za ta tečaj ni bilo dovolj priglasenih, kar ugotavljam z obžalovanjem. Najprej nekaj zahtevamo, potem pa se tudi po naši krivdi ne vrši. Težava je seveda tudi s predavatelji. Da bi prišli predavat strokovnjaki kakor Oswald, Pivk i. dr., je težko izvedljivo.

Tov. Kleinmayr: Ali je na dnevnem redu vsako poročilo posebe, o blagajni, o listih?

Preds.: Da!

Tov. Kleinmayr: Zveza ima namen izdajati knjige. Predno pa se loti izdajanja leposlovnih, naj misli na pedagoške in sploh znanstvene. Čutim to potrebo še posebno, ker so pedagogiko brnili iz «Učit. lista».

Preds.: Zveza rabi stanovski list. Istotako je potreben mladinski list. Pedagoški list «Popotnika» pa vsak lahko dobi, zato ostanimo pri tem, saj je naša revija!

Tov. Mermolja: Že kdaj smo dobili poziv radi Šolske matice. Tudi denar smo zbrali. Doslej pa še ni nobene knjige!

Preds.: Knjige so prišle, v «Učit. listu» bo objava.

T. Rupnik: Pri meščansko-šolskih tečajih naj bi se polagali tudi izpiti. Predavatelje je treba oskrbeti nekaj mesecev prej in vsako snov naj obravnavajo zase. Tudi bi se moral tečaj vršiti med letom in ne med počitnicami.

T. Križman: Opozarjam tovariše, da je odprl letos deželni odbor 20 kmetijsko-nadaljevalnih šol. Za poučevanje na teh se vrši tečaj (dvodelni) v Gorici, za katerega je priglasenih izredno mnogo udeležencev. Skušali bomo otvoriti istočasno dva oddelka, da se sprejme dvakratno število prvotno določenih.

T. Mikuz: Kaj pomenja, da je število članov Zveze padlo za 60?

T. Gruntar: Odcepila sta se Logatec in Krk. Nekaj jih je šlo tudi čez mejo!

T. Rakovšček: Ker je izdaja pedagoškega samostojnega lista nemogoča, naj bi «Učit. list» prinašal pedagoške članke v posebni koloni.

T. Ribičič: Originalnega nimamo pravzapravi nič. Kar se pri nas tiska, je povzeto po nemških in drugih delih. Če so pa članki kratkomalo «preplonkani», nimajo nikake posebne vrednosti. Naj se raje navajajo naslovi novih, dobrih knjig!

T. Demarin: Sve ide dalje, sve žudi za znanjem, sa usavršivanjem. I mi jugoslov. učitelji tužne Istre žedjamo na čistoj vodi, na izvodima nove kulture, novih orientacija. Željni smo, i to vrlo željni ustanove socialnih tečaja. I mi treba, da se bar donekle usposobimo za lakše i slobidnije razumevanje socialnih podloga i načela, jednom rečju, da se u svim socialnim pitanjima uputimo i orientiramo.

U slučaju nemogućnosti ustanove soc. tečaja, molim, da vodstvo naše Zveze poskrbi, da se barem tiskaju izvešća, ili da se onima, koji su toga željni dade, da si u najgorem slučaju prepišu, da si ovim načinom stvore barem neku stanovitu surogat-sliku, da uzmožnu biti u onoj nužnoj socialnoj orientaciji.

Premda je naše glasilo čisto stanovsko, ipak ne bi škodilo, kad bi nešto češće donášao članke iz elementarne pedagogije, što bi osobito koristilo svim mogućim vojnim i povojnim učiteljskim silama. Stručna izobrazba mladih učitelja apsolutno ne-dostaje za svjesno i temeljito izvršivanje teškog i veličanstvenog našeg rada i poslovanja. Gdje su sve nove metode, novi nazori? Pedagoške knjige teško se dobe i strašno su skupe i kad tomu tako i ne bi bilo, istu su mnogo zgodniji izvaci, članci, predavanja nego celokupna pedagoška knjiga. Stoga predlažem, da se u «Učit. listu» ipak nešto više posvećuje pažnje i nastojanja pedagogiji, elementarnim metodam i novijim metodičkim pojavama. Ovo je bezdvojbe želja velikog djela mladjeg jugosl. učiteljstva Istre. Želim, da se ovo ozbiljno i pretrese i uredi.

T. Šepić govori v istem smislu.

T. Kleinmayr dobi besedo in začne govoriti o «Učit. listu».

T. Hreščak (vmes): Poročilo o «Učit. listu» bo sledilo. Prosim predsednika, da prekine to debato.

Predsednik: O «Učit. listu» ni posebnega poročila!

T. Kleinmayr (odločno): Imam besedo in bom govoril! T. Hreščak je lani očital, da je stanovsko glasilo preveč literarno, zdaj je čisto literarno. Kaj nam treba literarnih člankov in lepih zenitskih pesmic. Čemu o Tagore-ju in podobnem, iz pedagogike pa nič?

T. Pahor: Pedagoških metod. in didakt. člankov nisem dobil. In če bi jih, bi najbrže ne bili ravno na višku. Izkušnja z izdajo čitank dokazuje, ko se je predelal Josin - Gangl namesto Schreiner - Hubat. Tudi genialni metodik Močnik se je zavrgel. Ljudska šola doživlja največjo reformo v Rusiji, a ko bi o tem pisali, bi nas denuncirali.

Preds.: zavrne zadnjo opazko. Knjige, ki se izdajajo, niso v nikaki zvezi z Zvezo. Odsek za spisovanje knjig je neodvisen, podjetje za izdajanje pa zasebno.

T. Kleinmayr: T. Kutin je pripravil računice, in sicer v treh delih, v Rimu so jih pa zavrnil, češ, naj se to in ono spremeni. Tako bi ostale šole brez računice. V naglici je bilo treba prevesti Fiamin - Benellijeve, ki so se rabile tudi pod avstr. režimom. So seveda kakor mašilo v silo. Močnikove bi pa stale šumo denarja.

T. Pahor: Predgovornik govori za nas. Pravi, da ni bilo časa za temeljito delo. Časa ni bilo v odboru, kjer so se metodiki in didaktiki koncentrirali. Kdo naj potem v «Učit. listu» piše dobre pedagoške razprave?

T. Rakovšček: Z akcijo za volilno pravico učiteljev v priliki upravnih volitev nisem zadovoljen. Organizacija ni storila dovolj. Oblasti so šle mimo nas vkljub našim protestom. Pismeni protesti najbrže Rima niti videli niso. Našo zahtevo pa moramo uveljaviti. Ne bodo zadoščali le protesti, temveč bodo potrebni tudi shodi tako od naše strani kod od italijanske. Istočasno zahtevamo seveda tudi volilno pravico za tovarišice.

Predsednik: Priporočilo, da se nastopa z ital. kolegi skupno, je vredno uvaževanja. Stvar je pa težavna, ker so italijanski tovariši najprej Italijani. Ko so nam volilno pravico odbili, so bili povabljeni italijanski tovariši na generalni komisarijat ogledat si vzroke, kakor so jih sporočili iz Rima. Zadovoljilo jih je! Zakaj, vprašam? Ne grajajte torej Zveze!

T. Rakovšček: Če ni mogoč nastop z italijanskimi kolegi, nastopimo pa sami. Združimo se s strankami, ki so naklonjene našim zahtevam!

Preds.: Imam pomisleke! Kaj bi vlekli stranke za rep!

T. Hreščak: Organizačni odsek je storil kar se je dalo storiti. Pisali smo o tem po listih. Tudi smo pozvali komisije, naj priznajo izvoljene učitelje. Znano je, da bi po zakonu učitelj imel tudi pasivno volilno pravico. Celo zagotovilo iz Rima smo imeli o tem. Zadnji trenutek pa

je gospod Salata zasukal. Zadeva je komaj začeta in jo je treba nadaljevati. Značilno, da «Edinost» ni hotela priobčiti poziva volilnim komisijam radi učiteljev!

T. Pahor: Krivda je največ naša, če nismo uspeli v akciji. Le ono obvelja, kar se je doseglo z borbo. Koliko učiteljev je prišlo na volilne liste? Da ali ne pol ducata. Zadeva z volilno pravico nam pa dokazuje tudi to, da takozvano apolitično učiteljstvo ne pride nikamor. Vprašanje nastaja, ali gremo učitelji na politično polje kot državljani ali ne.

T. Rakovšček: Kmečko-delavske zveze so same zahtevale, in sicer spontano pravice za nas. Treba se jim bo pridružiti!

T. Medvešček: «Delo» je res pozvalo volilne komisije, naj priznajo izvoljene učitelje, komunisti so pa protestirali, ko je bil učitelj izvoljen. (Medklici).

T. Mikuž: Vodstvo Zveze je imelo 9 sej. V začetku je «Učit. list» poročal o sejah, pozneje pa nič več. Prav bi bilo, da se poroča. Pogrešam tudi poročilo tajnikovo o dopisih društvom. Dopisi so brez števil, brez pečata. . .

Preds.: Torej tudi to mora biti? Prav! Vzamem v znanje. (Veselost).

Sledi poročilo tov. Štubla o «Novem rodu». «Novi rod» se je v početku tiskal v 5000 izvodih, koncem leta 1921 pa v 3900. Število je torej padlo za 1100. Vzlic temu izkazuje blagajna prebitek.

K debati se oglasi **t. Kleinmayr:** Mladinski list lepo uspeva. Zunanja oprema, posebno naslovna stran z onim kilavim fantičem mi ne ugaja. Tudi vsebina je preveč fantjičarska. Pogreša predvsem poučnih člankov iz raznih strok. Potrebno je, da se «Novi rod» v tak namen razdeli v dve polovici.

T. Širok Albert: List je boljši kot lani. Tudi naslovna stran ugaja mladini. Če bi «Novi rod» razdelili čez pol, bi ga uničili, ker je pretesen. Ali naj bo beletrističen, ali samo poučen. Sem proti zahtevi t. Kleinmayra!

T. ca Leskovec Soglašja s Širokom.

T. Hreščak: Listu ne bi škodovala znanstvena snov, primerna duševnemu obzoru otrok. Toda kie dobiti pisatelje poučnih člankov v slogu n.pr. enega Erjavca?

T. Pahor: «Šolska modrost» ne sme v list, sicer bo otrokom zopern. Koristili bi pa odlomki prevodov del velikih mož, posebno Angležev. Prej je pa treba list razširiti, če je kak prebitek.

T. Urbančič: Ker je list dober, predlagam, naj izrazi delegacija tov. uredniku Ribičiču zahvalo.

T. Drekonja: Misliti moramo na gmotno stran lista. Doslej ni nobeno društvo nabiralo darov za list. Učitelj naj vpliva v raznih korporacijah, da se list naroča.

T. Križman: Najboljša pomoč listu je, če ga naročamo.

T. Podgornik: Prav bi bilo, ko bi napravili sklad za mladinski list.

T. Pahor: Z listom se je počel nekak hiperkult. Ne pozabiti, da deficit zanj krije Zveza, denar je torej denar učiteljev. Tudi nima pomena, če učitelji list naročajo. List je za mla-

dino, med to ga razširimo. Skrbimo, da dobijo list še posebno nadarjeni otroci revnih starišev!

Predsednik da predlog o zahvali uredniku na glasovanje. Sprejeto.

Blagajniško poročilo poda t. Gruntar, kakor sledi:

ČLANSTVO IN PRISPEVKI.

Tek. štev.	DRUŠTVO	Članov 31. 12. 1920	Članov 31. 12. 1921	Plačali	Dolžni	Skupaj
1	Tolminsko	81	88	3407.70	248.20	3655.90
2	Postojnsko	98	102	2987.05	1424.30	4411.35
3	Idrijsko	41	26	1155.—	—	—
4	Goriško	120	137	5840.91	—	5840.91
5	Slom. Zveza	28	25	601.30	536.—	1137.30
6	Koperško	51	52	1594.—	675.—	2269.—
7	Tržaško	152	154	4564.—	2262.90	6826.90
8	Istrsko	180	98	2200.—	2120.—	4380.—
9	Sežansko	57	67	2654.65	—	2654.65
		808	749	25004.61	7266.40	32321.01

RAČUN ZGUBE IN DOBIČKA

Zguba

Zveze slovanskih učiteljskih društev Julijske Benečije

Dobiček

1	Upravi lista izplačano	16775	30	1	Članarina plačana	31294	81
2	„ „ neizplačano	3696	50	2	„ neizterjana	7266	40
3	Novemu rodu izplačano	14658	—	3	Obresti naloženega denarja	426	—
4	Naši nadi izplačano	6675	—	4	Vplačila uprave Uč. lista	276	—
5	„ „ neizplačano	874	—	5	Vplačila Novega roda	10600	—
6	Potnine	2405	80	6	„ Naše Nade	275	—
7	Ttskovine	115	—	7	Za l. 1920 plačane tiskovine	103	—
8	Podpore	540	—	8	Za l. 1920 plačani prim. U. lista	889	—
9	Stroški za mladinske knjige	400	—	9	Novi rod ima vrniti	1632	—
10	Neizterljiva članarina iz l. 1920	1834	—	10	Zguba	2174	05
11	Za leto 1920 plačana članarina	6309	—				
12	Stroški upravnistvu blagajne nepl.	600	—				
13	Poštnina	23	16				
14	Pisarniški stroški	30	50				
		54936	26			54936	26

BILANCA ZA LETO 1921.

Zveze slovanskih učiteljskih društev Julijske Benečije

1	Blagajna 31. 12. 21.	3693	67	1	Upravnistvu Uč. lista	3696	50
2	Naložen denar	110	—	2	„ Naše nade	874	—
3	Posojila	5250	—	3	Stroški upravnistva blagajne	600	—
4	Zaostala članarina	7266	40	4	Preost. nek	12781	57
5	Terjatev pri Novem rodu	1632	—				
		17952	07			17952	07

UČITELJSKI LIST

Zguba

Račun zgube in dobička:

Dobiček

1	Tiskarni izplačano	10695	—	1	Vplačila blagajne Zveze	16775	30
2	„ neizplačano	2275	—	2	Naročnina izterjana	282	—
3	Honorar ured. izplačan	2500	—	3	„ neizterjana	110	—
4	„ „ neizplačan	2100	—	4	Za leto 1920 plačano	889	—
5	Honorar sotrud. za leto 1920	600	—	5	Zveza ima še plačati	3696	50
6	„ „ za leto 1921	1075	—				
7	Naslovi in otni plačani	900	—				
8	„ „ neizplačani	75	—				
9	Tekoči poštni račun	100	—				
10	Odgovor. uredništvo	260	—				
11	Upravniški honorar neizplačan	600	—				
12	Ekspedicija	480	—				
13	Pisarniški stroški	31	80				
14	Prenos lista na pošto plačano	40	—				
15	„ „ „ „ neizplačano	5	—				
16	Preplačana naročnina	16	—				
		21752	80			21752	50

T. Paljk: V upravnih izdatkih za «Novi rod» in «Učit. list» je velika razlika. Kako to?

T. Gruntar: Z «Novim rodom» je veliko več dela radi gibanja naročnikov, ki jih je dosti.

T. Kleinmayr: «Učit. list» je po obliki manjši in zato lepši. Ali zakaj ne bi izšel tudi o počitnicah?

Preds.: Kako da ne bi izhajal?

T. Kleinmayr Reklo se je!

Preds.: Sklep je, da izhajata po dve številki skupaj.

T. Kleinmayr: Želim, da je list glasilo Zveze, ne pa nekega ožjega kroga. Namesto da bi pisal o pedagogiki, poroča v celih kolonah o koncertih v zasebni družbi. Pa so v listu tudi čudne reči, ki niso nič kaj kolegialne. Menim namreč poročilo o zborovanju tržaškega učit. društva: majhen uvod, potem pa dobesedna resolucija, ki je zgolj kritika. Nato podpisi in nič več. Izlijejo se osebnosti, potem pa čakaj do avgusta, da pride objektivno poročilo! Če se ne objavi celotno poročilo, tudi tako ni treba, to vpliva slabo!

Prav je, da se priobčujejo članki o socialnem vprašanju, ni pa treba, da se pišejo taki zmedeni članki o kapitalizmu, kakor smo jih videli. Mi-mogrede naj omenim, da niso nič bolj izvirni kot članki iz pedagogike, če bi jih sploh priobčevali. List piše o vsem mogočem, da je kakor razdrapano gnezdo, razen tega ga urednik ne bere. Dovoljuje pa si neprestano osebne opazke pri vseh poročilih svojih slabih poročevalcev. To histerično zadiranje in ujedanje! To je treba prepovedati enkrat za vselej!

Če je bil list prej preliteraren, je pa zdaj še bolj. O dogodkih na šolskem polju pa nas nič ne informira, Zakaj ni pisal n. pr. o šolskem vprašanju v Italiji. Toliko se je govorilo, list pa o

tem nič ne poroča. Razne debate bi morale biti dobesedno prevedene in pridan bi moral biti splošen šolski pregled. Onih člankov o literaturi in umetnosti nam ni prav nič treba, list naj ostane na šolskem polju, kjer ni žalibog nič informiran. Izgubil je tudi vse prejšnje sotrudnike, hrvatskih ima le malo, stalnih sotrudnikov ima da ali ne vseh skupaj 8! Zakaj se posebno mlajše učiteljstvo ne zavzame za list?

Skratka: «Učiteljski list» je slabo urejevan, zato bi bilo najbolje, če bi izhajal samo enkrat na mesec, poročal le stanovske stvari, vse bi šlo noter in bilo bi za nas dovolj. Tako bi gotovi ljudje ne imeli prostora, da bi si v listu medsebojno kadili, kakor imamo priliko opazovati!

T. Kmet: Ali se honorirajo vsa ali le izvirna poročila. Opozarjam tudi, da je kritika v listu vsem odprta. S kritiko lahko marsikaj izboljšamo.

T. Rupnik: Predlagam, naj ima «Učit. list» 1) stalno feliton, 2) naj objavlja seznam knjig, 3) tov. Križman naj redno poroča v stanovskem glasilu o učit. vprašanju v dež. zboru.

T. Širok: Očitano se je, da ni poročil v «Učit. listu» o sejah Zvezinega vodstva. Kdo naj jih piše? Ali je to urednikova dolžnost? Najbrže ne. Tajnik piše zapisnik, on bi moral objavljati, če ni posebnih pomislekov. Dalje se očita, da je preveč poročil o koncertih. Tu je težko ustreči in reklo se nam je že tudi, da je o njih premalo, ker so včasih važni radi glasbenih novosti. Če pa se pravi, da ni ne tega ne onega v listu, imamo lahak odgovor: pišite in list bo kmalu mnogovrstnejši!

Kritiki posebno poudarjajo, da ne dostaja snovi o pedagogiki. Sotrudniki nam ekscerpi-

rajo iz čeških, nemških, francoskih in angleških listov. Če v teh listih ni kakih posebnih novosti, kaj moremo mi zato? Ni torej res, da bi pedagoško namenoma zanemariali. A glejte. Ko objavimo notico o živžiganju, ki je vzeta iz pedagoške revije, pa padejo po njej!

Kar se tiče zadeve tržaškega učit. društva, mi velja načelo, da pridejo važne in nujne reči čim prej v list. Kot tehnični urednik sem se vedno tega držal. Iz trž. učit. društva sem objavil kronistično poročilce in dodal resolucijo. Kaj sem moral slišati? Mlajši tovariši pravijo, da je objava tendenciozna in njim sovražna, starejši so hudi, ker da je poročilo naperjeno proti njim! Kako naj tedaj postopam? Ni mi razumljivo, s čim sem se pravzaprav pregrešil in tudi ne vem v koliko?

T. Pahor: «Učiteljski list» torej ni glasilo Zveze, ampak glasilo nekega ožjega kroga, pravi t. Kleinmayr. List je res glasilo ožjega kroga, kroga sotrudnikov, v kolikor ti s svojo individualnostjo vtisnede svojemu delu osebni pečat, zakaj ljudi ni mogoče spraviti na neko formulo, saj se še čevljev ne dela vedno po istem kopitu. Na kongresu v Vipavi se je sicer govorilo o smernicah lista, vendar nismo čuli ničesar določenega, razen da mora biti list bojno glasilo. To je skušal tudi biti in je dosledno branil in zagovarjal stanovske in šolske koristi.

T. Kleinmayr očita dolgo poročilo o privatnem koncertu. Zakaj bi o tem ne govorili? Prvič je koncert artistična zadeva, drugič pa je res, da je naša, ker so bili večinoma učitelji, ki so sodelovali.

Kje in koliko je bilo nekolegialnosti v poročilu o proslulem zborovanju trž. učit. društva, se danes še ne more reči. Dejstva, ki so povzročila resolucijo, bo treba preiskati, ker je zadeva kočljiva in kdor je grešil, se mu bo povedalo v obraz. Za uredništvo lista je važno, da se stvari priobčuejejo naglo, da jih dogodki ne prehitujejo. Prav radi tega se n. pr. hrvatski članki pošiljajo direktno v Trst in prav radi tega se včasih priobčijo stvari, ki jih sam ne vidim, če le prevzame pisec vso odgovornost s polnim svojim podpisom. Ni pa uredniško delo lahko tudi radi tega, ker dobim včasih poročila o zborovanjih društev pisana kar na obe strani in niti vsebinsko niti pravopisno dobra.

Očitala se je listu literarnost. Članke piše baje 16-letni fant, in to je zlo. Takoj mu je treba gosli razbiti na glavi, če je kdo — mlad in če svira — resnico! Meni se pa zdi, da mi učitelji koncem konca vendar tudi lahko kaj vemo o velikanih kot je Tagore, Withman in drugi. Pač že radi tega, ker smo tako radi kulturni pionirji, četudi le pigmejci.

Kritika vzdihuje tudi za pedagoškimi članki, ki jih ni. Moj prednik jih je priobčil, če jih je imel. Toda tisk rokopies naravnost žre in včasih mu je bilo treba mašiti vrzeli z raznimi pedagoškimi predavanji, ki so nastala morda celo pod

pritiskom oblasti za uradne konference. Take stvari gotovo niso bile najboljše in če jih ni več, ni tudi nikake škode. Izvirnega itak nič ne dobimo. Toda tudi članki o socialnem vprašanju niso izvirni, ugovarja t. Kl. Čista resnica! Teorija socialnega gibanja, ki je ustvarilo veliko proletarsko Rusijo, se je pisala na evropskem zapadu. «Učit. list» je priobčil o razvoju kapitalizma članek, ki je bil dober, dasi posnet po različnih delih. Kaj je slabega, če se tak članek objavi? Ali moramo priti nove ideje k nam, ki smo kulturni pionirji, res še-le pol stoletja pozneje kot do drugih?

Po novem letu je bilo treba izdajati list 3 krat v mesecu. Reklo se je tudi, da se bo sotrudništvo organiziralo. Reklo se je, storilo se ni. Tuje liste smo tudi prejeli, vendar smo dobili le malo v njih. Tudi debate smo zasledovali in včasih je list na kratko poročal, kaj se godi na šolsko-političnem polju v državi. Toda po pravici povedano, borba se je sukala približno okrog tega, kar smo en miniature doživljali tudi sami: okrog prejemkov, pokojnine in okrog organizacije ljudskih šol. V zadevi Jugoslavije, kjer je šolstvo v razvoju, se list namenoma ni spuščal. V splošnem pa se je podal pregled šolskega vprašanja v Italiji v uvodniku «V krizi».

Res je tudi, da se je uredništvu prišepetavalo, naj štedi s honorarjem. Zahtevati pa, da piše kdo popolnoma zastonj, je nemogoče. Nekatere stvari morajo biti plačane. Delegacija naj ne pozabi, da brez zadostnega honorarja tudi list ne more biti dober, ker brez honorarja ni sotrudnikov. Da bi bil izgubili vse lanske sotrudnike, pa ni res. Znano je, da je moral tov. Samec pogostoma sam pisati list.

Nimam ničesar proti temu, da se list izdaja 2 krat na mesec, saj sem bil tudi v organizacijskem odseku proti razširjenju, dasi sem se potem vestno držal sklepa. Zavračam pa očitek, da si v listu medsebojno kadimo. Če kdo več naredi kot drugi v organizaciji, zakaj bi mu tega ne priznavali? Žalostna resnica je, da je v organizaciji 50% članov, ki drže roke križem, ki so čisto indiferentni. Če kdo dela, dela tudi za one, ki komodno stoje ob strani. Če kdo skuša organizacijo dvigniti, stori svojo dolžnost in še več. Kdor pa se bori v organizaciji, se često tudi izpostavlja in žrtvuje, ko so drugi na varnem in uživajo sadove njegovih žrtev. Ali tak tovariš res niti priznanja ne zasluži za svoje delo? Ali se res takemu kadilo zažiga?

T. Urbančič: O priliki koncerta 30. aprila v Gorici je bilo napadeno učitelstvo v «Delu» zaradi Marcia reale s člankom «Sviraj, Srečko Kumar!» Čakali smo, da bo «Učit. list» ta napad zavrnil. Kako to, da je urednik molčal? Ali ni bila dolžnost lista, da učiteljsko brani, kadar pišejo take članke proti nam? Vse kaže, da urednik «Uč. lista» noče pisati proti sodruhu Gustinčiču. Zahtevamo pojasnila!

T. Vouk: Kritika je navedla doslej več slabega

kot dobrega pri stanovskem glasilu. Glavni napad je naperil proti listu t. Kleinmayr. Toda ko je svoj čas dobil Kleinm. list v roke, se je list posušil. Da bi bilo glasilo res tako slabo, me niste prepričali. Videl sem na šoli, kamor je prihajalo 30 izvodov «Uč. lista», da se jih je 5 prečitalo, 25 založilo neprebranih. Zdaj je narobe, 25 se jih prečita, le 5 ostane nerazrezanih.

Strokovnost, pravite. List z golo strokovnostjo je suhoparen, učiteljstvo se ne more omejiti le na to, temveč se zanimaj za vse. List se zanimaj za vse. List se čita in to je dobro znamenje: tovariši se uglabljujejo, zato naj se še nadalje ureja kakor doslej! T. Kleinmayr zahteva, naj se bolj poredko izdaja. Ne, nazaj ne gremo! Uredništvo pa pustimo v dosedanjih rokah!

T. Mikuz: List naj izhaja trikrat v mesecu! Rad bi vedel, če pišejo vanj tisti, ki danes kritizirajo. Vprašam tudi, kaj je z odgovorom na brco Kumarju. Ali ste poslali uredništvu odgovor? Res je, da se zanimanje za list veča. Kritika pa naj ne pada le na urednika, kritizirajmo tudi sami sebe!

T. Rakovšček: Iz blagajnikovega poročila posnemam, da je le 15 izvodov lista, ki gredo med neučitelje. To ni prav! Sicer gmotno ne bomo mnogo pridobili listu, vendar je naša dolžnost, da se uveljavimo propagandnim putem. Naš list naj imajo tudi društva, kjer imamo besedo! Uveljavimo se pri ljudstvu!

T. Hreščak: Čisto gotovo je, da je najti v kritiki tov. Kleinmayra mnogo klenega zrnja. Pozdraviti nam je vsako dobro misel, naj pride od kjerkoli in je predložena s pošteno voljo koristiti dobri stvari. Toda potrebno je, da preciziramo stališče. Odklanjam kritiko tov. Kleinm., v kolikor skuša vreči odgovornost za vse ono, kar ni še urejeno, na vodstvo Zveze in urednika našega lista. Sprejemam pa njegovo kritiko, če tarčo izpremeni. Vzroki, da danes še ni vse tako, kot bi si želeli vsi, leže globlje. Z odpravljanjem teh nesrečnih vzrokov, ki jih nočem tu zopet ponavljati, smo začeli na lanskem delegacijskem zborovanju. Kleinmayr je moral že tam z vsemi svojimi, nemajhnimi zmožnostmi sodelovati; kajti isti vzroki, ki jih letos tako temperamentno razkriva, so bili lani v še večji meri krivi splošne letargije v naši organizaciji. Njegova kritika bi se morala ravnotako že lansko leto obrniti na vso delegacijo in po tej na vse učiteljstvo. Vzroki, ki tiče v organizmu, ki so takorekoč naš podedovani greh iz pretečenih desetletij, se ne dajo zatreti tekom enega leta, pa če bi bilo vodstvo sestavljeno iz samih najidealnejših učiteljev in bi vrhutega še vse organizirano učiteljstvo postalo naenkrat družba samih požrtvovalnih delavcev, ki bi bili v vsakem oziru (intelektualno in moralno) na višku in ako bi se — last, not least — mogli emancipirati od razmer, v katerih se nahajamo. Naj ne pozabi pa tov. Kleinmayr, da ni bila ena izmed najlažjih nalog vodstva, paralizirati ob

vsaki priliki ravno ono vrsto dimnikovskega oportunitizma, ki se je med nami tako razpasel in ki ga je hotel lansko leto tov. Kleinmayr kronati sam z najbolj «junaško» gesto, ki jo je zmožen. Njegovo delo je bilo negativno in je le oteževalo korake Zvezinega vodstva. Od tistega časa pa do danes je stal ob strani, pazno motreč — in ne ravno z blagonaklonjenim očesom — vse mogoče napake in opustitve vodstva in uredništev; z vidnim zadovoljstvom je polnil tako svojo torbo s tujimi grehi, založil končno polno bisago z dozda nesluteno energijo, privlekel jo na delegacijsko zborovanje ter odprl z glasnim šumom svoj zaklad pred očmi strmečih delegatov. Vprašam t. Kleinmayra: Kje je bil vse leto in zakaj je pustil, da se grešna torba polni? Zakaj ni zabranil napak z energičnim posegom, ampak jih je le z naslado nabiral? Dobro volje ne moremo tu izslediti, in zato tako delo ni lepo. Torba je res polna grehov, toda to so grehi tistih, ki so delali; kdor pa ne dela, tov. Kleinmayr — ta tudi ne pogreši!

Potrebna mi je končno, po vsem tem, še resna bseda na delegacijo samo. Delegatje vidijo, da bo treba marsikaj izboljšati; toda vodstvo samo tega dela ne bo zmoglo, če ne bo stala delegacija sama na višini svoje naloge. Grehi, ki jih je danes tov. Kleinmayr razgrnil pred nas, niso grehi vodstva, ampak skoraj izključno logične posledice razmer v organizaciji. Lanska delegacija ni dala vodstvu niti pobud niti smernic; kar se je storilo od lani do letos — in bomo odkriti: to ni ravno malo — to je skoraj po celoti zasluga vodstva. Zato po mojem mnenju letošnja delegacija niti opravičena ni, zahtevati od vodstva račun o hiševanju. Popravimo to letos: delegacija naloži vodstvu striktno naloge (ne preveč!) in zahtevaj od tega dela drugo leto račun! Vodstvo bo vedelo, pred kako nalogo stoji, in če jo prevzame, je dolžno jo izpeljati. Reden moralni in gospodarski proračun naj delegacija postavi in kliče na prihodnem svojem zborovanju vodstvo na odgovor! Ekonomija v vsem: precizirajmo naloge in odgovornost! Lanska «carta bianca» ni bila delegaciji v čast.

T. Kleinmayr: Tov. Pahorju odgovorjam, da nisem proti člankom o socialnem vprašanju. Povedati sem hotel le, da niso prav nič izvorni. T. Vouku pa to: če bo list bolj poredko izhajal, bo boljši. Zdaj ima vsakega nekaj, skupaj pa nič! Biti bi moral večji in izhajati 2 krat na mesec.

Tudi ni res, da bojkotiram organizacijo in nje delovanje. Imel sem delo drugje: v šolski komisiji na gubernatoratu. Uredniku sem pred časom obljubil članek, nisem ga pa pripravil radi dela pri knjigah.

Ponavljam, da bodi list glasilo naše Zveze. Če se ne motim, je urednik član nekega odseka, organizacijskega menda. Ali ni ta odsek ničesar videl?

T. Vouk (vmes): Smo, smo!

T. Pahor: Res je, tov. Kleinmayr mi je obljubil daljši izvleček iz Herb. Spencerja za mesec maj, pa ga ni dal.

Preds.: Kakor je rekel! Za mesec — mail (Smeh).

T. Pahor: Lansko jesen sem prejel od sodr. Gustinčiča članek proti tov. Kleinmayru. Nisem ga priobčil, ker nisem maral napasti tovariša v stanovskem glasilu. Zdaj je nova afera — silurirati me hočete z Marcia reale! Bom pojasnil. Dan po koncertu 29. IV. sem govoril z Zvezinim predsednikom na goriški postaji o stvari. Rekel mi je, naj sploh ničesar ne omenjam. Po tem sem se ravnal. O prijatelju Kumariu in njegovem delu imam pa višje mnenje — in povedal sem to v listu — kot pa oni, ki so ga skušali politično izkoristiti. Dejstvo je, da je imel koncert politični del. Bolje je, da se o tem dalje ne razpravlja. Toda enega ne zabite: če hočemo, da list upravičeno nastopa proti nedostatkom na šolskem polju, moramo biti predvsem strogi sami proti sebi. To je «conditio sine qua non»! Tudi od urednika ne morete zahtevati, da gre preko svojega prepričanja. Če bi to storil, ni značaj in že zaradi tega bi ga morali vreči!

Tekom vse razprave, tekom vse kritike pa čutim, da gre pravzaprav za oportunistem, ki ga je še vedno preveč med učitelstvom in za načelnost. Tu je borba med obema in moje stališče je lahko. Morda je zmotno, toda pravice, da ravnam po svojem uverjenju, mi ne bo nihče vzela. Stal bom na oni strani, kjer bom videl resnico, zakaj med resnico in lažjo je lahko izbirati. Če me pa vržete, bom padel z zavestjo, da sem padel v borbi za resnico!

Predsednik da na glasovanje predlog tov. Vouka, naj izhaja «Učit. list» 3 krat na mesec. (Sprejeto).

T. Reja: Predlagam, naj delegacija odobri v splošnem pisanje «Učit. lista», (Medklici: predlog je odveč!)

Predsednik odredi glasovanje: predlog sprejet z večino.

T. Urbančič: Izvolimo pregledovalce računov, da nam povedo, če so v redu!

Izvolijo se, predsednik prekine zborovanje: Opozarjam, da je ob 13ih apel. Kdor ne bo navzoč, izgubi potnino!

* * *

Popoldne se delegacijsko zborovanje nadaljuje ob 13 $\frac{1}{2}$ uri, delegatje so prisotni polnoštevno.

T. Ribičič poroča o pevskem zboru: Čas ne dopušča, da bi govorili tu o moralnem pomenu zbora za vse učitelstvo. Zbor je že dvakrat nastopil, dasi je njegov obstoj le kratkotrajen in uspeh poznate vsi. Zato govorim raje o zborovem ustroju in o delovanju.

Iniciativa je izšla iz organizacijskega odseka in takoj je bilo zmajevanje z glavo. Skeptiki so razlagali, da ni mogoče realizirati take misli in

če bi jo, da uničimo Zvezino blagajno. Vztrajali smo in gledali, ali pojde. Šlo je in Zvezina blagajna ni propadla, Zveza je prispevala samo 1900 L.

V početku je vodstvo zbora sestajalo iz treh oseb v Trstu. Predsedstvo je bilo v mojih rokah, tajništvo je imela tov. Čokova, blagajnik je bil Miklavčič. Ta ustroj je Zvezino vodstvo potrdilo, sestavil pa se je še odbor, v katerem je po en zastopnik pevcev na okraj. Praksa je pokazala, da bi moralo pri tem ostati, sedež vodstva naj bo v Trstu, kjer se običajno vsrjšo vaje. Menim, da delegacija ne bo odrekla svojega odobrenja.

Račun zbora je doslej sledeči:

Dohodki: 1) Iz Zvezine blagajne L 1900'—; 2) prispevki učit. društev L 976'—; 3) glaske L 321'—; 4) koncert v Gorici L 5581'—; 5) koncert v Postojni L 2506'—; 6) darovi L 135'—; 7) tajništvo L 100'—. Skupaj L 11.519'—.

Izdatki: 1) Uprava L 2174'—; 2) potnine in prenoč. pevcem L 7004'70; 3) Honorar in potn. pevov. L 2093'—; 4) poštnina L 10'50; 5) davek L 244'60; 6) Razni honor. L 25'—. Skupaj L 11.551'80.

Pokaže se torej le neznamen primanjkljaj. Toda če hočemo, da se zbor ohrani na dosedanji višini — in organizacijski odsek je mnenja, da se mora ohraniti — moramo članski prispevek v Zvezi zvišati mesečno za dve liri, ki morata celi v osrednjo blagajno. Na ta način dobimo letno okrog 18.000 L., ki bi zadoščale za vzdrževanje zbora kakor tudi za intenzifikacijo samoizobraževalne akcije med učitelstvom. Na delegaciji je sedaj, da izreče odločilno besedo, ali zbor ostane ali prepade!

Preds.: Izvoliti je 2 pregledovalca računov. Mnenje organizacijskega odseka ste čuli: Zbor moramo ohraniti na dosedanji višini! To je sedveda odvisno od financiranja. Predlagam delegaciji, da se zviša članarina od 5 L na 7 L mesečno in otvarjam debato.

T. Kleinmayr: Z zborom so težave. Zbor, ki se zbira od vseh strani, iz vse dežele, je drag in veliko zahteva. Da, v pravilih Zveze imamo tudi zbor. Ali veste pa, pod katero točko je? Pod točko l. Zakaj se ne bi torej drugo prej izvršilo? Ali nima Zveza nujnejših nalog? Zbor je kreacija mladih. Toda kam dovede, vidite najlepše že pri prvem koncertu v Gorici. Koliko je bila nanižja vstopnina? 6 lir, prosim! Ali je to za ljudstvo, vi, ki tako radi govorite o ljudstvu? Mislim, da takega dragocenega zbora ni treba, odpravimo lahko z društvenim, ki ne bo stal nič in kjer bom tudi jaz lahko pomagal! (Veselost). In pa cilji, ki si jih stavi Zvezin zbor: turneja po Italiji in še naprej, po Evropi! Tudi v Ameriko da bi šli! Ne, prijatelji! Učiteljski zbor bi res lahko pokazal našo pesem v njeni višini, pokazal bi našo umetnost, o tem sem tudi jaz že kdaj pridigal in nisem načelno proti zboru, sem pa nasproten iz gospodarskih razlogov. Spet je treba 2 liri na mesec več! Ali

mislite, da jih je nekaterim tako lahko položiti? Če boste glasovali, boste glasovali, ali preveč bo žrtve in bojim se, da se s podjetjem potopimo.

T. Vouk: Tov. Kleinmayr je zopet sunil. Nič strahu! Bo, kar bo! Morda tudi neuspeh, a nazaj ne maramo, dokler ne poskusimo. Glavno je, da delamo. Turneja po Italiji! Seveda, zakaj pa ne? In v Ameriko? (Veselost). Ne samo v Ameriko, po vsem svetu in še na Mars bomo šli, na Mars! Na kratko: zbor je zadeva vsega učiteljsstva, je zadeva Zveze, zato se mora delegacija izjaviti danes zanj!

T. Hreščak: Organizačni odsek je po temeljitih predvarku sklenil predlagati delegaciji 2 L mesečnega članskega poviška in to, da se zadržurata za bodoče leto dve velevažni podjetji, namreč: Zvezin pevski zbor in izobraževalna akcija. Izhajali bi tudi s poviškom 1 L, toda v tem slučaju bi morali «Uč. list» skrčiti zopet na samo dve številki v mesecu. Tega nazadovanja organizačni odsek ni mogel dopustiti, nasprotno: ventiliral je celo vprašanje, kako bi nam bilo mogoče izdajati list kot tednik. Toda prevelika bremena so nas primorala opustiti za enkrat to koristno namero; z dnevnega reda pa ne sme; povrnemo se k njej, čim nam bodo sredstva dopustila. Skratka: nazadovati ne smemo nikjer, kvečjemu, da držimo pod silo razmer status quo ante.

Razlogi, ki so pa bili merodajni, da je sklenil organizačni odsek držati za vsako ceno «Zvezin pevski zbor» v čim večji razsežnosti, so sledeči:

Predvsem nam gre za stvar samo. Dvigati razsežen pevski zbor vztrajno proti dovršenosti, tolmačenje najsubtilnejših človeških občutkov v kraljestvu akordov, je bil že davno naš ideal, proti kateremu so stremela naša hrepenenja. Že to, kar smo dosegli v tem kratkem času, nas navdaja s ponosom. Toda mi hočemo više.

Če bi se pa tudi ne hoteli ozirati na to, so neposredne koristi, ki jih ima organizacija od tega podjetja tako velike, da ne smemo za nikako ceno dopustiti, da bi nam usahnil ta dragoceni vir skrivnih sil. Abstrahirajmo za enkrat popolnoma od vpliva umetnosti na človeka in ugotovimo le to, da je pevski zbor le združil k idealnim stremljenjem lepo število mladih tovarišev in tovarišic, ki bi drugače najbrže izginiti v brezdelju in apatiji do organizacije. Pa tudi člani-nepevci, ki gledajo požrtvovalno delo svojih tovarišev, čutijo v sebi privlačno in vzpodbujevalno silo vzgleda. Neko vsesplošno poprijemanje, obnovljen interes na življenje organizacije se polašča polagoma, a brezdvomno velikega števila, do sedaj šterilnih članov naše Zveze. Saniran «Novi Rod», pevski zbor, živahnejše življenje po društvih, izobraževalna akcija, redno prispevanje v Zvezino blagajno: kolikor dejstev, toliko dokazov za novo, intenzivnejše življenje v naši organizaciji. Res je: mnogo še manjka, strma je še pot pred nami: toda učiteljs-

stvo Julijske Krajine sme biti samozavestno; rešilo je iz razvalin samopokolja in sebičnosti mnogo pozitivnih нравnih sil. Vodstvo Zveze naj ne zamudi nobene priložnosti in nobenega sredstva, da koncentrira te sile in v njihovem osredotočenju ustvarja dela, ki bodo nam v ponos, deželi v čast in korist, predvsem pa ogelni kamen v stavbi bodočega нравnega prerodenja človeštva. Zvezin pevski zbor je eno izmed najvažnejših takih sredstev in zato ga moramo obdržati za vsako ceno. Vidim kako se topi v nič libertinstvo in blaziranost zlasti mlajših tovarišev, «ponosnih» sužnjev svojega skoziinskozi negativnega naziranja, ko se jim nudi prilika, da v pozitivnem, idealnem sodelovanju krepe svoje boljše duševne sile.

T. Urbančič: Zvezin zbor je dosegel že lep uspehe in lahko smo nanj ponosni. Seveda, brez žrtev pa ni ničesar in če hočemo zbor rešiti, moramo zvišati članarino. Tisti, ki obiskujejo vaje, izgubijo cele dneve in če se jim tudi povrne potnina in prenočiščnina, vendar še zmeraj več žrtvujejo kakor nepevci. Naša dolžnost je, da se za zbor zavzamemo, ne da bi se plašili izdatkov, ki vendar niso tako gorostasni za poedince. Mislim, da nam ni treba nič pomišljati, dajmo, kar je potrebno in zbor je zagotovljen!

Vname se debata, v kateri govorijo pro tovariši Kmet, Ribičič in Krizman, contra pa Kleinmayr, Možina in Mermolja. Medklici: Nič debate, glásujmo!

Predsednik da na glasovanje predlog tov. Urbančiča, da se debata zaključi. (Sprejeto).

Preds.: Istotako stavim na glasovanje predlog, da se zviša članarina na mesečno s 5 L na 7 L. (Sprejeto).

T. Danau: Kdaj pa stopi zvišanje v veljavo?

Preds.: Z avgustom tekočega leta!

T. Hreščak: Poročati mi je o samoizobraževalni akciji. O tem se je že mnogo govorilo in pisalo in tudi nekaj storilo. Kar smo začeli, se je videlo v različnih barvah in nekateri so dobro vlekli na ušesa. Očitali so nam to in ono, a vse naše besede niso nič zalegle.

Akcija je imela namen, dvigniti socialno izobrazbo mladih tovarišev. To delo pa ni šlo tako, kakor bi moralo iti. Organizator je ostal brez zaledja radi premajhnega zanimanja po nekaterih društvih. Zato sem skušal razložiti pomen vsega našega prizadevanja ono jutro po koncertu v Gorici (1. V.) in dasi so bili udeleženci sestanka navidez mrzli, se je na besede zastopnikov poedinih društev prglasilo kmalu več tovarišev in tovarišic, ki bi se udeleževali izobraževalne akcije v lastnih društvih. Razumevanje polagoma prodira in če ugotovimo nekatere centre, se bo delo lahko razširilo kakor bi bilo potrebno.

Pri tem je pa misliti realno, predvsem je treba omogočiti organizatorju, da vsakih 14 dni obiše eden ali drugi teh centrov. Tu ne gre

drugače, kakor da se honorira in da mu društva povrnejo stroške, ki jih ima pri tem. Organizačni odsek je mnenja, da se določi 2000 L kot honorar, ki ga mora delegacija odobriti.

T. Kleinmayr: Akcija je hvalevredna in je prav, da pride vendar že enkrat v tir, ko je doslej hirala. Ž njo pa so novi stroški.

T. Hreščak: Nikakršni! Onih 2000 lir je na razdolažo že s poviškom 2 L mesečno.

Vzkliki: Tako torej! Zakaj pa se ni že prej povedalo?

T. Ciković: Istra je bila dovolj zanemarjena v pogledu samoizobraževalne akcije. Saj tudi mi prispevamo v Zvezino blagajno! Tudi pri nas je treba kaj storiti. Mlajše učiteljstvo to zahteva!

T. Demarin (govori v istem smislu).

T. Hreščak: Tudi pri vas bi se lahko vršili sestanki, vodeni iz središča. Samo pobrigajte se in ker ni mogoče danes, določite center ter ga javite Zvezi!

T. Kosova: Kaj pa Idrija? Ali smo me manjvredne? Ali nas izključujete od akcije? Ali morda me ne prispevamo organizaciji?

T. Hreščak: Morda bi se dalo združiti s Tolminskim? Pošljite enega ali dva na socialni tečaj, ki se bo morda vršil pri Sv. Luciji! Dogovorili se bomo!

Preds.: Ker je debata zaključena, pozivam pregledovalce računov, da se izjavijo.

T. Mermolja: Računi so v redu. Računajoč klišeje, izvode v zalogi in drugo, «Novi rod» ni pasiven. Nekatero postavke niso preveč razveseljive. Istrsko društvo je dobilo preveč popusta. Vendar predlagamo, da se računi odobrijo. (Delegacija odobri).

T. Pahor: Organizačni odsek mi je poveril, naj poročam o projektirani tiskarni. Misel ni nova in se stalno povrača. Zato ni Zveza zamudila nikake prilike, ko je šlo za stvar. Še nedavno temu se je ponudila tiskarna za vsoto 120.000 L. Izvedenci so si jo ogledali, pa so izjavili, da bi bil material vreden kvečjemu 60.000 lir in je povrhu še star, tako, da ne bi mogli tiskati ž njim nobenega obeh Zvezinih listov. Tukaj ni torej nič. Radi tega pa še ni treba, da smo pesimisti. Ljudje sicer sovražijo tistega, «ki leta», ne pozabite pa, da izda Zveza vsako leto za tisk in papir okrog 60.000 lir. To ni malo in da misliti, če vemo, da je z 200.000 lirami mogoče postaviti tiskarno. Potreba je torej na dlani in ekonomski razlogi naše organizacije govorijo glasno za stvar.

Kako pa realizirati? Potom zadruga. Če se v člani vsak organiziran učitelj z deležem 100 lir, imamo 75.000 lir glavnice. Enkratna garancija deleža nam da isti znesek in če prištejemo še vse, kar izdamo na leto za tisk, dobimo osnovni kapital. Imeti pa moramo pred očmi, da podjetje ne bi smelo biti akcijsko, deleži bi se enakomerno razdelili na učiteljstvo in na Zvezo. Po

zakonu so deleži — v razliko z akcijami — neprenosni.

Ako bi se pa podjetje rentiralo? V malem obsegu bi se gotovo, ker imamo sami stalno delo. Če pomislimo še na razne tiskovine, bodisi za šolo, za urade ali društva, kjer učiteljstvo dela, vidimo, da bi tiskarna imela dovolj posla. Kolikor nas je v organizaciji, toliko izdatnih podpornikov bi imelo podjetje, ki bi bilo last nas vseh.

Doslej je Zveza uspela še v vsem, česar se je lotila. Zadeva s tiskarno sicer ni majhna, tudi je težavno vprašanje koncesije, ki je političum vendar se mora resno začeti. Potrebno je, da se delegati zavzamejo za realizacijo v društvi. Brez obveznosti namreč ne dosežemo ničesar: vsak član Zveze mora pristopiti k zadrugi z enim deležem, ki ga vplačuje lahko po obrokih v petih ali — v slabšem slučaju — tekom desetih mesecev. Da bi sleherni izmed članov že v prvem času lahko položil delež 100 lir, najbrže ne bo mogoče. Tu bi lahko začasno založilo društvo ali bi pa kdo drugi vplačal več deležev, da se doseže število organiziranih. Marsikateremu ozkosrčnežu se bo zdel znesek 100 lir visok. Toda če pomislimo, da delavci ne vplačujejo nižjih zneskov v svojih zadrugah in da denarja ni mogoče nikdar povsem izgubiti, če nahavimo ž njim tiskovni material, ne bo naloga delegatov v društvi težavna, da prepričajo naše članstvo o potrebi in nujnosti te iniciative.

Delegacija naj torej v principu sklene, da se v svrhu ustanovitve tiskarne obvežejo vsi člani Zvezinih društev pristopiti kot deležniki à 100 L in enako garancijo v zadrugo tekom 5 ali 10 mesecev, društva pa naj deleže zberejo kot separaten fond, da bo glavnica pripravljena v potrebnem trenutku.

Pred očmi pa imejmo, da stvar ni ravno lahka, a da s tiskarno napravimo velik korak naprej v svrhu emancipacije stanu, ki že zdaj izdaja tisočake in tisočake, ne da bi imeli še kaj inženrence na ta izgubljeni denar, ki se morda jutri že porabi proti nam samim!

T. Podgornik: Ali se deleži obrestujejo?

T. Mermolja: V zadrugah se deleži obrestujejo, če je jamstvo omejeno; če je neomejeno, se običajno ne obrestujejo.

T. Kleinmayr: Delegacija se v principu lahko izreče za stvar, nikakor pa ne bomo kupovali prve polomljene tiskarne ob poti, ž njenimi stari in polomljenimi stroji! Kaj ste znoreli?

Predsednik (vmes): O oni ponudbi ni več govora, ore za novo tiskarno!

T. Kleinmayr: Tako torej? Toda ne pozabite, da tiskarska obrt ni tako cvetoča, kakor se tukaj razlaga. Marsikaj je treba tiskati celo v inozemstvu. In veste, koliko je vplačanega na deležah v največjem združenem podjetju v Julijski Krajini? Komaj 20 L na vsakih 100 L! Bodo torej manj optimisti, pomislimo, kaj delamo, učiteljstvo nikakor ne šteje stotakov kar na lahko!

T. Urbančič: Ideja je simpatična vsem in vse se doseže, če se hoče. Le volja mora biti, tistih 100 L bomo zmogli, kakor smo že marsikaj. Sem zato, da se sprejme predlog v bistvu in principu. Naj gre na glasovanje!

T. Mermolja: Kako se glasi predlog? Menda tako, da se delegacija načelno izreče za tiskarno, ne pa, da bi takoj zahtevali od vsakega člana 100 L deleža. Opozorjam tudi, da je članstvo pri zadrukah prostovoljno, da ni torej nobenega mogoče siliti!

T. Hreščak: Če ne izvedemo obveznosti, je že danes zadruga zapečaten. Ni pa potrebno, da se delež takoj vplača in da ga vsak vplača. O tem smo že govorili, naj založi društvo ali kdo drugi, član bo pa pozneje uredil in vračal polatoma!

T. Pečor: Tu ni nikakršnega siljenja v zadrugo. Kdor je član Zveze, mora biti tudi član zadruge. V Zvezi je pa prostovoljno.

Glede pomislekov tov. Kleinmavra sem pa mnenja, da je prav, če optimiste opozarja na težkoče. Na ta način nas obvaruje napak, samo da se z ugovori delo ne ustavlja!

Predsednik: Predlož je, da se vprašanje tiskarne reši čimprej, da se deleži à 100 L obvezni in da se vplačajo tekom tega leta. Kdor je za to, dvigne roko! (Sprejeto).

Predsednik: Ali izdamo tudi za l. 1923. «Ročni zapisnik»? Stavim predlog org. odseka na glasovanje. (Sprejeto).

Sledi poročilo šolsko-političnega odseka.

Poročevalec tov. **Paljk.**

Odsek je imel v tek. letu petero sej (redno vsaka 2 meseca), na katerih so se obravnavala razna vprašanja, ki zadevajo šol. politično stran učitelstva in šole. Odsek nima polnopravneža značaja, marveč je podrejen Zvezinemu vodstvu. Sklepi odseka zadobe pravnomočno veljavo šole po odobrenju vodstva, katerega naloga je, da sklepe odseka ponovno prerešeta, in jih izvede po svoji prevdarnosti.

Že takoj v začetku obstoja se je odsek obrnil s posebnim pozivom na vse učitelstvo, da svoje težnje, zadevajoče bodisi učitelstvo samo, kakor tudi šolstvo sploh, sporoča fečno in vestno temu odseku. V onem pozivu, objavljenem v «Učit. listu» pozvano bilo je vse učitelstvo, da naznani nemudoma vsako nasilje, zapostavljanje, preganjanje, z eno besedo, vsako krivico odseku, ki povzame takoj potrebne korake na pristojnem mestu.

Ta poziv — žal — ni našel odmeva pri učitelstvu. Ugotoviti moram, da ni učitelstvo ni o enem slučaju nešteti zapostavljanj in nasilstev stopilo v stike s tem odsekom.

2) Glede nezakonitega nastavljanja laških učiteljev, popolnoma nezmožnih slovenskega jezika, na naših šolah, je odsek sklenil ter pozval vodstvo Zveze, da takoj obvesti o teh nezakonitostih na pristojnih mestih ter pozove tudi po-

slance, da v zadevi intervenirajo. Tudi se je ponovno zahtevalo, da se glede italijanščine izvaja soglasen sklep dež. učit. konf., da ne bo to odvisno od boljše ali slabše volje raznih lokalnih oblasti.

3) Šol.-politični odsek je ponovno povdarjal potrebo prireditve nočitn. socialnih tečajev ter sklenil stopiti v stike z organizator. odsekom.

4) Proti krivici novega občinskega vol. reda, ki odvzema tov. učiteljem pasivno volilno pravico in tov. učiteljicam aktivno potom pooblastila, vztraja odsek v protestu ter pozove vodstvo, da se zainteresira v zadevi na pristojnih mestih.

Istotako protestira proti razveljavljenju mandator učiteljev v obč. svet ter sklene stopiti v stike z vsemi učiteljskimi združenji.

Te sklepe je odsek javil vodstvu Zveze, da jih izvede; istočasno pa je pozval učit. društva, da vložijo nemudoma resolucije z zahtevo, da se učiteljem vrne pasivna volilna pravica, ki jim je bila neopravičeno in nezakonito odvzeta in da se tudi tov. učiteljicam da aktivna vol. pravica potom pooblastila.

Kaj je vodstvo ukrenilo, ni odseku znano, ker ga ni o zadevi informiralo.

V kolikor so posamezna učit. društva vložila proteste in zahtevo, da se da učiteljem pasivna vol. pravica, odseku ni znano, ker mu društva niso v zadevi ničesar sporočila.

5) Pozvala so se tudi vsa učit. društva, da sporoče odseku: Kakšna predavanja in v kakšnem obsegu naj bi se ista vpeljala v poedinih okrajih v prosep naroda. — Na ta poziv ni došel noben odgovor.

6) V svrhu takojšnje izvršitve volitve v okr. šol. svete v Postojni in Idriji, je odsek dvakrat pozval vodstvo Zveze, naj napravi potrebne korake pri gen. civ. komisariatu, obvesti poslance in zainteresira tudi žup. Zveze.

Ob isti priliki se je protestiralo tudi proti zavlačevanju konstituiranja in delovanja dežel. šol. sveta ter zahtevalo takojšnje sklicanje istega.

V koliko so se ti sklepi izvedli, ni znano odseku, ker ga vodstvo — čeravno pozvano — ni informiralo. Zato smo sklenili, da bodi vsakokratni predsednik šolsko-polit. odseka član upravnega odbora, oz. imej pristop in glasovalno pravico pri sejah Zveze.

7) Protestiral je odsek proti izdajanju naredb, ki nasprotujejo socialnim čuvstvom in zakonitu kakor je bil oni poziv okr. šol. sveta v Postojni, naj žubani nadzirajo učitelstvo.

8) Nalaga Zvezi, da nadpre zahteve po ureditvi pravno-gospodarskega vprašanja učitelstva v smislu izjave, ki jo je podal šolski odsek goriškega deželneža zbora.

9) Apelira na Zvezo, da se zainteresira za rudniško šolo v Idriji, ker obstoja glasom poročil časnikov nevarnost, da se ta šola naprti idrijski občini.

10) Z ozirom na poziv gen. civ. komisarijata, da morajo slov. učitelji v določenem terminu po-

ložiti izpit iz italijanščine, sklene, da se tega izpita oprostite vsaj starejši učitelji.

11) Ponovno smo pozvali, naj se reši vprašanje učiteljskih pokojnin, službene dobe in prejemkov.

12) Razpravljalo se je o preustroju učiteljskega in okr. šolskih svetov ter so se proučevali principi delovne šole.

13) Protestiralo se je proti upoklicu tovarišev-vojakov za dobo 2. let ter se je stavila zahteva, da se jim skrajša doba vojaškega službovanja.

14) Šolsko-politični odsek povzame iniciativo za popolno šolsko avtonomijo. V ta namen sestavi predlog, ki ga pošlje vsem okr. učiteljem, društvom v pretres, obenem pa vodi v našem glasilu potrebno agitacijo. Pričakuje, da se delegacija izjavi že danes v tej stvari in da potrebne migljaje v rešitev tega važnega problema.

15) Zahtevamo premestitev slovenskega učiteljskega iz Tolmina v Gorico in hrvaškega iz Zadra v Istro.

16) Zahtevamo otvoritev vseh zaprtih šol v Istri. Učiteljstvo, ki je moralo siloma zapustiti svoja mesta, naj ima pravico vrniti se neovirano. Sprejmemo naj se v isto kategorijo in na isto mesto, kjer so bili, ko so zapustili svoje službeno mesto. Zajamči naj se jim popolna osebna svoboda in varnost.

17) Odsek je sestavil sledeči disciplinarni red, ker so dosednji predpisi reakcionarni in nemoderni, če oblast ne postopa proti nam celo čisto samoljubno.

a) Anonimne ovadbe se absolutno ne smejo upoštevati;

b) v slučaju uvedbe disciplinarnega postopanja se učitelju ne smejo kratiti službeni prejemki.

c) Disciplinarno preiskavo vodi posebno razsodišče, sestavljeno iz kategorije obtoženca, in njegovega zagovornika, ki imata vpogled v vse listine;

d) te listine naj bodo obtožencu vedno na razpolago, da lahko sodnijsko nastopi proti obrekovalcu;

e) določbe o zastarelosti; veljajo tudi v disciplinarnem postopanju.

Vodstvo je ta disciplinarni red sprejelo s pripombo, naj ga izpopolni odsek po preštudiranju italijanskega disciplin. reda, ki je modernejši.

18) Glede učiteljskega, stavi šolsko-politični odsek ta predlog:

Učiteljske imej ustroj višje organizirane sodobne šole, v katero naj se sprejemajo gojenci, ki čutijo v sebi veselje do učiteljevanja. Kot predpogoj za vstop vsaj dobro dovršena nižja srednja ali meščanska šola.

Učna doba trajaj 5 let. V prvih treh letnikih naj se podaja snov teoretično, v zadnjih dveh pa praktično. Tudi naj se v zadnjih letih temeljito obravnava zgodovina pedagogike, moderna pedagogika ter sociologija.

19) Vsled sklepa Zvezinega upravnega odbora se za letos opusti realizacija «Učit. podporne-

ga društva», ker bi si sicer naložili preveč bremen in preobširno nalogo.

20) Šolsko-polit. odsek pa ne more mimo, da bi ne opozoril na važnost ustanovitve «Učiteljske hranilnice in posojilnice», zadruga z omejenim jamstvom.

21) Predlaga ustanovitev «Šolske zadruga», ki naj se nasloni na ono, ustanovljeno od italijanskih tovarišev v Trstu. Tozadevna pravila in drugo se bo dobilo od iste strani. Razen osrednje centrale v Trstu, ima lahko vsak okraj svoje središče, ki dobavlja poedinim šolam — samostojnim zadrugam.

Predsednik odpravlja debato.

T. Rakovšček: Pri preosnovi učiteljskega se ne sme pozabiti pouk kmetijstva. Ta predmet mora ostati. Poučuje naj se še v večji meri kot doslej. Ne zabimo, da je naša dežela kmetijska!

T. Kleinmayr: Podpiram predlog tov. Rakovškega. Učiteljskega naj ne bodo humanistična v naši realistični dobi.

(Predlog sprejet).

T. Rakovšček: Šolsko zadrugo smo v našem okraju že poskušali in tudi pri zadnji uradni konferenci se je govorilo o tem. Priklopili se bomo enostavno k oni, ki se ustanovi.

T. Medvešček: Šolsko vprašanje je pri nas v Istri posebno kočljivo. Položaj je težak in ga nam ilustrira že par števil: l. 1914. smo imeli v koperskem okraju 50 šol z 80 učnimi močmi, l. 1921. samo še 30 šol s 50 učnimi močmi. Tu je treba nekaj storiti! Poiščimo vzroke, ustavimo zapiranje oz. prelevljanje šol iz hrvaških v italijanske! Ali veste, kaj pravi vlada, s čim se opravičuje? Da ni hrvaških učiteljev! Nekaj resnice je na tem in kriví so tisti, ki so odšli ali ki še odhajajo. To je nepremišljena napaka, ki jo je težko popraviti. Nekaj bi pa vendar sami lahko storili in rešili težko vprašanje. Nihče izmed tovarišev ne sme zapustiti svojega službenega mesta brez dovoljenja svojega društva! Videli smo namreč, da je izseljevanje iz Istre šlo zelo lahko, medtem ko niso mesece in mesece nakazali plače onim, ki so morda prišli v Istro. Ali ni bil to sistem?

Da pridemo stvari v okom, predlagam:

1) Nihče ne sme iz dežele brez dovoljenja svojega društva, če hočemo ustaviti propadanje naše šole;

2) vsa nameščenja in definitivna imenovanja morajo skozi društva;

3) Namestitve naj bodo racionalne, sorazmerne.

Prosim, da se o tem razpravlja!

T. Možina: Razmere so res žalostne, zato mora Zveza kaj ukreniti. Prítiskajmo pri gen. civ. komisariatu. Tudi ni prav, da so naše ubežnike sprejemali v Sloveniji. Zavrnili bi jih kratkoma, naj gredo nazaj.

T. Hreščak: Res je, nekaj se da storiti in zato moramo nekaj storiti. Ne čakajmo še naprej, kakor doslej, začnimo z delom in dezertirje

priporočimo s primernim opisom. Ne zabimo pa, da tisti, ki je šel na ono stran kot koritar — in takih je bilo še precej — bi se tudi kot koritar vrnil! Najboljša pomoč proti takim je javno mnenje!

T. Urbančič: Pozdravljam Medveščekove predloge. Mislim, da bi bilo najbolje, ko bi v drugih okrajih, kakor n. pr. na Goriškem, ne sprejeli nikočar iz Istre, marveč da bi še koga poslali tja.

T. Medvešek: V Tolminu se je maturiralo. Maturanti so večinoma s Tolminskega. Mest pa ne bodo mogli vsi dobiti tam gori. Ali bi jih ne bilo mogoče dirigirati v Istro, vsaj večji del?

T. Daneu: Ni ravno lahko prisiliti jih. Predlogi t. Medveščeka imajo seveda to slabo stran, da pridemo v navzkrižje z zakonitimi določbami.

Preds.: Nič slabega ni, če gledamo, da se učiteljstvo racionalno porazvrsti v prid ljudski šoli in ljudstvu!

T. Makarovič: Pouk italijanščine po slovensk. šolah naj prevzamejo slov. učitelji. Zato je potrebno, da se nauče jezika. S tem bomo preprečili raznarodovanje!

Preds.: Se pridružujem. Če so v drugi državi zahtevali znanje slovenščine že do konca l. 1920, bomo tudi mi lahko položili izpite do l. 1924. časa je dovolj!

T. Kmet: Zakaj pa se tako poročilo kakor je Medveščekovo, že prej ni poslalo šolsko-polit. odseku? Obravnavajmo torej zdaj!

Razvije se debata, v katero posežejo predsednik Germek, Medvešek, Rakovšček in Križman z raznimi nasveti, naposled se glasuje o predlogih tov. Medveščeka. (Sprejeto).

Preds.: Prosim podatkov o učiteljih, ki so potrjeni k vojakom, da bi se jim podaljšal potom gen. civ. podkomisariata v Gorici rok za vstop v armado!

T. Daneu: O šolskih združenjih nismo napravili še nikakega sklepa doslej. Imel sem priliko ogledati si v Trstu tako združeno skladišče in reči moram, da je vzorno. Zadruga je apolitična, koristna, ker dobivajo otroci vse šolske potrebščine po nižjih cenah, ubožni otroci pa tudi zastonj. Zadruga se širijo, Trst zalaga svoj okoliš, Gorica svoj in ravno tako Puli. Menim, da jih lahko podpiramo s tem, da ustanovljamo podružnice po naših šolah.

Preds.: To moramo!! Izšel je namreč odlok, ki tako ukazuje!

T. Lampret: Tudi pri nas se je nekaj takega ukazalo. Toda s tem se učiteljstvu nalaga delo, prodajati moramo zvezke, svinčnike, peresa in drugo. To je pa trud in učitelj mora biti kramar, komi in kaj še vse! Sem proti temu!

T. Daneu: Dela ni nikakega, vršijo ga učenci sami. Stroške za razpošiljanje pa nosi centrala.

T. Pahor: Stvar je v bistvu dobra, zato jo priporočam.

T. Mermolja: Stavim predlog, da se ustanovljajo šolske zadruga po deželi. (Sprejeto).

T. ca Strel: Zveza vzemi v program odpravo celibata učiteljc in reši to vprašanje tekom novega poslovnega leta.

T. Križman: Gospodične so se razburjale radi razprave v dež. odboru in ena je celo pisala v «Učit. listu»...

Medklici: Zakaj bi ne smele pisati?

T. Križman: Pisala je ...

T. ca Krapševa: (vstane): Jaz sem pisala! In? (Ploskanje).

T. Križman: Saj se še razpravljalo ni v dež. odboru!

T. ca Kos: Za nas je to vprašanje važno, zato bo vedno na dnevnem redu, dokler se ne reši zadovoljivo! Pridružujem se zahtevi t. ce Strelove.

T. Rupnik: Da bodo delegatje pripravljene za zborovanje, naj se drugič pravočasno javi v stan. glasilo dnevni red zborovanja!

T. Hreščak: Socialni tečaj smo morali preložiti, zato prosim, da se izjavite, kdaj in kje naj se vrši.

Po kratki debati se določi Sv. Lucija na Tolminskem, čas od 11. do 16. septembra.

T. Hreščak: V tržaškem učit. društvu se je pripetil slučaj...

Preds.: To ne spada v delegacijo, o tem ne pustim govoriti!

T. Hreščak: Spada! Povedal bom...

Preds.: Dovolj, o tem se ne govori! Zaključujem delegacijsko zborovanje!

Delegatje vstajajo, t. Hreščak gre na sredo dvorane: Govorilo se bo, mora se govoriti! Delegatje!

Stopi na stol, delegatje se zbirajo okrog nje. T. Križman vpije, da je treba dvorano pomesti za koncert. Sili naj se gre v gornje prostore — prerekanje.

T. Hreščak (ki si je bil napravil mir): Zgodil se je slučaj, v katerega se ne spuščamo, ker je najprej zadeva trž. učit. društva. Nevarnost pa je da bi radi tega zasledovali nekatere tržaške tovariše. Če bi jih preganjali, potem je naša dolžnost, da jih branimo. Ali ste za to, tovariši?

Delegati: Smo!

T. Hreščak: Povedati sem hotel in čuti vašo besedo. Dolžnost je, da jih branimo!

Razburjenje se poleže, dvorana se polagoma prazni v živahnih gnečah odhajajo delegati.

JAVNO ZBOROVANJE ZVEZE V GORICI DNE 9. JULIJA T. L.

Vršilo se je v veliki dvorani «Trgovskega doma» ter je bilo izredno dobro obiskano: do 300 oseb, večinoma učiteljstva, ki se je zelo številno udeležilo koncerta prejšnji večer.

Ob poldesetih je otvoril zborovanje Zvezin predsednik t. Germek, ki je poudarjal, da je to naš prvi javni shod. Ko vsi zborujejo, ko se vse suče okrog gospodarskega vprašanja, moramo tudi mi govoriti javno. Zakaj je n. pr. razlika v plačah med nami in dež. uradničtvom? Ali nimamo enakih potreb? Pokojnine učiteljstva so take, da je škandalozno. Zakaj se ne bi človečansko uredile? Istotako imamo celibat koleginj, kar je nenaravno in tudi povsod že odpravljeno. Vprašanje šolske samouprave je tako važno, da moramo vse sile napeti, da se reši zadovoljivo, ko je Goriška vendar imela staro avtonomijo.

O teh glavnih točkah otvarja razpravo in poziva učiteljstvo, da stvarno razpravlja.

T. Križman: Če hočemo kaj doseči, moramo skupno nastopati. To priznavajo tudi ital. tovariši, ki so osnovali Delegazione Isontina. Ta ima nalogo, nastopati v pravnih in gospodarskih vprašanjih našega stanu. V tako organizacijo smo tudi mi Slovenci lahko vstopili, ko so nas povabili; tem lažje, ker je bilo vse ital. učiteljstvo v tej zvezi. Ko smo pristopili, je pa kmalu nastal razkol, Unione Magistrale se je umaknila, ker so to nacionalisti in tudi sindikat je kmalu potem izstopil. Ostali so v Isontini le še člani društva N. Tomaseo in nekateri, ki niso včlanjeni drugod.

Pristop v Isontino smo javili Zvezi in ta je imenovala 3 zastopnike, ki so stalno v stiku s to organizacijo. Tako smo tudi današnji shod sklenili že pred 2 mesecema. Enako so sklenili sindikalisti shod za 25. junija ter nas pozvali, naj bi skupno nastopili. Ker nismo mogli odstopiti od svojega sklepa, so se pa oni pridružili, da imamo danes shod. Delegazione Isontina nastopi sicer v drugi dvorani, vendar pa z enakim dnevnim redom. Toliko v pojasnilo!

T. Hreščak: To so suha dejstva, pa nikakršno pojasnilo. Resnica je, da je Isontina čisto mala frakcija in prav tako tudi skupina N. Tomaseo. Tudi nismo čuli, zakaj je izstopil sindikat. Zahteval je skupno fronto učiteljstva in zastavil onim pri Isontini vprašanje: Ali ste pripravljeni boriti se za gnotne zadeve učiteljstva, ali tudi za slovensko šolo, če je kje nujno potrebna? Isontina tega zadnjega ni hotela, zato so sindikalisti odstopili. Evo pojasnila! Isontina je zavzela torej nacionalistično stališče! In zakaj ne mara danes nastopiti skupaj z nami?

T. Križman: Ali nismo že pred dvema letoma dobili brce v Delavski zbornici? Tudi trditve tov. Hreščaka o malem številu v Isontini niso resnične. Z Isontino in Tomaseom smo že marsikako spomenico predložili. Sindikalisti nam niso taki prijatelji, v Isontini pa so naši stari znanci. Kolega Franzot ima že 30 let službe in velike zasluge. Z njim skupaj delamo.

Predsednik: Konstatiram oddaljevanje od predmeta! (Veselost).

T. Hreščak: Hočemo skupno fronto, nočemo enostranskega nastopanja!

T. Križman: Unionisti so šovinisti.

T. Pahor: T. Križman me ni prepričal, četudi operira s plemenskim sovraštvom. Mi tega nočemo,

smo proti sovraštvu. Dejstvo je, da ima Isontina kakih 50 članov in med temi je 20 pripadnikov društva Tomaseo. Torej niti Tomaseo ni ves pri Isontini. Slovenskega učiteljstva v Gor. Grad. pa je do 500. Zato se nas Isontina drži, ker jih je premalo. Po naših hrbitih hočejo navzgor.

Tu niso stvari v redu, vode niso čiste!

T. Križman: Za Hreščaka in Pahorja bo vse čisto, kadar bodo vsi komunisti!

Predsednik: Pojasnuje svoj sestanek z zastopniki Unione Magistrale Friulana in sindakata, nato pa prečita resolucijo, ki govori o plačah, pokojnini, o službeni dobi in šolski samoupravi. Otvori razpravo.

Tov. Križman: Poročam kot član dežel. odbora. Že v prvi seji sem opozoril na naše zahteve, posebno da se uredi pokojnina po starem zakonu. V drugi seji se je predložila spomenica, v kateri se je zahtevala tudi sprememba § 19. zakona dd. 8. febr. 1869. Podlaga službenih prejemkov naj bi bile Berenini-Torrejeve tabele z dvema novima triletninama: v 27. in 30. službenem letu. Tudi stanarina naj bi se zvišala, pri čemer prejmejo učiteljice neko malekost manj. Zahtevali smo nadalje zvišanje opravilne doklade, odpravo celibata in 35 letno službovanje.

Nastane seveda vprašanje kritja. Okrajji plačujejo staro plačo, razliko pa vlada. O povišku nočejo slišati, v Rimu sem se o tem pogajal. Pokojninski zakon je v študiju in ko bo raztegnjen tudi na našo deželo, se bo moralo razpravljati. Do rešitve gotovo ne bo poviška. Po sprejetju zakona bodo tudi definitivno vpeljane Berenini-Torrejeve tabele. Brez te podlage ni mogoče prirediti dež. šol. zakona. Tudi za penzijo morajo služiti te tabele kot podlaga, in sicer ne le z 90% plače, temveč polna plača z všteto stanarino. Avtonomne občine to lahko zvišajo. Vprašanje pride še v dež. odbor v razpravo.

Celibat pride tudi na vrsto, in sicer pride v razpravo pri spremembi zakona o pravnem stanju. Povedati pa moram že sedaj, da Italijani niso za odpravo celibata.

T. Reja: Kakor čujemo, bo učiteljstvo starih pokrajnj z novim zakonom pridobilo, mi pa izgubimo. Posebno upokožitev je po novem zakonu mnogo slabša. Prej smo imeli pravico do pokojnine že z 10 služb. leti in v slučaju bolezni celo s 5, zdaj pa šele s 25 leti službe. To je velika škoda. Pridobljenih pravic se ne smemo pustiti kratiti!

T. Štrekelj Albin: Že lansko leto so nam obljubili s prvim januarjem draginjsko doklado in še letos ni nič. Zakaj pa ne izplačajo? Če mislijo, naj dež. odbor pove vladi, da ni denarja! (Veselost.)

T. ca Mikuluš: Rade bi vedele, zakaj je v načrtu nižja stanarina za učiteljice?

T. Kodrič: Mislim, da je popolnoma v redu. (Oho! — Medklici.) Prosim! Ker tovarišice dobe povsod ceneje stanovanje kakor mi, je tudi stanarina nižje določena v načrtu zanje. (Veselost.)

T. Leskovec: V idrijskem okraju nismo dobivali stanarine. Zahtevamo priklopljenje in povrnitev stanarine!

T. Križman: Draginjske doklade je v starih pokrajnjah dala vlada, pri nas pa okrajji. Pri nas ni lastnih sredstev, denarja dosedaj tudi še ni od nikoder, zato se ne izplača. Kar se tiče stanarine, bo za vse enaka. Radi Idrije, Postojne in Trbiža pa dež. odbor še nima moči. Kvečjemu okr. šolski sveti bi to lahko rešili, pa jih še ni. Prej se mora sprejeti zakon, potem se bo vprašanje uredilo.

T. ca Kemperle: Zahtevamo, da se učiteljice definitivno kot voditeljice nameščajo na enorazrednicah!

T. Drekonja: Želim pojasniti glede upokojenja. Zahtevamo pravico do polne penzije s 35. letom službe.

T. Križman (vmes): Kar imamo, to bo ostalo!

T. Drekonja: Kakor gre trdo, ne odjenjamo od zahteve in jo ponavljamo.

T. Pahor: Ne bom govoril proti resoluciji, sprejmemo jo! Toda opozarjam, da so resolucije papirnate. Zato si, tovariši, ne delajte nikakih iluzij! Tudi pred letom smo v Vipavi sprejeli resolucijo o dež. šols. svetu in tudi čuli zagotovilo, da bo v kratkem sestavljen. Glejte, še danes ni o njem ne duha ne sluha!

Okrajne šolske svete imamo, pa so samo na papirju. Menda nikjer redno ne poslušajo. In vendar ni še nihče doslej omenil te sijajne naše samouprave! Ta paragraf in oni, se danes govori, ta točka in ona, da se že nič več ne spoznamo. Vkljub vsem načrtom in zakonom in tabelam imamo pa avtokratizem in absolutizem vsepovsod! Še to, kar se nam z vsemi pridržki obljublja, bo morda ali sploh ne bo. Ne, za nas ostaja le ena pot: če tov. Križman v dež. odboru ne more ničesar doseči, če nas smatrajo za pariho, pozovite ga, naj izstopi!

Dež. odbornik dr. Besednjak: Z besedo o samoupravi se je g. Pahor dotaknil jedra onega vprašanja, ki je za nas življenjske važnosti. Vsak naš korak je namreč oviram, če nimamo avtonomije. Stare pokrajine nimajo namreč samouprave v našem smislu in če prodre zakonodaja, kakor jo imajo oni, bomo silno oškodovani. V deželnem odboru se je o tem razpravljalo in samouprava je načelno prodrila, toda vlada v Rimu noče priznati naših načrtov. Posebno glede denarja gre trda, ker je naša dežela ububožala, zadeta vsled vojne kakor nobena druga. Se večje težkoče bodo, če se avtonomija ne prizna. Deželnega šolskega sveta še danes ni. To je preračunjeno in nam pravi, da je posebno šolska samouprava še vedno v nevarnosti. Vlada ima namreč svoj namen, Mosconi bi rad z dejstvi dokazal, da samouprava ni potrebna, če lahko skozi več let opravimo brez nje. Komendant Salata se sicer ne more odločiti na nobeno stran, vendar je gotovo, da o šolski avtonomiji ne govori rad. Kakor rečeno, se boj za dež. šolski svet še vedno vrši, ker ga vlada neče priznati. Tudi so se zainteresirale stranke za zadevo in je upanje, da se bo vendarle ugodno rešila.

Glede učiteljstva je pa stara pesem. Proti vam imajo pomisleke kadar je treba pomagati. Za druge stanove se zanimajo, za vas imajo pomisleke. Čudim se, kako mora vladati taka čudna, posebna mentaliteta proti učitelju, ki je vendar činitelj, na katerem sloni vse kulturno delovanje, vse javno življenje! Šolsko vprašanje je vendar tako važno, da moramo zrušiti to duševnost, te predsodke proti učiteljskemu stanu. Dobro vemo, da smo napravili zločin na narodovi kulturi, če učitelju ne zagotovimo eksistence. Zato tudi želim, da imate vsaj nekoliko zaupanja v nas. Bodite uverjeni, da imamo željo tudi doseči, o čemer govorimo in smo prepričani. Nesmiselno bi bilo, če bi g. kolega Križman izstopil iz dež. odbora, če ne more vsega doseči. Nekaj vendar še dosežemo.

Vsekakor je potrebna korenita remedura v naziranjih, ki ga imajo o učiteljstvu vladajoči faktorji. Poglejmo n. pr. kako je s pasivno volilno pravico učiteljstva! Oni, ki je z ljudstvom v najožjem stiku, ki pozna in zasleduje vse javno življenje, nima pravice sedeti v občinskih zastopih. Zakaj tako? Ker je ozračje učiteljstvu nenaklonjeno! To atmosfero bo

treba razgnati, organizirati moramo naš živelj, naše vasi. Delajmo in zgodovina bo rekla, da se je naš rod tukaj ohranil.

Predsednik: Zahvaljujem se g. dr. Besednjaku za njegovo poročilo in ga prosim, naj zastavi v deželnem odboru vse moči v korist šole in učiteljstva.

T. Hreščak: Predvsem soglašam s predgovornikom v tem, da je osredotočiti boj v bistvu za šolsko samoupravo v naši deželi. To je prva etapa v našem boju. Motil bi se pa, kdor bi mislil, da bo z izbojevanjem avtonomijo konec našega trpljenja. Tisti moment nas čaka, tovariši, še-le pravi, t. j. boja res vredni, najinteresantnejši boj. Samouprava pomeni izboljšanje našega gmotnega in upravnega položaja le v potencialnosti; toda tudi poslabšanje našega stanja leži v tej možnosti. Avtonomija je okvir brez slike, skleda brez vsebine. Za to manjkajočo sliko in vsebino nam bo skrbeti po doseženi avtonomiji.

Ne bi hotel zato, da se razide tu zbrano učiteljstvo na svoje domove edino pod vtisom panegirike g. dr. Besednjaka na šolsko avtonomijo. Potrebno je ugotoviti, da je bilo učiteljsko vprašanje vedno pereče, bodisi pod domačimi gospodarji, bodisi pod birokracijo. Pičel in grenak je bil učiteljev kruh vedno in vsa samouprava (in celo taka, o kateri trdimo danes, da je bila v primeri z današnjim položajem naravnost eldorado) nam ni hotela zvečati naše pičle porcije. Dr. Besednjak se čudi tisti izredni duševnosti, ki je vedno ovirala, da bi se učiteljstvo, — ta prvovrstni kulturni faktor v deželi — postavilo enkrat na samostojne noge. Mi, g. doktor, smo se pa nehali čuditi, mi skušamo le razumevati. Predgovornik menda le ni prista kake teorije o v zraku visečih mentalitetah čudnega in nepojmljivega izvora, proti katerim bi pomenil vsak afront neploden boj z zmajem deveterih glav. O ta čudna mentaliteta, ki baje ne more pojmovati velikanske važnosti učiteljskega stanu! Poznamo jo in prav nič ni čudna. Zasedrana je v zelo solidnih tleh interesov posameznih podeželnih klik, ki so v polpreteklosti držale avtonomijo kot svoj monopol. Ali se spominjate, tovariši in tovarišice? Iz naše sedanje perspektive idealna samouprava ni imela smila za emancipacijo učiteljskega stanu. Zakaj ne? — vprašam! **Ker naše emancipacije ni hotela!** Zakaj je ni hotela? «Čudna mentaliteta» — poreče dr. Besednjak. Nič čudna; **v njihove račune ni šla.** Vaške klike, ki so si vedno znale priboriti odločilen vpliv v vseh korporacijah, (in konstatirati mi je danes, da ponajvečkrat s pomočjo učiteljskega stanu) niso rabile **samostojnega učiteljstva.** In zapomnimo si! Tudi danes ga ne rabijo, ga ne morejo rabiti. **Vsega in vseh potreben učitelj je njihov ideal, ker le tak revež jim mora biti vsakčas na razpolago.**

Važen je torej boj za avtonomijo, — in tudi izbojevanje mora biti — toda ta avtonomija mora v roke delovnega ljudstva. Ne v roke petih odstotkov našega naroda, ampak v roke onih 95%, ki niso sedaj še nikdar soodločevali. Ta masa rabi učitelja-moža, prostega servitutnih dolžnosti napram klikam. Dovolj je kramarske in krčmarske politike, ki vodi naše ljudstvo v pogubo!

S tega realnega stališča je vsa panegirika na šolsko avtonomijo za nas preuranjena. Zopet in zopet je treba povdarjati: učitelj ne pričakuj nič od drugih; vsak si mora priboriti sam izboljšanje svojega položaja in ga v neprestanem boju tudi obdržati. Nihče drugi nam ne more pomagati, ako ima tudi res dobro voljo to storiti, kar radi priznavamo tudi g. dr. Besednjaku.

Z enakimj argumenti moram odgovoriti predgovorniku, ker se zopet čudi, kako je neki mogla naša uprava odvzeti učiteljstvu pasivno volilno pravico v obč. zastope. Vsaka primitivna pamet — pravi — bi morala izpoznati velikansko škodo, ki jo trpi po tem dejstvu! Evo tudi ta korak je bil storjen v korist klikam po naši deželi in v škodo ljudstva. Naša uprava — bodisi iz Gorice, Trsta ali Rima, nam učiteljem vedno odpira oči; v tem oziru je treba reči, da skrbi prav po materinsko za nas. Toda kogar Bog hoče uničiti, ga oslepi. Zaradi lepih oči advokatorov in vaških potentatov ter zaradi svoje mizerije je učiteljstvo ponajvečkrat pustilo naše ljudstvo v politični nevednosti. Žalostna je ta resnica, a vendar nam ni obupavati. Mnoge oči, ki so bile še pred kratkim nedostopne solncu resnice, so danes na stežaj odprte. Število izpregledujočih narašča. In ko bo gledajoča bol in upornost prevpila slepo resignacijo mnogih naših tovarišev, tisti moment bo začetek nove dobe naše celokupne avtonomije, začetek našega socialnega povzdiga. Blagor mu, kogar bo tisti čas izpoznalo ljudstvo vrednega, da čuva stebre njegove samouprave. Do tistega časa pa pojdite vsi, ki gledate in vidite ter pripravljajte pot onemu velikemu momentu!

Dr Besednjak: G. Hreščak ima prav. Tudi jaz sem uverjen, da bomo šele z novim sistemom dosegli boljši, lepši položaj. V tem sem s Hreščakom edin. Vsi gledamo v prihodnost, ki bo drugačna kakor sedanjost, toda delati moramo že sedaj. Danes je že treba pomoči, današnje razmere je treba ozdraviti. Že danes gre za plače, za uredbo pokojnine, stanarine itd. Ali bomo kar pustili, naj gre kakor hoče? Avtonomija je, ki nam tu koristi, je dobra, ker nam omogoči vpogled. Ali je ne bomo štutili?

Tudi mi pobijamo materializem, zakaj ta nas ne bo rešil, za rešitev človeka je potreben idealizem. Dvi-

gniti skušamo, kar je dobrega, zato pozivam g. Hreščaka, naj nam pri delu pomaga.

T. Pahor: G. dr. Besednjak je govoril o predsodkih, ki vladajo proti učiteljstvu vseposod. Mislim, da smo teh predsodkov v mnogočem tudi sami krivi. Ni prvič, da čujem lep govor o pomenu našega stanu, čul sem takih lepih pesmic, ko še ni govoril g. dr. Besednjak. Toda še vselej sem doživel, da so bila dejanja v nasprotju z lepimi besedami. Tudi šolski samouprava, kolikor zasluži to ime, nisem nasproten. Pravim pa, da ni taka, kakor bi jo želeli. Če je bila v letih 60ih, ko se je pri nas inauguriral liberalizem, velika pridobitev, danes ni več moderna in se ne morem posebno navduševati zanjo. Pogledjmo sam oestavo dež. šol. sveta! Koliko je zastopano ljudstvo v njem? In ljudskošolsko učiteljstvo? Ali ima sploh kakega zastopnika? Kaj nam koristi, če pride v okr. šols. svet par ravnateljev učiteljšč? Tudi okrajni šolski sveti so večinoma tako sestavljeni, da sede noter zastopniki 5% «naroda», da pa ljudstvo sploh ne pride do besede. To je že t. Hreščak razložil. Kaj nam more biti potem taka «samouprava»? Zaupanje zahtevate od nas, vsaj nekoliko zaupanja! V vprašanju existence ne terjajte tega od nas, marveč pokažite z dejanji, koliko vam lahko zaupamo. Po dejanjih vas bomo sodili in uravnali svoje korake!

Predsednik: da na glasovanje resolucijo, ki se sprejme soglasno. Nato se zahvali za stvarno razpravljanje. Ker se prejšnji dan v delegaciji ni določil kraj delegacijskega zborovanja za l. 1923., vpraša zborovalce za mnenje. Predlog za Postojno in Idrijo prepade, vsi glasujejo za Gorico.

Dvorana se polagoma izprazni in takoj po obedu že začne odhaajti učiteljstvo na razne strani, odkoder je prihitelo k letnemu pregledu svoje močne organizacije.

VAN IZ ŠKOLE!

Moje osobno mnenje, da učitelj ne bi smio biti političarom ni strančarom, nit bi se smio time baviti kao zanatom. Politika i politizovanje, strančarenje i strančarstvo jeste naime nešto zla. Verni pripadnik neke stranke dužan je i mora braniti stranku i kada to ne zaslužuje. To zahteva od njega strankina disciplina. U tome leži sve zlo. Stranke se i dandanas, pa i one što imadu u programu najlepše i najplemenitije ciljeve, ne izuzevši ni one, koje se bore pod zastavom Hrista, upotrebljavaju i poslužuje se laži, pretvaranja, hinjenja, izvrćanja potvore, simuliranja, himbe, zlobe; pa prema tomu i poslužuju se svih sredstava, moralnih i nemoralnih, prema onoj «osar tutto», samo da obore protivničku stranku i osobu.

Da je ovakova rabota (rad) i postupak nemoralan, a prema tomu i nedoličan učiteljskoj časti, a nek-moli svećeničkoj, očevidno je. Učitelji, a dozvoljeno mu budi spomenuti i svećenike, jesu u službi istine, pravdenosti, dobrote, milosrdja, samozataje, koncilijantnosti, zato, oni moraju izbegavati svaku prigodu i korporaciju, koje ih veže svojim programom na čine protivne etičkim načelima. Ovo načelo moralo vrediti za učitelje kao narodne uzgajatelje, a kud i kamo više za svećenstvo, kojeg je glavno oporište vera i Bog, Hrist i njegovi uzvišeni nauči universalne i trajne vrednosti, koji je glavni onaj: Ljubi iskrnjega kao sebe sama. — Ovo se reči ponavljaju i šire svetom dvadeset stoleća, ipak nisu se ukore-

nile u čoveku nijednog naroda. Jest, imade i dandanas pojedinaca sviju staleža, što prožeti etičko-moralnim načelima i deluju prema njima. Jesu to pravi biseri i dijamanti svetskog društva; jesu moderni Hristi i apostoli, al su ujedno mučenici: križani, vešani, streljani, paljeni, pečeni i bacani u reke i mora. Povest nam bileži mnoga njihova imena, — To dobro znadu mudre glave, a prostaci to doznavaju iz svakdanjeg iskustva; pa eto, malo ih je, vrlo malo, pa bili to i dobri i najbolji vernici, koji su voljni biti progonjeni radi pravde i istine Božje i ljudske. — Malo je dakle na svetu ljudi — Božu sličnih, vrlo malo. Sebičnost i epikureizam glavni je razlog svemu nemoralu prošlih i novih vekova. A da danas, a i u prošlosti, zlo stojaše ljudsko društvo u pogleda čudoredja, glavni je uzrok egoizam, a dodajmo i to, što ljudi i staleži pozvani znanjem i zvanjem da predrugeče moralnim životom (a ne rečima i vancima!), jesu naprotiv uprav svojim životom. Grobakopi čudoredja i trovatelji ljudskog društva i njegova potretka.

Zaleteh se malko samo da istaknem, da učitelj (a i svećenik jošte manje), n sme da bude pukim, bezdušnim i nemoralnim agitatorom i strančarom, a da ne kompromitira sebe kao učitelja i školu kao rasiđište svega lepa, dobra i plemenita.

Ove se misli i dojmovi probudiše u nama iza nekih polit. dogodjaja sadašnjosti u Istri, a osobito iza jedne burne skupštine.

Mi učitelji moramo se zamisliti. Ove polit. dogo-

daje moramo uočiti, pretresti, vagati i zauzeti svoj položaj.

Opazismo, kolegi i kolegice, da one, koji su naše sudruge javno izvrgli porugu, a da poruge vrijedni nisu, nije ih vodila u tomu zasta nijedna viša ideja, nijedno etičko načelo. Jedino partaizam, sebičnost, samoljublje, samozivstvo, te vlado- i častohleplje punilo je njihovo pero i usta.

Mi moramo ovakovo nemoralno delovanje na našu učiteljsku štetu uočiti i sprijateljiti se nažalost mišlju, da gori rečena zla opstojе i da ih moramo suzbijati poštenim načinom. Uzalud nam se je pozivati na Boga, na raj i pakao i na Njegovu kaznu; to ne bi uplivalo i umekšalo zlobnike; nit bismo ih time o većemu osvedočili. «Chi si fa agnello, lo divorano i lupi». Zatući se i osamiti u školi i predati se rasi-gnirano sudbini, to bi bilo od nas vrlo udobno, ali nikada časno ni dostojno po naš učitelj. stališ. Primati batine nepravdno iz nevrednih razloga šutke i bez obrane, to dolikuje staromodnom robu, ali nikada moderno odgojenom čeljadetu. Valjano odgojen čovek brani se, to zahteva od njega čast i ponos osobni, a naš učitelje veže uz to i staleška svest i ponos da branimo svim pametnim sredstvima. Braćo! branimo voju čast! Bez časti bo smo bogci i nevoljnici. I bez poštenja smo kukavci i malovrednici. Oni, koji nam kane uzeti jedno i drugo, nisu naši prijatelji; nisu prijatelji dapače ni napretka, ni proвете.

Uzmi učitelju čast i poštenje, razoružio si ga u borbi, a ujedno si ga bacio u položaj impotentnosti za svaki kulturni rad. Time bismo prestali biti učiteljima i kititi se uznešenim imenom — narodnih i ljudskih prosvetitelja.

Kad se nas postavlja u slabo svetlo med svojim narodom med kojim delujemo i revnujemo, nama se oduzimlje mogućnost vršiti svoju misiju med njim. Time bismo postali suvišni i — nepotrebni. A narod, ljudstvo, svet rabi nas, rabi učitelja i školu. Svet mnogo, mnogo očekuje od nas i od pučke škole, čak i ozdravljenje budućih i sadanjeg pokolenja. Buduć ne kanimo počiniti na sebi moralnog samoubojstva, nit se odreći kulturnog rada, zato nam se namiče dužnost braniti svi ko jedan svoj stalež, svoju čast i poštenje. Zato — van iz škole! Samo školom ne oborismo nit razorušasmo sinove nasilja i tirana.

Batine lete i padaju na naša ledja. Uzmimo i mi batinu u ruke; ne da ubijamo, nego da pariramo udarce. Nek se sete nasilnici, da smo živi i da živeti

kanimo i da na život imademo pravo i mi učitelji. Živeti časno i dostojno! budi nam svrhom i lozinkom. Ne želimo biti ni postati malovrednici, ništetnici, a ni beskorisnici ni suvišni. Za to braćo, van iz škole! Zasućimo rukave! Opasimo se energijom, te učitelj. ponosom! Pohrlimo tamo svakiput, gde nam se hoće sakovati negve i graditi jaram. Nećemo tiranstva ni tutorstva. Zreli smo. Proti nevrednu učitelju i sami ćemo poduzeti shodne mere. To je poznata istina. Da li to čine drugi staleši?! — Nije doba sada, braćo, da se povučemo u zapećak, da se nas ne vidi i ne čuje. To je jedino dozvoljeno i opravdano na fronti pod kišom taneta. Ko se ne brani, izgubio je bitku prije bitke. Mi ne ćemo krvave zločinačke bitke ni rata. Nama budi oružjem naš rad, naš ponos i poštenje; naši topovi nek budu strelice istine i pravdnosti. — U plamenu našeg poštenog rada i nesebičnosti da izgori zlobnik i natražnjak i tiran! Zato — van iz škole! Spustimo se na poljane i na široke more delovanja i izvan škole. Ne budimo strančari ni niski agitatori, al moramo biti javni rednici i čimbenici, s kojima se mora računati. — Mi, učitelji, naš stališ mora doći u račun, mora doći u isti red drugih stališa. Ni više, ni niže! Žalomo, al moramo se aktivno baviti i politikom. Jer politika nam hoće da veže ruke i noge, hoće nas lišiti upliva i utecanja na javno mnenje; politika nas kani lišiti i sredstava egzistencije. Klin s klinom! Politika s politikom! U dobro uredjenim prilikama, u zdravim prilikama, nama toga ne bi trebalo. Živimo prema prilikama! Dogđjaji nas sile, da se i mi kadagđd pozabavimo — domaćom politikom, a da odbijemo udarce i razoružamo svoje protivnike. — To od nas zahteva imperativo današnje doba i stanje. «Sva je mudrost za doba uhititi prigodu». — veli naš pesnik Guduljić. Mudru i jedno oko dosta; mi imademo svako po dva. Mi ćemo zato svoje uši načuliti, metnuti na oči dobre naočare, da sve čujemo, da sve vidimo... što se dogđđa i plete i dalje od naše školice i našeg seoca. Spadamo perbacco med naobražene ljude i uvažen stališ, ako ga uzdržimo na toj visini. A na visini ugleda ne ćemo ga uzdržati bez **sudelovanja** u javnom narodnom životu. Delujemo za narod i u narodu, pa zato i hoćemo imati udela u vodstvu naroda. Nama nije nit smije biti ravnodušno, ko i kako se govori javno za narod u ime naroda. Lažljivci lasno bi stvorili u neuku puku za nas slabo atmosferu. Mi želimo pako živeti i delovati u čistu uzduhu u čiste kulturne svrhe. — Zato, braćo. napolje iz svojih škola i naših sela!!

MILAN SKRBINŠEK:

ČITANJE IN DEKLAMACIJA V ŠOLI

Učitelj, ki le znanost vtepa, je rokodelec — učitelj pa, ki goji značaje, je umetnik. — Te Parkerjeve besede si je izvolil Foerster kot moto k svoji knjigi «Šola in značaj».

«Učitelj, ki goji značaje, je — umetnik».

V tej resnici leži odgovor na vprašanje, ki si ga je gotovo stavil marsikdo z ozirom na dejstvo, da misli govoriti igralce učiteljstvu o čitanju in deklamaciji v šoli. O igralcu bi se mogla izreči paralelna resnica: «Igralec, ki samo predočuje figure, je rokodelec, igralec, ki ustvarja značaje, je umetnik».

Nobena umetnost seveda brez tehničnega znanja ne more ustvarjati. O tem pa jaz kot lajik učiteljstvu ne mislim in tudi ne morem govoriti, kakor učitelj kot lajik o tehnični strani igralčeve umetnosti ne

more s pridom govoriti; toda oni božanski ogenj, ki nas ogreje do tistega omotičnega delirija, v katerem vzgojujemo, oziroma ustvarjamo značaje, nas družijo. In v znamenju tega ognja hočem govoriti.

Predno pa razvijem svoje misli, kako si jaz iz svojega umetniškega stališča predstavljam vzgojno delo ob čitanju in deklamaciji v šoli, mi dovolite, da se v glavnih potezah spominjam smernic, ki jih daje učitelju za njegovo vzgojno delo na tem polju na pot ukoslovje.

«Učni smoter ljudske šole je dvojen: formalni in materialni. Formalni hoče v učencu one zmožnosti, ki so mu prirojene, a so še v njem lakutne, vzbuditi k življenju in jih kakor one, ki so že vzklike iz njegove podzavesti, krepiti in jim pomoči do vedno bogatejšega razvitka. Kakor hitro pa so te zmožnosti že zadosti razvite, šola učenca navaja k temu, da jih

zna primerno in v pravem zmislu uporabljati. Materijalni učni smoter pa je dosežen s tem, da šola bogati pozitivno učencevo znanje, ki ga lahko v življenju praktično uporablja.

Ali celotni učni smoter s tem še ni dosežen. Ostal bi brez duše kakor mrtvorjeno dete, če bi se učitelj ne zavedal, da je končni cilj mnogo večji, namreč vzgojni v tem zmislu, da je treba v učencu buditi **človeka** v čisto vzvišenem, plemenitem pomenu te besede.

V učencu pa budiš človeka s tem, da vplivaš na njegovo **srce in voljo** tako, da se budé v njem plemenita čustva in se kaže v njih v jasni luči lepota in da se daje volji prava pot, ki je usmerjena vedno k plemenitemu in lepemu.»

Seveda se doseže takšen razvoj srca in volje v učencu le tedaj, če se mu budi istočasno spoznanje, da je vse, kar je prav in plemenito, obenem tudi lepo in nasprotno.

Ali vse hotenje, živeti življenje v lepoti, bi ostalo mnogokrat le hotenje, če bi ne moglo vzleteti kakor ptica, ki zahrepeni po pestrobarnosti in vonjavosti lepih rož, v prostrani, bogati vrt — **domišljije!**

Brez pravega čustvovanja ne hodi volja prave poti in brez bogate domišljije, bi se srce in volja mnogokrat ne mogla prav udejevovati. Zato je treba rodovitno prst na prostranih poljanah otrokove duše venomer rahljati, da morejo semena, ki so ji že z rojstvom dana vzklti; zato je treba, da se poganjajoče rastlinice skrbno in pridno zalivajo, tako da se pospešuje njih rast in razcvitanje...

Najbolj vplivno pa učinkuje na gojenca v tem zmislu gotovo jezikovni pouk, posebno pozneje, ko zna otrok že toliko čitati, da mu ni treba več zlogavati in lahko polaga pažnjo na pomen celotnega berila, odstavka, stavka in besede same.

Novim še enkrat: celotnega berila, odstavka, stavka in besede same in opozarjam na to, da sem postavil celoto (berilo kot takšno) na prvo in najmanjši sestavni del (besedo) na zadnje mesto, ker je v tem že nakazan princip, po katerem bi se moralo postopati pri čitanju in deklamaciji v šoli.

Neglede na to, da že splošni vzgojni učni smoter zahteva od šole, da tudi v jezikovnem pouku ne zamudimo ničesar, kar probuja, podpira in pospešuje razvoj človeka v človeku, se zavedajmo tudi tega, da so umetniški proizvodi najlepši zakladi vsakega naroda in da je človek, ki zna umetnine uživati, po svoji naravi plemenitejši od onega, ki za to nima čuta. A ne samo to, da je oni, ki je vzgojen tako, da zna prav apercipirati umetnine, vzgojen ob enem k plemenitosti; on postaja ravno polom neprestanege stika z umetnostjo vedno višji po svoji etični vrednosti. In še to: čim bolj je umevanje umetnin razširjeno in čim globlje je, in naj si bodo te umetnine literarne, slikarske, kiparske, muzikalne ali gledališke, tem lepše in hitreje se na tem humusu razumevanje posamezne umetniške panoge razvijajo. Umetnost je pa poleg znanosti tehničnih pridobitev in gospodarstvene razvitosti, ki so last kakšnega naroda, oni faktor, ki daje temu toliko večjo vrednost, kolikor bolj se bliža umetniškemu nivoju drugih narodov, ali pa jih v tem celo prekaša.

Tako torej vidimo, da je vzgoja učenca k pravemu umevanju in tako ob enem tudi uživanju umetnine velike važnosti ne le zanj kot za človeka samega, temveč tudi za razvoj umetnosti njegovega naroda in za tega veljavo med drugimi.

Med gojenci so lahko tudi takšni, ki so nadarjeni za kakršnokoli umetniško udejevanje, in je na-

loga moderne šole, ki si je postavila za cilj čisto **individualno** vzgojo, gotovo tudi ta, da ne budi in ne razvija v gojencih samo občečloveških zmožnosti, temveč tudi umetniške.

Iz vsega tega sledi, da je pri čitanju in deklamaciji v šoli ono postopanje, ki skuša podati literarni proizvod v **čim boljši estetični obliki**, neobhodno potrebno.

Jasno je, da vzgoja k umevanju ene umetniške panoge daje pravo podlago in pravilne smernice tudi za umevanje drugih. Samo da si v eni umetnosti estetično prav orijentiran, pa boš našel v drugi za umevanje njenih bistvenih vrednosti gotovo pravo pot, kakor hitro se začneš približevati za njo zanimati.

Tako sem torej poskušal od več strani utemeljiti potrebo pravega reproduktivnega udejevanja gojencev ob priliki čitanja in deklamacije v šoli.

Vzlic temu, da je pretekla vendar že precejšna vrsta let, odkar se je reformirala vzgoja učiteljstva na moderni podlagi, in se tudi v učnih knjigah, ki govore o občem ukoslovju, povdarja potreba pravega učnega postopanja v jezikovnem pouku, se navede vendar še zmerom učiteljske moči, ki ne zahtevajo v šoli od učencev drugega, nego da berejo prozo in pesmi in povedó to, če so imeli nalogo se jih naučiti na izust «gladko», to se pravi skoraj v eni sapi, brez postanka in docela monotono, kakor oddrdra sprožena ura svojo budnico.

Drugi so že popustljivejši in puste učencu, da misli vsaj toliko, da ne pové pesnice čisto **mehanski** na izust, temveč iz besed, ki jih izgovarja tudi **zaveda**.

Najboljši med njimi pa zahtevajo kvečjemu še **logični** naglas.

A kakšno bodi pravo prednašanje pesnitve, oziroma po kakšnih pravilih se ravnajmo, da ga pri učencu dosežemo?

Kakor vsaki drugi umetnini, tako daje tudi pesniškemu proizvodu ideja, ki jo je v njem pesnik izrazil, neko enotno vnanjo in notranjo obliko. Treba je torej, da se ohrani ta enotnost tudi pri čitanju in deklamaciji, ker le tako pride ideja do živega izraza.

Predvsem je treba torej navesti gojenca k temu, da občuti pesem v **celoti** in tako samoobsebi ob enem tudi že njeno splošno razpoloženje, ritem in dinamiko. Seveda tu ni mogoče operirati z globokimi besedami, psihoanalize itd., temveč je treba gojenca potem asociacije sličnih razpoloženj in dogodkov v njegovem življenju samem zanesti v ono duševnost, ki preveva pesnitev.

Glavna in najenostavnejša označba notranje enotnosti pesnitve bo pač ta, da bo gojenec označil pesem kot **veselo** ali resno, to občutijo lahko že najmanjši. Tudi če finejšega diferenciranja teh občutij otrok ni zmožen, glavno je doseženo in je za šolo tudi že skoraj dovolj. Starejši bodo znali občutiti veselo pesnitev že kot **razposajeno**, šegavo itd., resno pa kot **žalostno, poučno** itd.

Glavno je torej da gojenec doživj in prednaša pesem oziroma berilo predvsem njegovemu splošnemu občutju primerno.

Vzemimo na primer iz druge čitanke za osnovne šole Župančičevo pesmico **Zorica** in Mešičkove črtice **Bogatstvo in sreča**.

Če porečem otrokom, da si naj potihem najprej sami preberejo pesemco ali črtico in jih potem vprašam, kakšna je, ali vesela ali resna, bom dobil gotovo pravi odgovor. In z laskoto bom dosegel, da čitajo pesmico veselo, črtico pa resno. Glavno razpoloženje

je tako torej že doživljeno in izraženo. A mogoče je doseči še več. Če opozorim otroke nato, da govori pesemca o **zorici** in ne o veličastni jutranji zori, in da Mirka radi tega, ker se še vedno v postelji greje, pokara **smeje** in ne strogo, ga bom pripravil tudi do tega, da bo občutil **šegavost**, ki daje veselemu razpoloženju pesemce čisto svoj značaj. Seveda ne smem otroku povedati sam, da je pesemca šegava in zakaj je šegava, temveč ga moram pripraviti do tega, da to **sam zapazi**, le tako bo ono šegavost tudi **občutil** in le če jo občuti, jo bo znal tudi pri čitanju ali deklamaciji izraziti.

Tako bom postopal tudi pri črtici «Bogastvo in sreča» in dosegl na isti način, da občuti otrok predvsem resnost vsebine in nato občutje še bolj diferencirano — njeno **žalostno** razpoloženje.

S tem pa seveda vsa čustvena in miselna vsebina še ni docela dojeta in je nadaljna poglobitev v pesnitev odvisna od duševnosti učitelja oziroma gojenca.

Splošno občutje, ki smo ga dojeli, je luč, ki nam predočuje umetnino v glavnih konturah, stem pa tudi že v **posameznih delih**, ki označujejo značaj celotnega obrisa. Plastika umetnine se razvija torej pred našimi očmi in raste v naše pojmovanje čisto organski sama od sebe kakor hitro jo objamemo že takoj prvič s pravim pogledom. In tako je treba gojencu priti le na pol poti nasproti, da jasno občuti ona dva glavna dela, ki tvorita n. pr. celoto pesemce «Zorica». Prvi del

Zorica, zorica zlata
nam je obsvetila vrata,
nam je obsvetila hram...

nam naslika obiležje, v katerem se dejanje odigra, drugi del

Kdo se že v postelji greje?
Zorica zlata se smeje:
ni li te, Mirko, nič sram?

pa **dejanje** samo.

Kakor rečeno bo gojenec to dvodelnost pesnitve iz gori navedenih vzrokov sam občutil, na učitelju je zdaj samo še, da mu ta občutek pomakne v čim živejšo zavest. To je pri otroku zelo lahko doseči. V tem slučaju ga bom mogoče spomnil lepega poletnega jutra, ki ga je sam doživel, ko je zgodaj vstal, šel iz hiše in se ozrl nanjo. Jutro je, vse je še mirno in tiho, solnce za goro že vstaja njegov žar že rdeči nebo in sega tudi do hiše, ki jo oblije z rožnato lučjo. Ni to ona bleščeča bela in ostru luč opoldanskega solnca na nebu, temveč nekako mirna je, mehka. Tudi zrak je drugačen nego opoldne, še ne tako razgret, lahna toplina ga preveva. Vsega tega seveda učitelj ne sme otroku pripovedovati, temveč ga na podlagi njegovega lastnega doživetja pripraviti k temu, da da temu doživetju v besedi izraza.

Slično bom gojenca pripravil tudi do takšnega intenzivnega občutja drugega dela, da bo občutil «zorico» kot dobro živo bitje, ki povprašujoč zre skozi okence v izbo ter «smeje» in z dobrodušno strogo stjo povprašuje Mirka, če ga ni «nič sram», tako da Mirka kar oblije rdečica in da hitro skoči iz postelje.

Takšnih trenutkov doživi otrok nešteto in se bo torej z lahkoto vživel v situaciji.

Kakor hitro je vse to doživljeno, pa bo znal gojenec tudi res doživljeno pesemco čitati ali povedati na izust. Koliko lahko učitelj ob takšnem obravnavanju čtiva doseže tudi v splošni vzgoji človeka v

učencu, ko mu budi stem nehoti zmisel za lepoto naravnih pojavov, za škodo izgubljenih prespanih jutranjih ur in za nešteto drugih občutkov in misli, in koliko bolj je mogoče doseči potom takšnega poglobljanja v lepote pesnitev cilj moralne vzgoje, nego z doktrinarnimi pridigami, je jasno.

Že splošno razpoloženje, ki ga diha umetnina, daje tej neki poseben značaj, ki ga občutimo vedno optično, ne le v intenzivnosti luči, torej n. pr. kot nekaj žarečega, svetlega, mračnega ali temnega, temveč tudi v **barvi**. Ta barvna enotnost vsake umetnine pa je večinoma v bister akord, v katerem zazvene harmonično različne **barve**. In zdaj, ko smo pesnitev občutili že v splošnem njenem razpoloženju in še bolj jasno po njenih posameznih delih, jo moremo dojeti še intenzivnejše s tem, da doživimo tudi njeno barvnost. Tako je n. pr. «Zorica» svetla in rožnata, in sicer v prvem delu mirno rožnata, v drugem že se lesketajoča. Zakaj? Naj si tega učitelj ne poskuša razložiti, niti sebi niti otrokom. Potom razlage tudi ne pride do občutka, temveč samo potom uživetja.

Če je znal učitelj otroke pripraviti do tega, da so pesem doživeli, to se pravi, da jo prednašajo nehoté prav v splošnem razpoloženju, da ločijo plastično posamezne dele in da ji dajejo s svojim glasom tudi njeno značilno barvnost, je čisto samo po sebi umljivo, da tudi posamezne besede prav naglašujejo. **Logični** naglas pride torej sam po sebi. Ravno tako tudi **splošna jakost**, v kateri se pesem ali berilo prednaša.

Analizirajmo še črtico «Bogastvo in sreča». Po svojem glavnem **občutju** je resna, zaiostna. Loči se pa v tri **dele**. Prvi nam predočuje zopet obiležje dejanja:

Na velikem, lepem gradu je zaplapolala
črna zastava. Ta je naznanjala, da je bogati
grajščak umrl.

Drugi del nam opisuje **dogodek**:

K maši zadušnici pride vdova s hčerko
Jeleno. Sedeta v prvo klop pred oltarjem.
Deklica skloni v silni žalosti glavo Svilnati
robec in dragoceno oblačilo ji močijo vroče
solze.

Tretji del pa opisuje **vtis**, ki ga v drugem delu opisan dogodek napravil na vaše otroke.

Kolikokrat so vaški otroci Jeleni zavidi
dali bogastvo! Danes pa jo pomilujejo.
Kdo izmed njih, ki imajo še mater in
očeta, bi neki menjal z bogato mlado
Jeleno!

Barvno občutimo to črtico v splošnem temno. Prvi del je mračen, črn. V drugem delu se ta črnina še poglobi in bolest, o kateri pripoveduje, daje tej črnini še čisto posebno barvno primes, ki jo po asociaciji misli (žalost — srce — kri...) občutimo nekako temnordeče. Tretji del pa je nekoliko jasnejši, a vseeno še mračen — siv?!... Občutek sreče, da revnemu otroku starši še žive, a ob enem daljna gotovost, da tudi njih čaka smrt.

Kako se splošno občutje, bodisi to ali drugo pri recitaciji (umetniškem branju) ali deklamaciji izraza, tega seveda ni mogoče opisati in dati zato navodil. To je, kakor že rečeno stvar doživetja.

Ali za čisto vnanje znake teh izvajanj je mogoče dati približne smernice.

Vesela pesnitev se prednaša po jakosti hitrosti **živo resna umerjeno**.

Posamezni deli se ločijo drug od drugega že po svoji razliki v občutju, barvi in jakosti, a tudi po **odmorih** med njimi. Dolgost teh odmorov je seveda spet stvar občutenja.

Prijetne občutke, vesele doživljaje in lepa dejanja izražamo barvno **svetlo**, neprijetne občutke, žalostne doživljaje in nevšečna dejanja pa **temno**.

Obravnavajmo v glavnih obrisih še Gregorčičevo pesnitev «**Soči**.»

SPLOŠNO OBCUTJE. — Zdi se, da pri «Soči» ne moremo govoriti o enem samem občutju, ki bi objemalo vso pesem; saj vidimo, da začenja v radostnem navdušenju in končuje s sveto jezo. In vendar ne moremo reči, da bi njena enotnost radi tega trpela, seveda — če jo prav občutimo. Ko smo jo prebrali do konca, občutimo, da je krasota reke pesnika zato tako navdušila, da jo je začel opevati, ker je v mislih gledal že v bodočnost, ko je videl Sočo vso krvavo. Enotnost glavnega razpoloženja torej leži v besedah, od prve črke do zadnje. In ta žalostna misel ogrinja oba glavna dela pesmi, s kopreno, ki daje prvemu, veselemu delu nekaj v turbojno daljavo zamišljenega in ga tako dela sorodnega drugemu, resnemu delu.

Z ozirom na to enotnost, ki jo daje vsej pesnitvi pesnikova ideja, bom torej nehote zadel pravi ton, ko bom pesem deklamiral.

Že naslova in začetnih besed

Krasna si bistra hči planin,
Brkà v prirodni si lepôti,
Ko ti prozornih globočin
Nevihite temne sid ne móti. —

ne bom zavriskal čisto radostnega srca temveč z daljno žalostno zamišljenostjo. In tako skozi do izrazito resnega dela, ki začenja z besedami

A ko pridereš na ravnine,
Zakaj te živa radost mine?

RAZDELITEV. — V glavnem smo že občutili, da obsega pesem dva dela, veselega in resnega. A resni sam se deli zopet v tri, tako da so v celem štirje deli: **radost, temna slutnja, grozna gotovost in rote-nje v sveti jezi.**

Prvi del končuje z besedami:

Kakó gласnó, ljubó šumljaš,
Kakó čvrstó, krepkó skakljaš,
Ko sred gorà še pót imaš!

Drugi del izzveni v besedah začetnih štirih vrstic s to razliko, da govori tu zadnja vrstica o «divji» nevihti.

Tretji del končuje z verzoma:

Kri naša te pojila bo,
Sovražna te kalila bo.

Konec četrtega dela in tako ob pesmi pa so ro-teče besede:

Ter tujce, zèmlje lačne, vtópi
Na dnò razpènjenih valóv!

Ta gori omenjena štiri različna občutja so od pesnika zelo globoko občutena in v verzih živo izražena, zato se more tudi deklamator vanje vživeti in jih doživljeno obličiti. Ali tudi **prehodi** iz enega dela v drugega so čudovito naravni in lepi. V zadnjih besedah prvega dela, ki govore o šumljanju in

skakljanju Soče je vendar obenem tudi že vez k drugemu delu — k slutnji, kajti zadnja vrstica pravi:

Ko sred gorà še pot imaš!

Na te zadnje besede navežeš seveda takoj z mislijo: a pozneje?! In ta misel že pripravlja v tebi slutnjo, ki pride v začetnih besedah drugega dela že do živega izraza:

A ko pridereš na ravnine,
Zakaj te živa radost mine?

Mar véš, da tēčeš tik **grobóv**,
Grobóv slovenskega domóvja?

Posebno lep, grozno krasen je prehod od drugega dela k tretjemu. Pesnik z istimi besedami, kakor v začetku pesmi ves omamljen od krasote Soče bolešno vzklika; a v zadnjih dveh vrsticah, že gledajoč temno prihodnost, v kateri slutni grozno usodo rodne reke, zajeci

Ko ti prozornih globočin
Nevihite **divje** (!) srd ne móti!

In kakor da se je nenadoma razparal ogromni črni zastor, za katerim je slutil vso bolešno prihodnost Soče, zagleda nenadno jasno sliko strašnega viharja pred seboj:

Pa, oh, siróti tebi žuga
Vihár grozán, vihář strašán...

Naslednji verzi so polni sočutja in bolesti. Ali bolest:

Kri naša te pojila bo
se čudovito zlije v sveto jezo:
Sovražna te kalila bo!

In ta zadnji verz tretjega dela je nad vse naraven prehod v četrtega, kajti v tej sveti jezi se mu izvije iz vroče ljubečega srca rotenje:

Takrát se spómni bistra Soča,
Kar górkó ti srcé naróča:

Srdita čez bregove stópi,
Ter tujce, zèmlje lačne, vtópi
Na dnò razpènjenih valóv!

BARVNOST. Ko smo doživeli celotno pesnitev in tako v njih razliki ob enem tudi nje posamezne dele, občutimo, kako je prvi del v primeri z naslednjimi še **svetel, pestrobarven, a vseeno že zasenčen**, kakor polétna krajina, ki ji je lahek oblak vzel zlati žar solnca. — V drugem delu je ta oblak **že temnejši, Pestrobarvnosti ni več.** — Tretji del je **grozna simfonija rezkih barv** — strupenozelenih, jeklenosivih, črnih, krvavordečih... Četrti del pa žari samih **zlatoblešččih** arhangeljskih sekajočih mečev...

Tako bi rekel zdaj, jutri mogoče drugače.

Toda za **občutek** gre, ne za — besede!

JAKOST. — Dvojno je mogoče to pesem doživeti, ali čisto neodvisno od gotove predstave, ali pa v zvezi s prizorom, ko gledaš pesnika, ki stoji v samoti ob Soči v težkih mislih. — V prvem slučaju bom glasen v drugem pa tih, a v obeh slučajih v drugem delu tišji nego v prvem in pričeni s prehodom v tretjega rastoč navzgor.

Kakor smo videli, se začetne štiri vrstice «Soče» v sredini pesnitve, koncem drugega dela ponové s čisto malo razliko v eni besedi. Ponovi se tudi peti začetni verz «Krasná si, hči planin!» in sicer še dvakrat.

Za pravo prednašanje takšnih mest, ki se ponavljajo obstoja pravilo, ki seveda ni z ozirom na gotove estetične potrebe čisto teoretično postavljeno, temveč izvira iz doživetja takšnih ponovitev. Vzemi mimo na primer ravno vzklik «Krasna si hči planin!»

Pesnik zre v Sočo, v rodno reko, ki je posebno zanj nekaj sila lepega, in delj ko jo gleda, bolj je vznemirjen nad njeno lepoto in vedno zopet se mu izvije iz srca vzklik «Krasna si hči planin!» Ker raste njegovo navdušenje, raste seveda tudi njegovo čisto fizično razburjenje in naravna posledica tega je, da je vzklik drugič močnejši ko prvič, in tretjič močnejši ko drugič. In tako smo ob enem tudi že izluščili iz doživetja takšnega mesta, ki se ponavlja, pravilo za njega podnašanje. Pravilo bi se glasilo: **besede ali besedne skupine, ki se kot celota zase ponavljajo, se ne smejo prednašati vedno enako temveč v čustvu, barvi in jakosti različno, naslanjaje se vedno na odstavek, ki mu sledi.**

Doživetje je nekaj sila bogatega, obširnega, je življenje samo, teorija pa nekaj zelo revnega omejenega, zato pravila, ki jih postavljamo kot direktive umetniškega prednašanja nikdar ne povedo vsega, temveč so le kažipot v pravo smer. To občutimo živo ravno v našem slučaju.

Vzklik «Krasna si hči planin!» sledi v okviru prvega dela pesnitve, v **radosti**, vedno bolj navdušenemu opisu lepote reke Soče, raste torej v svoji jakosti v čisto enostavni liniji navzgor, v liniji navdušenja. Res, da to navdušenje ni neskaljeno (kaker smo občutili že pri doživetju «Soče» kot celote), da ga ovija koprena zamišljenosti v daljno slutnjo, ali pod to kopreno je ta linija rasti usmerjena vseeno naravnost v eno stran. — Čisto drugače je pa s ponovitvijo začetnih štirih verzov. Ti se ne ponove že tekom prvega dela ponitve, v radosti, temveč koncem drugega dela, torej v **temni slutnji**, ki prehaja s spremembo zadnje vrstice, kjer stopi kar nenkrat na mesto «temne» nevihta z navidez tako neznanostjo spremembo «divja» nevihta, že v **gotovost**. Drugič so se izvile besede teh štirih vrstic pesniku torej v čisto drugem razpoloženju iz prs. V začetku je vzlic daljne žalostne misli ves omamljen od krasote domorodne reke, radost prevladuje, kri mu v srcu živo polje, obraz mu žari, daleč zadaj je sicer bolest, a žari mu vseeno; zdaj pa gleda že čisto jasno v grozno prihodnost, srce se mu krči bolesti, obraz sta mu spačila groza in bolest.

Videli smo torej, da ob ponovitvi začetnih štirih vrstic rast čustvenega prednašanja ni usmerjena v isto stran, temveč v drugo, v stran **drugega** občutja.

Namenoma nisem govoril do zdaj nič o ritmu, to pa radi tega, ker je naziranje, ki ga ima neka slovenska didaktična knjiga o obravnavi ritma pri deklamaciji in čitanju, ko govori o **povdarjanju** istega, docela napačno.

O ritmu naj govori učitelj šele takrat, ko gojenci dotični pesniški proizvod vsebinsko v celotnem zmislu, torej tudi čustveno, miselno in v zmislu splošnega razpoloženja docela obvladajo. Kakor sta bila najprej misel in čustvo in iz njiju porojena beseda ter je ritem, ki je čisto kavzalno zvezan z jakostjo čustva, z globino misli in brzino oziroma zamahom poleta le hrbtenica, ki se razvija organsko in za pesnika nezavedno sproti z rastjo umetnine, tako bo tudi gojenec radi te kavzalne zveze že **nehoté**, da, neizogibno **moral** govoriti v pravem ritmu. Ritem je **ogrodje** umetnine, ne pa njen pedestal.

Ce bi torej hotel gojencu to ogrodje pokazati, predno ga dovedeš do tega, da umetnino občuti in

pesnitev torej tudi reproduktivno doživi, bi jo moral prej razbiti, da stopi ogrodje na dan. In nikdar več je ne bi mogel sestaviti. In če tudi bi se ti to v glavnem posrečilo, vedno bi nosila sledove svoje poškodbe.

Pri iskanju in določitvi ritma pesnitve, ki so jo gojenci že doživljeno čitali oziroma deklamirali, lahko pokažeš tudi na veliko resnico, da sta v vseh umetnostih prva misel in čustvo, ki vzrasteta v čisto svojo linijo, barvo, obliko ali ton in je torej oblika ravnotako plod umetnikovega doživetja. Opczarjam tu na različne forme v vseh umetnostih, ki se dajo teoretično opisati. Drama na primer je nastala in vsebovala vse one naravne zakone svoje gradnje prej in je človeški razum šele naknadno te zakone odkril in obrazložil.

Opozoriti moram še na to, da je naslov pesmi ali berila že del umetnine same. Prednašanje se prične torej že z naslovom, ki ga mora gojenec doživeti. Naslov je treba povedati tako, da leži v njem že zgoščena ideja pesmi ali berila, njega splošno občutje.

Navajati je gojence k temu, da vedno vedo, čigava je pesnitev, ki jo prednašajo. Zato je dobro, da povedo najprej polno ime pesnika in prično nato šele s prednašanjem (branjem ali deklamacijo). Seveda je treba povedati ime avtorja čisto brezbarvno in nato napraviti primeren odmor, tako da se čitita naslov in pesnitev med katerima mora biti tudi nekaj (doživljenege) odmora, kot celota. Saj tudi ni mogoče, da bi pričel gojenec takoj potem, ko je povedal ime avtorja s prednašanjem, če naj bo to občuteno. Potreboval bo vedno nekoliko časa, da se zbere in vzivi v splošno razpoloženje pesnitve (naslova in pesni ali berila).

Vsaka pesnitev nosi pečat svojega stvarnika. Jasno je torej, da bodo gojenci potom res občutenega prednašanja pesnitev čisto nehoté začeli razločevati enega pesnika od drugega po njih duševnosti. In čim bolj živo to razliko občutijo, tem jasnejši jim postanejo liki posameznih naših in drugih velikih mož, tem večje pa njih zanimanje za poezijo in tem bolj temeljito njih poznavanje literature.

In zdaj si ustvarimo jasno vnanjo sliko, kako se vrši v šoli prednašanje pesni in beril.

Gojenec pride na oder in se obrne proti **razredu**. Ko je vse docela tiho, prične.

Na primer:

«Simon Gregorčič», (Odmor)...

«Soči!» (Krajši odmor)...

«Krasna si bistra hči planin», itd. ...

Ko končuje, še nekaj časa vztraja na mestu in v razpoloženju, s katerim je nehal. Šele ko se to v njem čisto poleže, gre v klop.

O tem, ali se naj gojenec, ko pride na oder in odide z njega prikloni učitelju, ali ne, jaz nisem poklican, dajati smernic.

Na vsak način je pa edino pravilno, da stoji gojenec ob prednašanju obrnjen proti razredu. Le tako bo vsa pozornost součencev osredotočena nanj in le tako je mogoče doseči v tem delu jezikovnega pouka ono mero splošne vzgoje, ki si jo mora staviti šola za cilj.

Učitelj naj ne zahteva od razreda pozornosti samo zato, ker mora učenec pouku slediti, temveč naj jim ob priliki prednašanja pesniških del budi spoštovanje do umetnine, ki je najvrednejši in najčistejši plod človeškega duha in srca.

Prednašanje pesniške umetnine je lahko po svojem vnanjem načinu dvojno: **recitacija**, to je občuteno **branje** in **deklamacija**, ali prednašanje **na pa-**

met. Pri recitaciji je treba s kretnjami braniti ter spremljati občuteno branje ponaiveč le s primerno mimiko (čustvenim izrazom v obrazu). Le pri najkrepkejših mestih se sme beseda podčrtati tudi s kretnjo roke. Tudi deklamator naj brzda svoje telo v toliko, da ga doživetje pesnitve ne tira v prekomerno kretanje. Na noben način se ne sme premakniti z mesta, na katerem pa naj stoji čisto neprisljano, ne pa trdo in krčevito. V kretnjah je deklamator prostejši nego recitator, ali tudi se naj zaveda večji, čim enostavnejša so sredstva njenega izraževanja.

To se zdi skoraj kot protislovje: na eni strani zahtevamo od prednašatelja, da se naj poglubi v pesnitev in da svojemu doživetju izraza, na drugi strani, pa mu ne pustimo, da se razmahne, kolikor ga v to čustvo v njem žene. Ali to je ravno del bistvenega svojstva vsake umetnosti, da se hote izogiblje vsemu kar žali naš estetični čut, to se pravi, čemu se naša notranjost upira, kar odklanja kot nekaj neprijetnega — nelepega. To brzdanje naše telesnosti, to eliminiranje vsega onega materialnega, kar za jasen umetniški izraz ni neobhodno potrebno, daje duševnosti umetnine toliko večje globine. To je ona **plemenitost**, ki jo diha vsaka prava umetnina...

Da navežem zopet na ono, kar sem rekel o ritmu,

A. HREŠČAK:

UČITELJSKA SAMOIZOBRAZBA

Delegacija je soglasno izpoznala veliko važnost te akcije ter je dovolila brez prigovora vsa potrebna sredstva, ki naj omogočijo v bodočem letu čim intenzivnejši razmah tega podjetja. Padli so vsi predsodki; ni ga danes člana naše organizacije, ki bi zrl z nezaupanjem, omalovaževanjem ali celo s sovražnostjo na to plemenito stremenje. Izčiščeni so pojmi, zato stojimo enotni in zaupljivi pred najidealnejšo in istočasno najmožatejšo nalogo, ki si jo je kedaj postavilo slovansko učiteljstvo pa bodisi v stari ali novi domovini. Res je sicer, da niso razmere še nikdar tako neodoljivo terjale poglobitve učiteljske izobrazbe zlasti v socialno stran kot danes, toda res je tudi, da je učiteljstvo v preteklem in polpreteklem času krvavo plačevalo svoje pomanjkljivo socialno izpoznanje. In kot težak podedovani greh nas tlači ta pomanjkljivost še vedno. Vse naše dosedanje organizacije niso polagale na to vprašanje one temeljne važnosti, ki mu nedvomno pripada. Teoretično smo bili sicer vedno prepričani, da je ni sile, — tudi še tako prijateljske — ki bi nam mogla pomagati, ako si ne pomagamo sami. Toda ta aksiom je veljal za nas le v teoriji; v praksi smo se zatekali vedno pod razna okrilja in zato nismo nikdar našli poti k sebi samim. Samostojni nastop ni bil nikdar naša čednost; nedostajala nam je za tak nastop neupogljiva samozavest, ki je predpogoj vsakega samostojnega koraka in uspeha. Ta prepotrebna samozavest more biti pa le posledica **poštene volje in točnega**, rekel bi znanstvenega **vpogleda** v strukturo človeške družbe, v kateri živimo. To je kratek program učiteljske samoizobrazbevalne akcije v obliki, dejansko pa imponirajočega obsega. S tega mesta je treba zaklicati vsem, ki so zmogni prispevati k uresničenju visokega cilja, da stere svojo dolžnost brez izogibanja.

V dnevih od 10. do inkl. 16. septembra t. l. se bo višil prvi učiteljski samoizobrazevalni tečaj pri Sv. Luciji. Vsi predmeti na dnevnem redu tečaja so iz-

ki je ogrodje pesnitve in ki je ravno tako doživljen kakor vsebina umetnine, naj opozorim na to, kako vsestransko bogat je lahko pravi jezikovni pouk, če se zavedamo, da se isti zakon o tesni zvezi med vsebino in formo zasledi lahko tudi v resnicah etičnega gledanja človekovega življenja. Prvo sta čustvo in notranji glas, kako ravnaš prav in kako ne, in šele potem, ko si poskušaš razložiti bistvo tega čustva in poslušal besede svojega notranjega glasu, vidiš, kako je vsako pravo moralno dejanje čudovito skladen del vzvišenege lika čiste duševnosti.

Po vsem tem je jasno, da se bo gojenec takšnega duševno bogatega jezikovnega pouka vedno veselil in mu odprl svoje srce na stežaj. Ne bo ga vabila narava ven iz zaduhle učilnice, pozabil bo za čas pouka nanjo, kajti v šoli se mu bo odpirala druga, višja narava, narava duše...

Da je imel Cankar prave vzgojitelje v šoli, ne bi bil izrekel sledečih trdih in trpkih besed: «Dali so me v šolo, v ono pusto, srepogledno, od vseh strani zadelano, kjer ni ne solnčnega belega proda, ne razbitih loncev, ne luknjastih ponev, ne pipcev brez ročnika in kapeljnov še celo ne. Samo trde človeku nerazumljive besede so tam in velike črke, na črno tablo zapisane!»...

redno aktualni. Ker stoji ta tečaj takorekoč na pragu samoizobrazevalne akcije za veliko večino udeležencev, se bo še posebe oziralo na to dejstvo. Naj torej nihče ne navaja za vzrok odsotnosti svoje neinformiranost iz obravnavanih predmetov. Društveni odbori, zlasti predsedniki in tajniki, naj store v propagandno svrhu svojo polno dolžnost. Izobrazevalni tečaj učiteljstva te dežele mora postati glasna manifestacija želje tega stanu po osamosvojitvi in povzdigu.

Društveni odbori imajo propagande še drugo važno nalogo, ki je ne smejo odlašati, ako hočemo v prihodnjem šolskem letu začeti takoj plodonosno in brez izgubljanja dragocenega časa. Že zdaj takoj naj se naroče za učiteljske knjižnice nekatera važnejša dela v to svrhu. Denar je, kolikor nam znano, povsod na razpolago. Naj navedemo za prvi čas najpotrebnejša dela, od katerih naj naroči knjižnični odbor vsaj po dva ali še raje tri izvode. Z naročitvijo se pa ne sme odlašati, da dobe interesenti knjige čim prej v roke. Za učiteljske knjižnice navedem le večja dela, katerih si ne more vsak posameznik sam nabaviti.

Od slovenskih del: A. Ušeničnik: «Sociologija»; A. Mahnič «Več luči»; V. Knaflič «Socializem»; Abdič «Socialni eseji». Ravno tako morajo biti v vsaki uč. knjižnici «Novi Zapiski», «Socialna Misel» in «Komunistični koledar za l. 1922.» Od nemških knjig bi bilo naročiti za prvi čas: Sombart «Sozialismus und soziale Bewegung»; Herkner «Die Arbeiterfrage»; Sombart «Der moderne Kapitalismus»; Pesch «Liberalismus» Sozialismus in christliche Gesellschaftsordnung». Kautsky «Das Erfurter programm»; Rob. Wildbrandt «Sozialismus»; G. Ratzenhofer «Die soziologische Erkenntnis»; in «Wesen und Zweck der Politik».

Obširnejša literatura se bo podala na izobrazevalnem tečaju pri posameznih predmetih. Gledalo se bo zlasti, da se izberejo taka manjša dela, ki si jih lahko vsakdo sam naroči. Kajti nujno potrebno je, da si vsa kučitelj nabavi sam nekaj znanstvene literature,

h kateri se mora vedno in vedno zatekati po pouk in nasvet. Držali se bomo pri tem sestavljanju načela, da naročajo večja dela učiteljske knjižnice, v učiteljevo domačo knjižnico pa knjige manjšega, pri-

ročnega formata, ki si jih vsled nizkih cen lahko vsakdo naroči. Tudi s tega vidika je torej potrebno, da ne manjka na tečaju nihče od tovarišev in tovarišic, ki žele napredovati z duhom časa.

MOČ ORGANIZACIJE

Velika Cankarjeva zasluga je, da nam je v svojih nesmrtnih delih prvi povedal, da smo hlapci in zato mu moramo biti mi slovenski učitelji neizmerno hvaležni. Prej smo bili taki hlapci, da se te vilike resnice nismo zavedali. Žalibog nas je še sedaj mnogo, ki tega ne vemo in si ne upamo priznati samim sebi.

Največ je temu kriva naša suženjska lenoba. Znano je, da so sužnji največji lenuhi. Nismo lenuhi v izpolnjevanju dolžnosti do drugih, ampak lenuhi smo v izpolnjevanju dolžnosti napram sebi. Ko prodre v nas vse ta resnica, tedaj smo že napravili velik korak naprej.

Dostojevski pravi: Idiot, ki ve da je idiot, ni idiot.

Cankar nas je vpeljal v to resnico in zdaj je treba, da mi to spoznanje sami izrabimo in da začnemo premišljevat o vzrokih našega hlapčevstva in o naši samoosvojitvi. Umetnik nam pokaže zrcalo: tak si in s tem je izvršil on svojo nalogo; druga naloga pa čaka nas same.

Prvo glavno spoznanje je: krivda je v nas in ne izven nas. Ne zvrčajmo krivde ne na vsodo in ne na slabe socialne razmere; to bi bil največji pogrešek. Socialne razmere si ustvari človek sam. Ta globoka resnica velja za posameznega človeka, za posamezno društvo, za posamezno stranko, za vsak narod, za vse človeštvo in za naravo samo.

To je ena izmed resnic in zakonov, ki vladajo na-

ravo, in gorje tistemu, ki ne izrabi v svoj prid tega spoznanja: ta ostane večni suženj.

Drugo glavno spoznanje je: jasno zavedanje pomena moči organizacije. Imamo sicer svojo organizacijo — ali se pa vsi zavedamo bližnjih in daljnih smotrov naše organizacije? Učitelji smo in nobeden stan nima toliko skupnih interesov, kakor ravno mi. Tesno smo navezani drug na drugega, zato lahko dosežemo največ uspehov.

Bogati smo, toda naše bogastvo gre drugim v prid in mi smo hvaležni, če dobimo oglodano kost.

Tretje glavno spoznanje je: učitelji smo. Imejmo vedno pred očmi to, da smo najprej učitelji in potem vse drugo.

Ta ideja nas mora združiti in vezati. Ko to dosežemo bomo spoznali, da je nezmisel služiti drugim.

Ako ni v nas tega prepričanja, tedaj pogledimo si mirno v obraz in si recimo: Nismo še zreli, naša organizacija je samo slepomišenje in otroško igranje in zato je res bolje, da se razidemo in da ostanemo še nadaljnih dva tisoč let hlapci, kot smo bili do sedaj.

Ako pa je v nas to prepričanje tedaj se ne bomo strašili največjih «žrtev». Z veseljem bomo dali n. pr. naši organizaciji tistih borih sto lir! Ne sto lir, ampak desetkrat po sto, če bo treba, in ne bomo v tem videli prav nobene žrtve, zakaj kdor sebi kaj dá, se prav nič ne žrtvuje, ampak je čisto navaden egoist!

Proč z vođeno sentimentalnostjo!

Karel Vovk.

MIRKO KODRIČ:

O PREDRZNOSTI

Predrznost! Ni nam neznana ta beseda! Nasprotno, dan za dnem jo slišimo in izgovarjamo in ni ga med nami, ki bi v svojem razredu ne imel niti enega «predržeža»; to najmanje danes, ko je vojna takorekoč z eno nogo še med nami. Vsemu človeštvu toli potrebna miroljubnost in poštenost sta le dve brezpotrebni besedi, ki se sicer lepo glasita, a služita le slovnicu in slovarju. Pogum pri raznih špekulacijah v škodo bližnjika in nesramna drznost sta voditeljici našega časa. Toda pustimo to «modrovanje o slabih sedanjih časih».

Preidemo takoj k predrznosti!

Da se bomo bolje razumeli, razložimo si najprej vprašanje: Kaj je predrznost?

Beseda «predrznost» izvira iz besede «drznost», katere izvor tiči v glagolu «drzniti se». Izraz «drzniti se» nam je istoveten z «nekaj inanj škoditi». Izraz «predrznost» je sklopljenka naše navadne moči, kar nam utegne več ali posebnega napraviti; nekaj takega, kar presega iz predpone «pre» in samostalnika «drznost». Razlika med samostalnikom drznost in predrznost obstoja le v tem, da se rabi izraz «drznost» navadno v dobrem, izraz «predrznost» pa v slabem smislu besede.

S tem smo si istočasno pojasnili dve glavni vprašnji:

1.) Drznost ali predrznost imenujemo ono lastnost, ki daje človeku moč do kateregasibodi izrednega, često prav nevarnega dejanja.

2.) Z ozirom na kakovost dejanja lahko začrtamo med obema izrazoma debelo črto. Tostran črte izraz «drznost», ki ga često nadomestimo z izrazoma: «pogumnost» in «junaštvo». Onostran črte pa izraz «predrznost», ki nam znači sicer isto, kar izraz «drznost», a v slabem zmislu besede.

Nas zanima v prvi vrsti predrznost, ker nam včasih tako zelo beli glavo v razredu.

Naravno je, da ne maramo onega, kar nam je v napotje ali celo v škodo in da to skušamo odpraviti. Tem naravnejše pa je, da odpravljamo med svojimi učenci predrznost; in to ne le radi tega, ker nam pogosto pospeši oslabeleost naših že itak zrahljanih živcev, temveč že radi naše dolžnosti napram človeški družbi, ki smo si jo naložili tedaj, ko smo zasedli učiteljska mesta.

Ako hočemo škodljiv mrčes odpraviti, moramo vedeti, kako in zakaj nastane ter kaj ji prija, oziroma škodi.

Tembolj moramo te važne točke upoštevati v raziskovanju o predrznosti. Kajti: «Vsak hram v velikem domovanju človeškega srca

ima skrite duri v drug hram... in ta v tretji... in še nadalje, nadalje, brez konca, iz kapelice v kapelico, iz ječe v ječo, iz skrivnosti v skrivnost... vse je brezkončno romanje po tihih katakombah srca» (Cankar: «Podobe iz sanj»).

Tako je torej človeško srce in taka so pota onega, ki si nadevlje nalogo brezkončnega romanja za skrivnostmi onih hramov, kapelic, ječ, globočin... Naj bo predstoječe le skromen pozkus takega brezkončnega romanja...

Ne morem si kaj, da ne stavim na prvo mesto — učiteljeve osebnosti same. Prešeren je pel:

«Al' ver'vat v tebe moč mi ni
kakor sem ver'val prejšnje dni.
Le sveta, čista glorijska,
ki vera da jo, je prešla.
En sam pogled je vzel jo preč,
nazaj ne bo je nikdar več.»

Vzgojitelj, ki hoče uživati spoštovanje svojega gojenca, si mora priboriti najprej njegovo zaupanje — vero. Ne samo pri zatiranju predrznosti, ampak sploh pri vsakem vzgojnem problemu sili ta točka v ospredje. Potom zaupanja, vere, spoštovanja gojenčevega do vzgojitelja se ovije okoli obeh ona vez, ki ji pravimo prijateljstvo in ki je brezpogojno potrebna, ako nočemo svojega «romanja» dovršiti že v prvi, kvečjemu morda v drugi «kapelici», kar bi seveda ne zadovoljevalo našega namena, temveč ga nasprotno oviralo; da bi o uspehu v tem slučaju ne bilo nikakega govora, je samoobsebi umevno, ker:

«Vsak človek, tudi najsiromašnejši, ima v hiši svojega življenja kamrico, za katero nosi ključ in gostu odpre gosposko izbo, prijatelju klet, popotniku svislji; te kamrice pa še bratu ne». (Cankar: «Podobe iz sanj»).

Kot glavni faktor, s katerim moramo računati pri vsakem dušeslovnem in vzgojeslovnem vprašanju, stavim **značaj gojenčev** in ne motim se, ako trdim, da — pri vprašanju o predrznosti še prav posebno. Vprašati se moramo namreč, ali je gojenec splošno pokvarjen in hudoben, ali je predrznost njegova edina večja napaka, ali pa je slučaj predrznosti le osamel slučaj.

S temi tremi vprašanji smo si odprli nadaljno pot raziskovanja; in če se doslej še nismo dotaknili gojenčevih «katakomb» in «kamric», jih moramo pa sedaj na vsak način odpreti.

Vzemimo prvo točko: Predrznost pri precej pokvarjenem, celo hudobnem učencu.

Največjo važnost pri tem vprašanju stavim: prvič — na medsebojno razmerje med vzgojiteljem in gojencem, torej na njuno medsebojno prijateljstvo; vzgojiteljevo geslo bodi: «Ne maščuj, temveč vzgajaj!» Nepremišljena kazen škoduje vedno; toda, ko bi imela v vsakem drugem slučaju še toliko vrednosti, bi v našem vendar škodila, ker bi se z njo le večala «predrzneževa» zakrknjenost, kar bi vsak nadaljni

korak popolnoma onemogočilo. Tudi ceremonijelni opomini bi zalegli le toliko, kolikor kapliica v morju. Iskati moramo torej drugo pot. Da nam je pa možno to najti, si moramo natančneje ogledati gojenčevo individualnost. S to preidemo k drugi važni točki v tem vprašanju. Individualnost gojenca igra v moderni pedagogiki sploh glavno vlogo.

Najsibo gojenec še tako pokvarjen in hudoben, prepričan sem, da se v njem vendar dobi bilka, katere se lahko oprimemo, pa če je še tako neznatna, ker — «upati moramo do zadnjega trenutka, kajti to upanje samo nam je že rešilna moč». (Foerster). Mogoče je v gojencu kaka iskrica onega otroškega ponosa ali samoljubnosti, ki jo lahko z eno samo besedo razpihaš v požar. S tem pa tvoja naloga še ni dovršena. Tudi se ti ne bo posrečilo tako izlepa priti takoj na «obdelovanje» predrznosti same. Često se boš moral posluževati stranskih poti, da doseješ do svoje prave naloge. Glavna in edina prava stranska pot bi bila ona mimo, od tod k hotenju, a — «princip življenja je hotenje in hotenju sledeče dejanje». (Dr. K. Ozvald). Ni lahka ta pot in tudi ne tako kratka, kakor sem jo tu označil; težavna, strma in dolga je. Eno pa: na to dolgo, težavno pot nikar ne hodi brez okrepcila, ker, ako omagaš, je ves tvoj trud zaman. Takega prepotrebnega okrepcila nam daje Foerster, ki pravi: «Wenn wir die Menschen nur nehmen, wie sie sind, so machen wir sie nur schlechter; wenn wir sie behandeln, als wären sie was sie sein sollten, so bringen wir sie dahin, wohin sie zu bringen sind».

Naj še omenim k temu slučaju Kerschsteinove besede: «Človeka moramo navaditi pod pritiskom odgovornosti delovati v interesu drugih». Pri tem nam na primer lahko pomagajo razni slučajji in tudi razna «opravila» v razredu. Za nas še bela vrana — šolska občina, bi nam lahko mnogo koristila. V neki občini se je pri zadnjih občinskih volitvah dogodil slučaj, katerega hočem tu omeniti. V vasi biva pijanec. Vaščani, ki skrbè drug za drugega, so ugibali, kaj bi z njim. Slednjič se domisljijo nečesa: volijo ga v občinsko starešinstvo. Posledica: pijanec je pustil vino. Resničnost tega dogodka lahko vedno dokažem. Ako so se Kerschsteinove in Foersterjeve besede uveljavile pri starem pijancu, sem prepričan, da se bodo tudi v mladi, za vtise tako dovzetni otroški duši. — Da se pa že s prvim dokazom uspeha ne smemo zadovoljiti, je samo ob sebi umevno. Ni dovolj, da vsejemo seme in ga zalivamo dokler ne vzkali. Nikakor! Neprestano moramo negovati rastlino slej kakor prej.

Reševanje druge točke z ozirom na značaj otroka je razmeroma s prvo mnogo lažje. Naše postopanje v tem slučaju je slično gori opisanemu z razliko, da bi nam ne bilo treba šele iskati stranskih poti, ker bi jih itak že imeli.

Mnogo pazljivosti pa moramo posvetiti tretji točki. Navesti hočem slučaj, ki sem ga doživel. Imel sem sicer jako živahnega, a jako dobrega in poštenega učenca. Vsi učenci so ga imeli radi, ker je bil z vsemi prijatelj. Nekoč mu je nekdo (starejša oseba) napravil krivico; tedaj skoči učenec pokonci in z ostrimi in jako odločnimi besedami zavrne žalitelja. Vsi pričujoči učenci so kar obstali — kaj sličnega si nihče ni pričakoval; in celo na moj opomin ni odnehal, kljub temu, da mi je bil zelo vdan.

Seveda, tudi to je — predrznost. Toda — njen povod? Storjena mu je bila krivica, a on se je zoperstavil; saj celo «... ubijalec, ki je bil povedal z mirno vestjo, da je ubil krščenega človeka, je ob tistih ubogih treh kronah popolnoma podivjal...» ker — «... krivice delati si ni dal».

Zelo pazljivo treba postopati z bolnimi otroci. Čestokrat se dogaja, da so otroci radi boleznii «sitni». Tedaj se le spomnimo, kako je z nami, ako se ne počutimo dobro in priznajmo otroku

O KULTURI

(Predaval pri učiteljskem sestanku v Idriji M. Mikuž.)

«Kaj je kultura? Kateri pojem izraža ta beseda, ki nam je vsem tako domača in hkrati tako strašno tuja?» (Cankar). Da, le beseda kultura nam je zelo znana, pojem kulture pa nam je prav tako tuj. Vglabljam se pač vse premalo v to, kaj je resnična kultura. Šole se ne morejo, kakor bi se morale, ker se morajo boriti z nešteto ovirami; v raznih društvih se raje zabava in politizira, kot pa vzgaja; časopisi, ki bi lahko naredili veliko za razvoj prave kulture med ljudstvom, ker prihajajo v slednjo samotno kočico in slednje zadehlo stanovanje delavca, pa preveč verijo v ljudskimi strastmi. In tudi ljudski učitelji, ki smo poklicani širiti kulturo v vse sloje ljudstva, ki imamo nalogo oblikovati duše, vzgajati človeka, zaradi katerega je nastala kultura, se premalo poglobljamo v to, kaj je prava resnična kultura. V sledečem nekaj misli k temu vprašanju.

I.

Navadno govorimo o dveh kulturah: o materialni in duševni ali idejni kulturi. Prva obseza fizično življenje in stremi za tem, da zboljša vnanje okoliščine življenja; druga pa razvija človekove notranje sile in sposobnosti.

Materialna kultura ima svojo podlago v nagonu skrbi za življenje. Tvori jo vse, kar je izumil človek, da si lajša borbo za vsakdanji kruh, in vse, kar je naredil, da živi bolje in udobneje. Z materialno kulturo se razvijajo navade skupnega življenja in pravni odnošaji. Z njo začne človek že urejeno živeti. Iz navad skupnega življenja in pravnih odnošajev nastajajo pozneje društvene in državne uredbe, ki temeljijo zlasti na gospodarskih pogojih ljudskega življenja. Posamezniki se vežejo v organizirano celoto, v kateri je vsakemu odločen delokrog in v kateri mora vsak živeti po gotovih navadah in uredbah, ki brzda in omejujejo njegove trenutne želje in težnje na korist celoti. Ti običaji in uredbe prehajajo od

one čute, ki jih imamo mi in ne bo nam nevarno, da zaidemo na slaba pota.

Še mnogo je povodov taki «hipni predrznosti». Predaleč bi pa zašli, ako bi hoteli o vsakem posebej razpravljati, četudi so jako važni. Med najvažnejšimi bi bilo ono veselo razpoloženje, ki ga imenujemo razposajenost in ki čisto zapelje otroka. O onih mladostnih urah pripoveduje Cankar: «Nadvse sladka, brezprimerna sreča me je vsega prevzela in mislil sem, da sem cesar...» In kdo naj zameri otroku prestopok, ki je pravzaprav vzklik iz do-brega, rajajočega srca?

Še nekaj! Kdo si danes še upa zavreči trditev, da ne vpliva socialno življenje na vzgojo otrok?! Kaj si pa moremo pričakovati od otrok, prav pogosto prepuščenih samim sebi, ki se klatijo okoli po vaseh in mestu? Predrznost je njim že življenska potreba, brez katere bi morali poginiti. Vse današnje akcije v svrhu zatiranja te grozne duševne in telesne bede otrok zamorejo imeti le malo uspeha, ker je gorje mnogo preveliko, da bi se dalo kar tako odpraviti.

roda do roda. Človek se v njih rodi in živi po njih. Smatra jih za nekake svetinje, katerim se mora pookoriti.

Z razvojem kulture nastajajo vedno nove navade, nove uredbe, novi zakoni; stari pa se izgubljajo. Tako nastajajo nove oblike življenja. To se vrši, seveda, zelo polagoma, ker socialne uredbe preidejo družbi v kri in meso, postanejo železna srca, imajo vsled tega neko vztrajnost in se vzdrže nekaj časa še potem, ko so že izgubile svojo vrednost, ko ne odgovarjajo več vedno bolj in bolj razviti človekovi naravi. Ako imajo nove oblike življenja v sebi življenjsko moč, si počasi osvajajo posamezne dele družbe in slednjič zavladajo vsej družbi.

Materialna kultura je temelj višjemu duševnemu življenju, kajti duševno življenje se more razviti šele takrat, ko je dovolj napredovalo gospodarsko stanje. Zdrave gospodarske razmere so potrebne za razvoj duševne kulture, je trdil že Aristotel, kajti v slabih gospodarskih razmerah se porabijo vse ljudske moči v borbi za obstanek. To resnico opazujemo na vsakem koraku. Ljudje, ki so primorani uporabiti ves čas in vse moči v trdem delu za kruh, duševno zaostajajo za onimi, katerim tega ni treba. Seveda se dobe tudi izjeme, ki imajo toliko moči, da se tudi v težkih gmotnih razmerah duševno razvijejo, toda izjeme samo potrjujejo pravilo.

Četudi sloni končno vse duševno življenje na materialni podlagi, vendar vpliva duševna kultura aktivno na razvoj ljudstva. Gospodarske razmere, v katerih človek živi, sicer vplivajo nanj, toda on te razmere vedno izpreminja s svojo intelektualno energijo. Sam gospodarski razvoj ne bi privedel do boljšega družabnega reda, če ne bi sodelovala človekova volja, ki ima za cilj boljše družabne razmere. Človeštvo bi zastoj čakalo, da mu prinese naravni tok dogodkov zaželjeno kulturno stanje, če bi samo ne sodelovalo v tem toku. Narava dela brez cilja, človeška družba pa si je postavila cilj, katerega hoče doseči.

Prirodno bitje se prilagodi razmeram, prosvetni človek pa priredi s svojim umom okoliščine življenja tako, kakor jih zahtevajo njegovi cilji in težnje. Zato kultura ni produkt samih naravnih pogojev, kakor je država mravelj, temveč največ produkt idej. Prirodni razvoj, ki se vrši brez smotra, se zboljšuje s smotrnim hotenjem. V kulturnem razvoju ne dela človek samo onega, kar zahteva od njega narava, temveč tudi to, kar hoče on od narave. Gre za ciljem, katerega mu kažejo ideje. Bori se za ideale.

Včasih se zdi, da ideje nasprotujejo življenjskim pogojem, toda to je le dozdevno; v resnici pa stoje ideje v nasprotju samo s pogoji kakega dela celotne družbe. Naravno je namreč, da pridejo, nove ideje, ki hočejo ustvariti nove oblike življenja, navzkriž s koristmi nekaterih skupin v starih oblikah življenja. Zato je treba vedno nekaj časa, da premagajo odpor obstoječih društvenih oblik in postanejo dovolj močne, da se morejo pojaviti kot gibalne sile v družbi. To pa se zgodi šele takrat, ko jim odgovarjajo materialne okoliščine.

Pod vodstvom idej se vrši postopno preoblikovanje prirodnih sil ter fizičnih in duševnih sposobnosti v energije, ki imajo določen smoter. Zato smemo razumeti pod besedo kultura zlasti idejno kulturo, ki ni, kakor materialna, zaradi navadnega vsakdanjega življenja, marveč — kakor je rekel Aristotel — radi lepote življenja. Pod lepim pa razumemo vse, kar si je človek izmislil in iznašel, ko je iskal **resnico, dobroto in lepoto**.

Idejna kultura obseza znanost in umetnost, obseza vse ideje, s katerimi se je povzdignil človek v vsakem, moralnem in političnem življenju, ki ima poleg gospodarske tudi idejno podlago. Ideje, ki izpolnjujejo duševno življenje, niso vedno iste, temveč se menjujejo tako, da odgovarjajo družbi in času; eni ideali propadajo, drugi se pojavljajo. To se vrši v veri, morali, politiki, znanosti in v umetnosti. Tudi vrednost idej, ki jo imajo za življenje, se ne ocenjuje vedno enako. Enkrat so na površju politični ideali, drugič versko gibanje, potem bolj zanimajo nraščena, umetniška in znanstvena vprašanja.

Zgodovina ljudstva kaže nekaj jasno začrtanih razdobj, v katerih je dobilo posebno vrednost za življenje kako kulturno vprašanje, in se je zdelo, da odvisi od njega človekovo dostojanstvo. Vsako razdobje je podalo svoj poseben znak vsemu življenju, in sicer s tem, da je dalo ljudskemu delovanju posebno smer in povzročilo posebne običaje in poseben način življenja. «Vsaka doba ima,» pravi dr. Bazala, «svoje potrebe in težnje, o katerih trdi, da od njih odvisi vrednost življenja. Vsaka doba ima tudi svoj kulturni ideal, v katerem odseva celokupni nazor o svetu in sodba o človekovem položaju v njem. Tako ima vsako razdobje svojo sodbo o tem, kaj pomeni biti človek in človeško živeti. Idejna kultura dela človeka.»

II.

Komensky je rekel, da pride človek na svet zato, da postane človek. Kako naj se to zgodi? S tem, da se kultivira, to je, da se vzgoji, oplemeniti, izpopolni tako, da podjarmi svoje osebne koristi in potrebe višjim ciljem, da se preroben in očiščen dvigne na ono najvišjo stopnjo objektivnosti, ki jo ukazuje zapoved: Ljubi svojega bližnjega, kakor samega sebe! Do tolike objektivnosti pa se je mogoče povzpeti le onemu, ki sprejme vase zavedno in prostovoljno objektivno ali etično voljo, ki daje prednost skupnosti. Tak človek je potem socialen, etičen in zmožen samostojno misliti.

Kdor hoče prispeti do navedenega cilja, mora najprej zavedno disciplinirati samega sebe in postati gospodar nad samim seboj in svojo naravo. «Gospodstvo človeka nad lastno naravo je kultura,» pravi Foerster. Lastno discipliniranje stremi za tem, da se življenjska energija, nagoniska in afektivna, smotrno izrazi in da se daje življenjski energiji oblika, v kateri naj deluje. Socialen in etičen človek torej brzda in urejuje svoje nagone in strasti, se zatajuje. «Samozatajevanje je človeku tako potrebno,» pravi Foerster, «kakor levu ostri zobje ali orlu oster vid in zdrave peruti.»

V to pa je potrebno vzgojiti v človeku krepko voljo, to je razumno, zavedno in smotrno hotenje. Krepka volja mora postati zanesljiv regulator v notranjem in vnanjem življenju človeka. Z njo se osvobodi od narode in ne dela samo onega, kar terja od njega naroda, marveč tudi to, kar zahteva on od nje.

Z duševnim razvojem, to je s kultiviranjem notranjega človeka, postane človek aktiven v mišljenju in dejanju; začne dvomiti, presojevati, iskati, zahtevati. Ima ideale in postane kritičen. Otrse se pasivnosti, ki je znak nizko stoječega človeka. Divjaku je najljubši posel «dolce far niente»; kultura pa usposobi človeka za energično in vztrajno delo.

«Prosvijetom slobodi,» je bilo geslo velikega Strommayerja. Prosveta pa ne privede samo do politične svobode, temveč vodi tudi k oni svobodi, modrosti in kreposti, katero misli Gregorčič, ko pravi: «To bode edino ti prava prostost, — če imaš počutke v oblasti, — to bode najvišja modrost in krepkost: — brzdati in vladati strasti!» Umevno je, da se mora za tako svobodo žrtvovati svoboda nagonskega življenja, ki se pa po svoji vrednosti niti ne more primerjati s svobodo kulturnega človeka.

Pri kultiviranju notranjega človeka je torej nujno, da se podredi afektivno in nagonsko življenje volji, da ga vlada in urejuje, a ne uniči. Uničiti ga ne sme, ker so uprav strasti in nagoni vir moči, vsebine in jedrnatosti življenja; le treba jih je vpreči v ojnice idealov, da zavozijo v kolesnice kulturnega dela. Ko se nagoni in strasti zbujajo, ovirajo duševni razvoj, zato pa jih mora krepka volja brzdati in regulirati v smer, v kateri naj delujejo, da bodo koristile napredku človeštva. Kdor ne nosi samo vnanje podobe človeka, temveč je tudi v svoji notranjosti preroben in očiščen, to vidi. Kdor pa še ni prišel od tega spoznanja, je parazit, ustvarjen za uživanje in zabavo, ni pa za vztrajno in smotrno delo, ni za boj za ideale. Tak človek ni kulturn človek, ni človek, je še vedno bestija, pa naj bo tudi v parfemirani svili ali fraku.

Prerobenje človeškega bitja v človeka je torej kultiviranje notranjega človeka tako, da zavlada v vsem njegovem življenju, dejanju in nehanju, mišljenju, čustvovanju in hotenju etična ali moralna volja. Tak človek je potem kulturn človek, kratko človek, cvet in cilj prave kulture.

III.

Kulturno stanje ljudstva se ne dviga samo z ustvarjanjem kulturnih dobrin, temveč s tem, da se hkrati skrbi za duševni razvoj ljudstva, to je, da se kultivira notranji človek. Kulturne institucije dobe svojo vrednost šele takrat, ko so družbi dosegljive, jih ta razume in prav rabi. Objektivne dobrine so sredstva, katera lahko nenravni človek zlorabi.

Primeri: Zakoni se dajo razlagati dobro in slabo; zavrit postavlja je prišel vsled tega v ljudski prego-

vor. Dobri in tudi prav razlagani zakoni nič ne koristijo, če ni ljudi, ki bi prinesli vanje duha in razumevanje, ki bi jim vdahnili življenje. Pravilna je trditev, da je zakon tak, kakršen je uradnik, ki ga izvršuje. Katero vrednost imajo umetniška dela za celokupnost, če ji niso dosegljiva in jih ne razume?! Imajo li vrednost moralne in verske ustanove, ki se vrše samo na videz, ne pa iz prave notranje potrebe?! Tudi o šoli lahko rečemo, da je taka, kakršen je učitelj, ki na njej deluje. Ako se torej učiteljstvo poteguje za svojo boljšo vzgojo in izobrazbo, se poteguje za izboljšanje šolstva.

Kulturnim uredbam torej daje pravo vrednost šele subjekt, zato je treba predvsem tega npravno dvigniti, ako hočemo dvigniti kulturno stanje ljudstva. Zgodovina pa nam kaže, da se je pri kulturnem delu preveč gledalo na to, da so se ustvarjale razne kulturne ustanove in uredbe, ni se pa skrbelo zadosti za razvoj npravne osebnosti ljudstva. Poglejmo samo, kako je bilo in je poskrbljeno za vzgojo pretežne večine ljudstva Ljudska šola, pa še ta pomanjkljiva, to je vse, potem pa je prepuščen vsak samemu sebi oziroma tistim, od katerih je odvisen. Država se ga spomni pozneje samo, ko ga terja davek, kliče k vojakom in če je prišel navzkriž s kazenskim zakonom. Kako je poskrbljeno za vzgojo na srednji in visoki šoli, nam kažejo «uspehi». «Po glavah svetlo je in jasno, — a v srcih....»

Ker je tako slabo poskrbljeno za vzgojo ljudstva, za notranjo kulturo človeka, zato imamo le vnanjo, navidezno kulturo, v kateri se je prevleklo vse življenje z navidezno moralo. Tako srečujemo v tem življenju požrtvovalnost, darežljivost, sočuvstvovanje, ljubezen in imamo skupne uredbe z visokimi cilji; toda kmalu je razočaran, kdor vzame vse to za resnico, če ni tudi sam brez prave kulture.

Pred 170 leti je obtožil Rousseau kulturo z besedami, ki so tudi danes resnične: «Kultura je uničila v človeku vse, kar je bilo v njem dobrega od prirode; med ljudi je postavila denar in lastnino, ustvarila je bogate in nemaniče, šibke in močne, gospodarje in sužnje». Ta Rousseaujeva obtožba kulture je dokaz, da je kultura zgrešila svoj cilj, zaradi katerega je nastala, namreč radi človeka.

Lasswitz pravi, da je kultura življenje in delo za človekovo dostojanstvo. V pravi kulturi se ne dela nobena razlika med ljudmi, ne z ozirom na pleme, ne na spol, ne na narodnost ne na moč in ne na izobrazbo. Krščanstvo črpa svojo moč prav iz načela, da se vrednost človeka ne ceni ne po moči in slavi ne po vnanjem blesku in bogastvu ne po bistrosti duha in ne po množini znanja, temveč po zavedni volji delati dobro, v čemer pa so lahko vsi ljudje enaki.

Lasswitz ne prišteva starih Grkov h kulturnim narodom kljub njihovi visoki civilizaciji, kljub filozofiji in umetnosti, ki je bila pri njih v cvetju, in kljub individualni svobodi, katero so dosegli pri njih veliki duhovi, in trdi, da izključuje pri Grkih značaj kulturnega naroda že suženjstvo, položaj žene in ravnanje z ljudmi, ki niso bili Grki. In Platon, eden izmed največjih mislecev, ki se lahko imenuje oče znanosti, pa kakšna je njegova «idealna država»? Trije strogo ločeni razredi, pri katerih je najnižji politično brezpraven, tvorijo agrarno policijsko državo, v kateri je vsak napredek prepovedan in vsak razvoj nemogoč. In najvišje, kar so imeli Grki, to je umetnost, Platon popolnoma prezre z ozirom na njen pomen za kulturo.

Za resnično kultiviranje notranjega človeka se je storilo v vseh časih zelo malo, zlasti pa ne v nobenem razmerju z ustvarjanjem kulturnih dobrin in sredstev. Zato imamo danes veliko objektivno kulturo, toda brez moči, ker njena velikost ni v nobenem razmerju z množino kulturnih subjektov. Napredek te objektivne kulture ni dvignil ljudstva ne materialno in ne moralno.

Povsod opazujemo, da se s sedanjo kulturo ni popoboljšala zloba in pohlep ljudi, temveč ju le ovira državljansko življenje in zakoni, ki jih je postavila družba in države. Zlasti smo videli med vojno in ob polomu, da se pokaže človek v vsej svoji grdobi, ko se ne boji, da bo kaznovan po zakonih. Takoj se zopet pojavi bestija v človeku, ko popusti kultura — zakoni svoje vajeti. Kolikšna bestija je še vedno človek, nam govore tudi razni povojni memoari, ki jih izdajajo osebe, ki so zrle med vojno za razne kulise. E. Harmann pravi, da je nemoralnost ostala ista le v elegantnejši obliki nastopa. «Tatvina, goljufija, ponarejevanje se množe kljub kaznim, ki so zanje postavljene, v hitrejši progresiji kot uboj, rop in drugi prosti zločini padajo. Najnižji egoizem nesramno pretrga najsvetejše vezi v družini in prijateljstvu, kjerkoli pride z njimi v konflikt.» (E. Harmann.)

Značilno za naše življenje, naše kulturno stanje je, da iščemo povsod svoje nizke koristi. Kupčujemo s človekoljubjem, usmiljenjem, prijateljstvom, narodnostjo, patriotizmom, vero, političnim prepričanjem in drugimi idealnimi vrednostmi. V razna društva vstopamo zaradi zabave in svojega stališča; plemeniti namen društva nam ni mar. Največ človekoljubnih ustanov vzdržuje nečimernost in socialen pritisk, ne pa iskreno človekoljubje.

Politika pa sploh ne pozna nobene morale, zlasti še ne vnanja. O tem piše Furlani: «Po pravilih stare in še sedaj veljavne diplomatične šole so za diplomata vsi moralni zakoni, ki ravnajo življenje poedinca, popolnoma neveljavni. V visoki politiki je takorekoč vse dovoljeno, zvijača, hinavstvo, podkupovanje, vohunstvo, laž, verolomnost, skratka vse, da le služi takozvanim «državnim interesom». Ljudje, ki so v privatnem življenju v resnici pošteni, počenjajo kot diplomatje najgnusnejša zločinstva, češ, da je to v interesu države ali dinastije, kateri služijo. Nikdo ne ve, koliko zavrtnih umrov, koliko atentatov na življenje odličnih oseb imajo diplomatje na vesti, koliko krvavih vojen so izzvali s svojimi intrigami.»

Še drugi so znaki naše navidezne kulture. Knjige kupujejo in berejo največ dijaki, delavci, učitelji, duhovniki in drugi slabo situirani ljudje, imoviti največkrat nimajo te potrebe. Kakšen je obisk umetniških razstav, gledališč in koncertov? Kako malo je onih, ki res razumejo umetnost! Cankar je rekel, da mu bodo napisali na grob: «To ni za ljudstvo». Stelé toži, da dela Meštrovičeva umetnost Hrvatom težave. Izobraženec je kritiziral koncert pevskega zbora «Zveze», ki se je vršil 29. aprila t. l. v Gorici in ga imenoval škandal. Kritike ni čital. Pozneje je priznal, da se razume le na gramofon. Dalje naštevati primere ni potrebno.

Tudi na pravo versko čustvovanje v naši samo vnanji kulturi zelo redko zadenemo. Vera, ki izvira iz strahu in egoizma, namesto iz zaupanja in ljubezni do Boga, in ne temelji na etičnih idealih, ni znak kulturnega človeka.

Kakšna pa se kaže sedanja kultura v razvoju gospodarskih razmer? Tu še vedno opazujemo in čutimo, oziroma danes še bolj kot kedaj prej, bridko resnico Hobbesove trditve, da je človek človeku

volk. Sedanja kultura je naredila večino ljudi za sužnje, ki se izrabljajo kot golo sredstvo poleg stroja, s katerim delajo. S tem se bije v obraz temeljnemu načelu etike, ki zahteva, da se človek ne sme rabiti kot golo sredstvo in da se mora človekovo dostojanstvo v vsakem posamezniku spoštovati. In strašno življenje brezposelnih je tudi posledica naše zgredene kulture! Večina ljudstva tiči danes v modernem suženstvu in je oropana dobrin, ki delajo življenje tako, da ga je vredno živeti.

Kultura tudi ni bila do sedaj še nikdar splošna, ljudska; vedno je bila omenjena le na neke kroge in sloje. S kakšno pravico se govori o kulturi kakega naroda, če ni niti desetina naroda resnični lastnik njenih vrednosti! Kulturnega stališča kakega naroda ne smemo presojati le po njegovih izrednih duhovih, kakor dela Nietzsche, ki prihaja do zaključka, da je najvišja splošna kultura pravo barbarstvo.

Večkrat naletimo na kulturne pesimiste, ki trdijo z Rousseaujem, da so najsrečnejši divji narodi, pri kulturnih narodih pa neizobraženi sloji in pravijo, da raste z višjo izobrazbo naroda tudi njegova nezadovoljnost. Ta trditev je zelo površna in ima svoj vzrok v tem, da imamo le navidezno kulturo in polovičarsko izobrazbo. Ako bi imeli resnično kulturo in pravo izobrazbo, «ki voljo zadeva, srce in glavo vse troje», bi nihče ne prišel do take trditve.

V OBRAMBO IN POPRAVO

Tovariš Germek se je že zopet zaletel v me. (Vidi poročilo o tržaškem občnem zboru v 21. številki «Uč. Lista»!) Kdor je prisostvoval letošnjemu delegacijskemu zborovanju, je imel tudi lepo priložnost konstatirati ponovno Germekovo ljubeznivost napram meni. Obhaja me pregrešna sla, citirati mu Aškerčev verz o jahaču.

Kakor razvidim iz zadnje številke «Uč. Lista», je očital predlagateljem resolucije, da delajo pod mojim vplivom, kar mi je bilo že zadostno, da se je z vsem svojim temperamentom zakadil v predlagatelje. Neglede na to, da je moj vpliv v gorinavedenem slučaju le Germekova fiksna ideja, vendar mislim, da je čas, da mi tovm. Germek enkrat javno, jasno, pošteno in moško pove, iz katerih razlogov neprestano grmi proti mojim vplivom. Dober teden pred Zvezinim delegacijskim zborovanjem trdi na tržaškem občnem zboru, da hočem Zvezo razbiti; osem dni pozneje nima pred najvišjo istanco naše organizacije niti besedice graje na moj naslov in niti najmanjše geste v obrambo ogrožene «Zveze». Kako naj si to razlagam? In prosim lepo! — to ni še vse! Dan pred delegacijskim zborovanjem mi izroči kot načelniku organizacijskega odseka več predlogov s priporočilom, da jih proučimo in izvedemo. Tov. Germek? Meni, razdiraču; najnevarnejšemu članu organizacije prideš naproti z najnedolžnejšim obrazom in mi čisto naivno priporočaš delo v blaginjo Zveze, ko pa si prepričan o mojih škodljivih vplivih! Že lansko leto

UGOTOVITEV

Od raznih strani čujeva, da sta naju pri zborovanju tržaškega učiteljskega društva pri Sv. Ivanu dne 15. julija čakala orožnika. Če je to res, potem je laž obrodila svoj sad: tovariši, ki so vpili, da sva midva pripravila resolucijo za zborovanje istega društva dne 29. junija t. l., imajo lahko v dnu svoje ko-

Gnilo je sedanje kulturno stanje in potrebno zdravljenja. Rousseau je priporočal vrnitev k prvotnosti, v kateri je bil človek, kakor pravi, dober, nepokvarjen po umetnosti kulture, iskren, usmiljen v srcu, ne na jeziku, ni bil sebičen, ne goljufiv in ne hinavski. Tudi naš Gregorčič svetuje v pesmi «Ljubljani raj» nespametnemu ljudstvu: «Povrni se samo v prvotnost nazaj — in našlo povsodi prvotni boš raj!»

Prvotno stanje naj bi bilo torej cilj človeštva. Taka trditev je seveda nesmisel in je mogla nastati le v naši lažikulturi. Človeštvo ne more nazaj, mora dalje; le ubrati mora pot prave, resnične kulture, ki bo temeljila na ljudskem čustvovanju in bo postala notranja lastnina celokupne človeške družbe. Otrsti pa se mora človeštvo sedanje nvanje, navidezne kulture, ki je samo lep plašč, pod katerim se skriva vedno enaka nekultivirana narava.

...

Literatura: Dr. K. Slanc, Zadruga, Gorica 1913; dr. A. Bazala, Narodna kultura, Hrv. kolo 1907; K. Lasswitz, Was ist Kultur? Leipzig; Lj. Furlani, O najvažnejših političnih in socialnih strankah in strujah ali kratek uvod v praktično politiko, Celje 1912; dr. Fr. Ilesič, Kultura in politika, Zagreb 1908; Foerster, Jugendlehre, Berlin 1915.

je hotel za vsako ceno prepričati delegate o teh peklenjskih namerah; udarec v vodo delegatje se niso hoteli pustiti prepričati. Letos mi vrže tik pred delegacijo zopet tak očitek v obraz, to pa v tržaškem uč. društvu, kjer se čuti bolj doma; delegaciji je pa letos prizanesel s tem prezentom.

Tudi na javnem zborovanju je hotel na vsak način počastiti mene, da nastopim jaz za koristi učiteljskega stanu v tej deželi, akoravno je prepričan, da hočem Zvezi škodovati. Ali pa morda nisi prepričan o tem, tov. Germek? Potem bi bila tvoja trditev v Trstu hinavščina?! Naj obračam in razmišljam, kakor hočem, tega nelepega pojava si ne morem na nikak način raztolmačiti! Kajti da bi hotel Germeka razglasiti za hinavca, to mi za enkrat niti na misel ne pade. Hočem jasne, poštene besede! Dovolj je slepomišenja! Povsod tam, kjer je treba delati, je Hreščak dober in potreben; njegov vpliv je pa škodljiv, zato ga je treba pobijati. Lepa logika, tov. Germek! Tisti, ki nič ne govore, nič ne vplivajo, torej tudi slabo ne vplivajo. Ti bi bili idealni člani organizacije. A ne! Že vidim Germeka, da protestira, češ to bi bil sofizem najslabše vrste, vplivati je treba na organizacijo, toda z dobrim delom. Prav je, Germek, tega mnenja sem tudi jaz. Jaz delam, toda to delo je po Germekovem mnenju škodljiv vpliv, zato zahtevam, da mi pove, kako naj delam Zvezi v korist. Če tega noče ali ne more storiti, potem je moja pravica, da zahtevam od njega, da spravi kritiko mojega dela in vpliva doma v najskrivnejši predal in molči.

Alojzij Hreščak.

legialne duše prijetno zadoščenje. Dejstvo pa ostane, da nisva niti slutila, kaj se bo odigralo na zborovanju dne 29. 6., kakor je resnica, da se tekom najinega dolgoletnega dela v organizaciji nikdar nisva posluževala laži in da nisva nikdar izdajala tovarišev.

Na Krasu, 27. julija 1922.

Alojzij Hreščak

Jože Pahor.

NAŠI GROBOVI.

Dne 28. maja t. l. je umrla v Gorici v zavodu Notre-Dame sestra Ivana — Albina Slokar. Kakor nas je pred trinajstimi leti iznenadil njen sklep odpovedi sveta, tako nas je sedaj presenetila vest o njeni prerani smrti. Takoj po končanem učiteljskišću je stopila v samostan; namenjena je bila posvetiti se višjim študijam. Bila je eno leto na univerzi v Inomostu, a vsled nevarne bolezni je bila prisiljena opustiti to namero. Po prestani bolezni je poučevala

na liceju v Gorici. Vojna vihra ji ni prizanesla. Bežala je iz Gorice na Dolenjsko, odkoder je bila premeščena v Slezijo. Ostro in mrzlo podnebje ni prijalno občutljivi hčeri juga. Ko se je vrnila po končani vojni, je prinesla s seboj močno razvito kal bolezni, ki ne prizanesa. Hiralna je, dokler ni izhiralna z željo na ustnih in upanjem v srcu, da še okrevna, oboževana in objokana od vseh, ki so ji stali ob strani zadnje tretutke. — Sošolke njene in tovarišice, ki ste jo poznale, ohranite ji blag spomin!

POLEMIKA.

ZAKAJ TA NEMIR V NAŠI HIŠI?

V naših literarnih krogih namreč! Menda ne zato, ker sem branil literarno čast Zmaja Jovana Jovanovića, ki je v srbski književnosti vključ vsem naporom od izvestne strani, da bi omadeževali njegovo literarno ime, vendar trden in zdrav vogelni kamen, ki spada sicer v srbsko literarno razdobje 1840 do 1880 (živel je do l. 1904.), pa je vendar še danes marsikomu živ vir čistega umetniškega užitka? — Odgovor z vsemi pritisklinami vred, objavljen v zadnjem «Učit. listu» je reč zasakal na nepravno, nebitveno smer. Ali sem s svojim nastopom hotel braniti morda umetniško vrednost lanskega letnika «Novega roda»? Ne! Nimam je braniti pred nikomur, ker ni nihče o njem pisal strokovne, naglašam: strokovne ocene. Pa je tudi v tem slučaju ne bi branil, ker je to zoper vsako literarno navado in ker se tudi sam zavedam vseh senčnih črt, ki bi jih utegnili ta ali oni zaslediti na lanskem «Novem rodu». Tudi si ne lastim nikakršne zasluge na njegovi eventualni literarni višini, ker je ta vsa na strani sotrudnikov, ki sem jih mogel zbrati za prvo silo. Ali, kakor rečeno, za vse to ni šlo pri mojem nastopu, pač pa edino le za način, kako obdeluje literaren človek literarnega človeka, ne da pri tem svojem «kritičnem» delu čisto nič pomislil, da se o kulturnih rečeh govori s kulturnimi sredstvi.

Kako ocenjuje Zmaja Jovanovića sodobni srbski in slovenski književniki? Ali morda za stihotvorca, ki prodaja poceni kakor jud na vse strani svojo «plažo»? Kaj pomeni Zmaj Jovanović v današnji srbski književnosti? Evo nekoliko odgovorov: «Branko Radičević s svojim preprostim, primitivnim, pesništvo, s svojimi pol narodnimi, pol umetniškimi snovmi in dikcijo začenja kolo (srbske književnosti), naslanjajoč se na lirsko narodno pesništvo. Za njim se javljajo pesniki z globokim čuvstvom, močnejšim temperamentom, raznovrstnejšimi snovmi in z obliko, pretežno umetniško (Jakšić in Jovanović).» Citiram iz članka Cvetka Golarja, Slovan l. 1912. str. 116-117 pod naslovom «Moderna srbska lirika». In še dalje: «Branko in Zmaj tičita v narodni pesmi srbski, prvi je komaj vzrastel iz nje, drugi se je že daleč preko nje razvil.» Citat iz istoinnega članka univerzitetnega prof. dr. Fr. Ilesiča iz istega letnika Slovana. Sestavitelj «Antologije novije srpske lirike», prof. univerze Bogdan Popović, ki je predstavil kolo srbskih pesnikov nesrbski javnosti, pravi v svojem predgovoru k omenjeni zbirki sledeče: «Jedno obeležje ove «Antologije» prema većini drugih u tome je što je ona sastavljena, od početka do kraja, u cilju i po merilima čisto estetičkim.» In v tej zbirki je zastopan Zmaj Jovanović z nič manj nego 19 lepimi proizvodi svoje pesniške duše. O teh pesmih, kakor tudi o pretežni večini

Zmajevih pesmi pravi isti avtor doslovno: «Sve su te pesme prožete — nekim, dubljim, pesničkim — osećanjem.» To naj zadostuje za danes o Zmaju kot pesniku in umetniku, ker nimam za hip pri roki še drugih virov, ki si jih hočem o prvi priliki poskrbeti in ž njimi postreči, poleg lastnih objektivnih vtisov svojemu nasprotniku. Pa mi poreče kdo: Njegove mladinske pesmi pa so vendarle slabe, nevedne prevajanja in tiskarskega črnila. Jaz pa vprašam: Kako je sprejela slovenska kritika Gradnikov prevod «Kalamandarije», ki je pri nas izšel šele l. 1920? — Poročevalec «Ljubljanskega zvona» jo ocenjuje s sledečimi stavki: «Teško je najti pravih otroških pesmi, kajti otrokova duša hoče pristnosti, naiivnosti, zdravja, naravnosti in zato je zaman vse solzavo in s še tako patetičnostjo opremljeno rimanje. — Z izdajo «Kalamandrije» je izpolnjena velika vrzel v naši mladinski literaturi, kajti knjiga je postala v pravem pomenu besede — naša. To delo je k nam presajena cvetka, ki je ostala še ravno tako sveža in bo rastla dalje v srcih naših malih, razveseljujoč jih s svojo pestrostjo in vonjem.» Isti avtor je opozoril že mesece prej na Zmajeve mladinske pesmi, češ, da je med njimi «niz pristno otroških pesmic, kakršnih je pri nas težko najti.» V Mladiki iz l. 1921. piše Francè Bevk o našem pesniku tako le: «Srbski pesnik Čika Jova Zmaj je mladinski pesnik prve vrste.» Ta stavek je zapisal po utisih, ki mu jih je napravil Čika Jova v svojih najlepših mladinskih pesmih. Manj ugodna bo seveda naša sodba pri ostalih njegovih proizvodih, ki nam jih je podal Gradnik. A pisatelja bomo sodili po njegovem najboljšem delu, kakor je to navada pri vseh kulturnih narodih Evrope. S «plažo», «tujerodno plažo» ne bom nikoli obmetaval pesnika, ki je v izdatni meri ustvarjal današnjo srbsko kulturo. Tudi če nekatere njegove pesmi, in med temi tudi dve ali tri objavljene v lanskem letniku «Novega roda», ne dosežajo umetniške višine Zupančičevega «Cicibana», a so še vedno toliko dobre, da vzdrže vsako premerjanje, z malimi izjemami, še danes pojavljajoče se slovenske mladinske literature. Vsako delo je sestavljeno iz najboljšega, dobrega in manj dobrega, ker bi sicer ne bilo — človeško. Zaradi tega «manj dobrega» pa vendar ne smem zanikati pesniku vsega in ga obmetavati z blatom, ki ga v resnici ni zaslužil. In naziv «plagiator» je tako blato, ki ga mora človek prej zaslužiti, nego mu ga zalučaš v obraz. Če se zgodi to javno, je tem slabše. Tako ravnanje mi prepovedujeta čut človečnosti in dobra vzgoja, če mi jo je oče dal.

Kaj je hotel prav za prav Pregelj z oceno Gradnikovih prevodov? To le: «Ti, Gradnik, prevajaš iz srbsčine za našo deco, da bi v njej utrdil čut jugoslovenstva, pa si v zmoti. Z motivi, izposojenimi iz nemških logov, vendar ne boš gojil jugoslovenskega duha.» To je vsebina, duh Pregljevega sestavka in ni v njem govora ne o literarni vrednosti Zmajevih

pesmi, še manj pa naravnost o «plagijatorstvu». Gradnik je odgovoril; kako, je znano. Storil je vse s fino ironijo, ki zveni iz vsega njegovega sestavka, a ima svoj ključ za pravilno razumevanje v zadnjem stavku. Če bi bil opravil vso reč s kolom, bi ga bil najbrž razumel tudi moj dobrosrčni nasprotnik. Tako ga pa ni in ga najbrž ne bo hotel razumeti nikoli. — Eno je, ki je potrebno na kulturnem polju: Če ne morem dela, ki mi je dano v presojo, javno pohvaliti, bom pokazal zaradi kritike, ki mora biti pra-

vična, na njegove morebitne hibe. Kradel časti, posebno pa literarne, ne bom javno nikomur. Posebno pa še takrat, ko se nisem sam ob virih prepričal, da je vse res, kar govorim. In to je bil povod, zaradi katerega sem vstal za Čiko Jovo. Zaradi kulture srca, ki ne more biti nobenemu kulturnemu človeku v napoto, posebno v sedanjih časih ne. (Ta odstavek sem napisal namenoma v prvi osebi, da ne naletim zopet na kako rahločutnost!)

In s tem končam!

Janko Samec.

FELJTON

MENCINGER

Majhen narodič smo Slovenci. Poldrug milijon nas je, če abstrahiramo meje, ki nas politično delijo. Pa še ti, kar nas živi od Adrije do Vrbskega jezera, nismo ne gospodarsko, ne kulturno enotni. Pri nas je več trm nego glav. Složni pa smo v enem: v nevhvaležnosti do onih mož, ki so nam hoteli dobro in nas učili gledati naprej, ločiti črno od belega, zrno od plevla.

Janez Mencinger je bil advokat in pisatelj. Bohinjec. Kaj se to pravi ve samo oni, ki je poskušal živeti med gorenskim ljudstvom. Plečatost po duši in telesu je bohinjski delež. Narod tam gori je vesel in veder, zdrav do svojega jedra. Mencingerjevo advokaturu in pisateljjevanje je treba dandanes posebno povdariti. Zakaj danes nimamo več advokatov in pisateljev v eni osebi. Preživeli so se, advokati in njihovo delo. Danes se advokat drži paragrafov, teka ž njimi na sodišče in služi denar. Pisateljjevanje advokat omalovažuje, če ne popolnoma sovraži; to ne spada več v njegov delokrog. Pisatelj se zopet drži samo svojega peresa, s katerim piše in zraven gine od gladu; takšen je namreč njegov poklic. V starih časih polupreteklosti je bilo drugače; življenje je bilo z ljudmi manj surovo, ljudje ž njim obzirnejši. Takrat se je dihalo vse drugače, in takrat je živel naš Mencinger.

Čist esprit, zlat, božanski humor — to je, kar življenje človeku lahko nudi, kar od njega lahko zahteva v povračilo. A kako malo jih je, ki življenje od te strani razumejo. Janez Mencinger ga je umel. Hočeš resnice od njega? Poglej samo njegov obraz z mirnimi očmi, čudovito pokojno iztegnjeno roko, z jasnimi čelom in brado, ki na prsi pada. To je podoba svetopisemskega očanca, ne slovenskega advokata. To je podoba moža, ki si je bil vselej v življenju na čistem s seboj in svetom.

IZ ORGANIZACIJE.

V. seja šols. polit. odseka z dne 22. 6. 1922. 1. Razgovor o preustroju učiteljskih in okr. šol. svetov. 2. Proučavanje osnov. principov delovne šole. 3. Zahteva, da se oprostijo starejši učitelji izpita iz italijanščine. 4. Opozarja na pospešitev učit. pokojnine, službene dobe iz služb. prejemkov.

Razpis nagrad. Slovensko učiteljsko društvo za Istro razpisuje na podlagi sklepa zadnjega občnega zbora nagrade v skupnem znesku 600 L otrokom svojih članov. Prednost do te nagrade imajo v prvi vrsti sirote pokojnih tovarišev, ki obiskujejo kakšno učiteljske oziroma pripravnico za isto. Prizadeti naj

Mencinger je bil tak, strastvenost, danes v življenju, družbi, in celo slovstvu često toli prvobitna, da pred njo izgublja za trenutek važnost celo večne ideje, je Mencingerju neznana. On ni živel in pisal nikdar v življenju nemirno, grozičavo. Nervoza dela, silno očitna pri velikih ruskih avtorjih, predhodnikih in oznanjevalcih revolucije pred durmi, je Mencingerju tuja. On ni pisal sredi boja z življenjem, marveč s piedestala sodnika, hi loči pristno on nepravega in mrzi vse, kar je zoper enostavnost narave. A ustvarjal je kljub temu iz sebe, z gorečim srcem.

Z gorečim srcem, sem zapisal. Danes v dobi mrtvih ali vsaj otrplih src, so goreča srca redke najdek. Danes, v dobi vsesplošne desorientacije in depresije, je težko govoriti o zmagovitih ciljih. Čas jim ne dá priti na površje. Zato zmaguje negacija, pesimizem, obupnost.

Negacijo, pesimizem in obupnost je Mencinger pobijal. Njemu je dajala vsebino življenja vedrina in svežost. In kakoršen je bil v življenju, tak je pisal: miren, trezen, prepričevalen. Škoda, da je ostal tako v ozadju čakajoč šele na zgodovinarja, ki ga bo nepristransko ocenil.

Mencingerjevo življenjsko delo je «Abadon», bajka za starce. Mnogo umetnosti, nežnosti in življenjske modrosti je v njem, mnogo notranje sile. «Abadon» je dandanes aktualnejši nego ob času postanka; zato na dan ž njim, da se dvignemo iz močvirja!

Naša generacija je razjedena od malekostihih strasti, od materializma, od nihilizma. Kdor podira, ne podira radi novega zidanja, marveč iz mode. Ni čuda, da postane življenje v takih razmerah človeku težko, neznosno. Potrebni smo tolažbe, idej, ciljev. In tudi potov do ciljev. Potrebni smo dela da lažje pozabimo na vse, kar nas pritiska k tlom in uničuje našo duševnost. Kam naj se zatečemo taki kot k tolažniku? In h kateremu?

Jaz pravim: k enemu edinemu, k Janezu Mencingerju!

Lipsko, Nemčija, v juliju.

Stano Kosovel.

pošljejo prošnje društvenemu predsedniku, tov. Medvedščeku v Dekanih, in sicer do 15. avgusta t. l.

Izvanredni občni zbor tržaškega učiteljskega društva z dne 15. 7. 1922. Navzočih 61 članov.

Dnevni red: Pozdrav predsednika. Volitev novega odbora. Slučajnosti.

Ker je tov. Gruntar, začasni predsednik (izvoljen na zadnjem sestanku) nenadoma zbolel, pozdravi tov. Kosič v imenu začasnega odbora navzoče. Pove, da se je odbor trudil, da bi našel pravo pot v sporu, ki je nastal v društvu. Apelira na vse, naj sprejmejo in se zadovolijo z izjavo, ki jo je sestavil odbor. Podeli besedo tov. Čokovi, ki prečita sledeče:

Z ozirom na znane dogodke pri zadnjem zborovanju izdaja začasni društveni odbor sledečo izjavo:

Društvo se nahaja v težkem položaju. Nikdar prej se ni čutila taka potreba skupnega sodelovanja vsakega posameznega člana v društvu, kakor se čuti danes. Zato je potrebno, da prizadeti člani nekoliko popuste na oltar skupnosti. Odbor apelira na tov. voditelje, da zastavijo vse svoje sile za to, da se zgodi njihovemu učitelstvu nobena krivica, ne vsled medsebojnega občevanja v šoli, ne vsled njihovega nastopa v društvu. Obenem opozarja tov. učitelje, da so previdnejši pri svojih korakih, ki so odločilni za prosep organizacije in šole. Pozivljamo prizadete, da upoštevajo silno težko stališče, v katerem živi organizacija in naše šolstvo in jih ponovno vabimo, da opuste vsak korak, ki bi zamogel imeti zlih posledic.

Ko je o tej izjavi otvorjena debata, vstane tov. **Fonda**, ki poda v imenu voditeljev sledečo izjavo:

Voditelji zbrani na sestanku pri Sv. Ivanu dne 14. julija 1922. izjavljajo:

Kot člani društva se smatramo vsi enaki z istimi pravicami in dolžnostmi. V zadevah šole, ki se ozirajo na notranji red, na učni in šolski red in na okroglično oblasti, ne priznavamo ne učiteljskega društva, ne razsodišča. V slučaju, če se kakemu članu učiteljskega zbora dozdeva, da je voditelj ukrenil kaj nezakonitega, se lahko pritoži, kakor že po zakonu določeno (par. 119 Š. U. R. II. odlomek) na okrajno šolsko oblast.

Kar se pa tiče izjave začasnega društvenega odbora voditelji izjavljamo: 1. da nimamo ničesar popustiti, ker nismo ničesar zagrešili in nismo niti mislili nastopiti napram prizadetim; 2. povdarjamo, da nam je vedno in predvsem v dobrobit našega šolstva, posebno še osebna korist našega naraščaja; 3. privolimo v sporazum in pozabljenje celotne zadeve gotovi, da mladi tovariši pripoznajo danes tu pred občnim zborom in isto v «Učiteljskem Listu», da so bili prenašli v sodbi.

O obeh izjavah se vname dolga in precej burna debata. Tov. **Tavčar** pripominja, da so vse to spori med člani, naj torej sodi razsodišče. Tudi v šoli ne smemo pozabiti, da smo člani društva. Naj torej ostane razsodišče, zlasti, ker je bilo tako sklenjeno pri zadnjem občnem zboru.

Na to pravi tov. **Kleinmayr**, da si razsodišče ne sme lastiti pravice sodbe v sporih, ki ne spadajo v društvo.

K besedi se oglasi tov. **Germek** in pravi, da se nismo sestali zato, da bi se spor poostril pač pa zato, da se pomirimo in zato prosimo prizadete, naj ne vztrajajo ysak na svojem skrajnem stališču.

Tov. **Birsa** pripomni, da so bili nekateri prizadeti prehudo žaljeni, da bi se zamoglo take žalitve molče požreti. Zato naj sodi razsodišče, kdo je v pravici, a kdo lažnjivec.

Tov. **Tavčar** govori nato o organizaciji društva, ki bi moralo biti trdna falanga vseh članov. Društvo samo je tudi že oblast. Zato se morajo njegovi člani podvreči splošnim interesom. — Izmečki pa naj se izločijo.

Tov. **Kosovel** povdarja zopet mejo med uradnim delovanjem šole in društvom ter graja «Učiteljski List», ki da je hotel terorizirati svoje člane z notico o pisanju šolskih tiskovin.

Tov. **Širok** zagovarja stališče lista kot edino pravo. List je glasilo članov in društva ter mora prinašati vse, kar zadeva društvo kot tako in njegove člane, mora pa biti tudi glasilo nam kršenih pravic in prizadejanih krivic. (Odobranje).

V debato poseže zopet tov. **Germek**, ki pravi, da je društvo, kakor je je orisal tov. **Tavčar** lep ideal, ki se pa ne da doseči od danes na jutri ampak po letih naporega dela. Mlajši tovariši naj bi bili prepričani, da so starejši tudi večkrat dokazali, da niso strahopetci. Apelira zopet na obe stranki, naj odnehata in naj se spor poravnava med nami samimi.

Na vprašanje tov. **Trobca**, kdo so izmečki odgovarja tov. **Tavčar**: Vse naše stremljenje gre za tem, da izboljšamo organizacijo. Mi moramo šele izbojevati tiste pravice, ki jih druge organizacije že davno imajo. Če bodo voditelji stali z nami, bomo i mi stali z njimi.

In tako se vleče debata v neskončnost, jamejo se oglašati osebnosti tako dolgo, dokler ne predlaga tov. **Kleinmayr**, naj sprejme občni zbor izjavo začasnega odbora z izpremembo, da postane ta resolucija občnega zbora. Glasila bi se:

Z ozirom na znane dogodke pri zadnjem zborovanju dne 26. 6. 1922. izjavlja društveni občni zbor Učiteljskega društva za Trst in okolico z dne 15. 7. 1922. sledeče: (Besedilo «izjave» ostane nespremenjeno).

Predlog se stavi na glasovanje in je sprejet s 34 glasovi proti 10.

Nato se zopet vname debata o izjavi voditeljev, zlasti o njenem zadnjem odstavku. Tudi ta se sprejme s sledečim dostavkom:

Občni zbor «Učiteljskega društva za Trst in okolico» vzame na znanje izjavo tov. voditeljev ter sporazumno sklene:

1) da je smatrati spor zborovanja z dne 29. 6. 1922. kakor poravnán,

2) da vsled tega vse one sporne točke omenjene v izjavi voditeljev in ki se tičejo notranješolskih zadev ne pridejo pred društveno razsodišče, kakor je to predvideno tudi po društvenih pravilih.

3) Občni zbor ne odobrava, da se je izjava nekaterih tovarišev priobčila v «Učiteljskem Listu» štev. 19. z dne 1. julija t. l.

Izjava je sprejeta z 21 glasovi proti 16.

2. Sledi na to volitev novega odbora. Tov. **Daneu** odklanja morebitno izvolitev za predsednika v prilogi tov. **Gruntarja**. Tov. **Germek** odločno protestira proti temu in odklanja vse protidokaze. — Volitev se vrši poimenski, z listki. Izid volitev je sledeči:

Predsednik: Daneu Ivan; odborniki: Cibic Fran, Čok Amalija, Čok Anica, Hočevar Pavla, Keber Dragotin, Miklavčič Minko, Požar Ladislav, Presl Mirko, Scheimer Anica, Trobec Vinko.

Namestniki: Bajt Zora, Culot Ivan, Čermelj Viktor, Dolenc Marija, Križman Nazarij, Širok Karel.

Pregledovalca računov: Starec Ferdo, Žagar Ferdo.

Razsodišče: Germek Anton, Pfeifer Marija, Ribičič Jože.

3. Slučajnosti: Tov. **Kleinmayr** poroča o sklepih delegacijskega zborovanja v Gorici o zvišanju članarine na L 7.—, kar naj služi v podporo učiteljskemu pevskemu zboru in tečajem za našo samozobrazbo, in o učit. tiskarni.

Tov. **Germek** priporoča kar najtopleje, naj se v prihodnje vsi spori, če le mogoče poravnajo že na šoli sami, ako tega ni mogoče, naj se zadeva izroči odboru in naj se ne vlači v javnost. Te njegove besede so bile sprejete s splošnim odobravanjem.

Ker se nihče več ne oglasi k besedi, zaključijo zopet izvoljeni predsednik tov. **Daneu** zborovanje, ki je trajalo od 10 nepretrgano do 15½.

Anica Čokova, zapisnikarica.

Slomškova zveza v Idriji je imela svoje redno mesečno zborovanje dne 21. junija 1922. Predaval je g. profesor J. Leben o postanku in razvoju boljševizma v Rusiji. Kratka vsebina njegovega predavanja je ta-le:

Predavatelj je v začetku svojega predavanja opisal žalostne in zmedene razmere, v katerih se je pred in med vojsko nahajala Rusija. Rusi so bili največkrat žrtve revščine, analfabetizma, vražarstva, oddaljeni drug od drugega po velikanskimi daljavah, brez umske enotnosti, brez narodne zavednosti.

Vojska je poslabšala zlasti gospodarske razmere, lakota je nastopala z vso grozo, zahteva po miru je bila vedno večja, ljudstvo je prišlo do prepričanja, da bi tu edina revolucija znala pomagati. Nihče ni veroval več v zmagó, vse je verovalo v izdajstvo, v prevrat. Ljudje kakor Nikolaj II., Kerenski, Lvov, Miljukov, bi bili mogoče v drugačnih razmerah narodu koristili, toda v danih razmerah niso bili kos svoji nalogi.

Tu pa je nastopil Lenin, mož iz železa, ki mu je bil baže že veliki Tolstoj prerokoval, da bo drugi Napoleon, od katerega naj bi bila nekaj časa odvisna vsa Evropa. Pri njem ni niti govora o kakem orientalskem mysticismu, vsi načrti, nasveti, ukazi, dejanja imajo za podlago neizprosni realizem. Mož je nesebičen in odločen, zna pa se kljub neupogljivosti položaja primerno prilagoditi. Zagovarja konstituantno in jo odpravi, smatra sovete za provročitelje vse zmedenosti, in so vendar središče njegove politike; se bori proti zasebni lastnini proti trgovini, proti kapitalizmu, pa vse to zopet vpeljuje. Ni tenkovesten, kadar gre za zmagó stranke.

Ali pa je ljudstvo potrdilo njegov nastop? Ali je boljševiška vlada izraz narodove volje? Odgovor je zanikalen.

Takoj ko je Lenin prišel do vlade, je razpisal volitve, pri katerih naj bi ljudstvo izvolilo svoje poslance. Pod groznim vladnim pritiskom so se vršile te volitve 12., 19. in 26. novembra l. 1918. Uspeh volitev pa je bil za boljševike uničevalen. Od 36 milijonov oddanih glasov je glasovalo za boljševike samo ena tretjina; od 763 izvoljenih poslancev, so pridobili boljševiki samo 180 poslancev. Revolucionarni socialisti, ki se ne strinjajo z boljševiki, so pri teh volitvah dobili 58% poslancev.

Konstituenta, ki naj bi dala Rusiji novo ustavo, se je sešla samo enkrat in — zadnjikrat. V zbornico je vdrila četa oboroženih mornarjev, ki je razgnala poslance na štiri vetrove, drugi dan je Lenin konstituantno razpustil, češ da ne odgovarja načrtom, katere hoče socializem uresničiti.

Če boljševiška vlada ni izraz ljudske volje, ali pa vsaj odgovarja idealni državi, kakoršno je zamislil Marx? Težko je odgovoriti na to vprašanje, ker nam prvaki socializma niso zapustili jasnih osnutkov prihodne socialistične države; oni najraje in brez usmiljenja kritizirajo sedanjí družabni red. Najbolj se zaganjajo v militarizem, burokracijo, grde špekulacije, mednarodne krivice, kapitalizem itd.

Predavatelj je pojasnil, da so napadi na sedanjí družabni red upravičeni, ugotovil pa tudi, da boljševiški režim na Ruskem ni odpravil slabih strani sedanjega družabnega reda, ampak vpeljal še večjo zmedenost. Merodajni za tako ugotovitev so zlasti sami socialistični poslanci, ki so z lastnimi očmi videli sadove boljševizma in ki v lastni domovini odklanjajo boljševiški poskus.

Predavanju je sledila živahna in zanimiva debata. Nato želi g. predsednik vsem vesele počitnice ter naznani, da se prihodnje zborovanje vrši začetkom prihodnjega šolskega leta. Poročevalec.

ŠOLSKE VESTI.

Okrajna učiteljska konferenca v Tolminu. Dne 10. junija se je vršila v Tolminu okrajna učiteljska konferenca. Pripravljalni odbor je vztrajal na stališču nujnosti konference, kljub dejstvu, da gmotne razmere to težko dopuščajo.

Dnevni red je bil sledeči:

- 1) Šolska disciplina.
- 2) Štedenje.
- 3) Šolske zadruga.
- 4) Poročilo o poslovanju učiteljske knjižnice.
- 5) Volitev članov učiteljskega permanentega odbora.
- 6) Volitev vodilnega odbora učiteljske knjižnice.
- 7) Slučajnosti.

Na podlagi referatov vsega učiteljstva je poročal o šolski disciplini tov. Fr. Bogataj, kateri je obdelal predmet vsestransko in stvarno. Ob koncu referata je stavil predlog, da naj se natisne šolski red, vsebujoč deset postavk o obnašanju otrok. Ta red se postavi v okvir in obesi v šoli. Šolski red naj se razdeli tudi med šolarje.

K debati se oglasi prvi tov. J. Rakovšček, ki pravi, da bi bilo dobro, da se uvede v naše šole disciplina v smislu Foersterjevih zahtev, katera se je povsod dobro obnesla.

Za njim govori C. Drekonja in izvaja približno sledeče: — Današnje šolstvo znači prehod iz stare šole v novo. Ideje v pedagogiki se menjajo naglo in prehitvevajo ena drugo. Sledeč temu toku ni dovolj, da reformiramo samo disciplino. Ako hočemo boljše

disciplino, moramo prevreči celoten način vzgoje in pouka. Stara šola in nova disciplina sta si v nezdružljivem nasprotju. — Čas je, da nehamo pitati otroke s paragrafi, nehajmo jim usiljevati zapovedi. Dajmo otrokom priliko, da vzrastejo iz sebe; mi pa jim bodimo prijatelji in svetovalci. Šolski red naj si ustvarijo otroci sami, ker le ta jih bo vezal po vesti in časti, da ga izpolnjujejo. — Končno izjavi, da je proti temu, da se šolski red natisne.

V debato poseže prof. dr. A. Budal, ki vpraša oba predgovornika, da navedeta slučaje, kjer se je disciplina v njiju smislu izkazala.

Tov. Rakovšček navaja šolsko občino v gimnaziji v Polju, kjer sta obe narodnosti delovali vzajemno in složno. Drekonja omenja sodobno rusko šolstvo in šole v Ameriki, katere je morala nadzorovati pred uvedbo šolskih občin in društev — policija.

Okrajni nadzornik Fr. Spazzapan soglašá z izvajanjem obeh govornikov, vendar nima nič proti temu, da se natisne šolski red in se nevsiljivo razdeli med otroke. — K debati se oglase še nekateri z raznimi mnenji.

Pri glasovanju se obrzhi predlog, da se šolski red ne natisne.

O drugi točki dnevnega reda poroča tov. Jožef Rakovšček, ki izvaja v kratkem sledeče. — Dan za dnem opazujemo, kako se udaja ljudstvo čimbolj tjavendanskemu življenju, zapravljanju na vse strani, zlasti pa popivanju. Narodno gospodarstvo propada, širi se ubožstvo in beda. Razmeram je treba odpomoči pri koreniki. Naučiti moramo mladino štediti. Najpripravnejše za to so hranilnice, katere ima skoraj

vsaka vas. Poleg tega posvetimo pri pouku več pažnje vzgoji štedljivosti. To je posebno omogočeno pri računstvu, citanju in spisju. Pazimo tudi na otroška oblačila, da so v redu, ker tudi tam se da veliko prihraniti.

Predlaga: Na šolah naj se obnovi šolske hranilnice. V računicah naj se ustavijo praktični računi, ki vzbujajo smisel do štedenja. Šolska berila naj dobe sestavke, ki govorijo o varčevanju.

Tov. F. Podgornik je mnenja, da bi bilo bolje ako bi otroci nalagali denar v svrhe šolske zadruga, ker le tam dobi kot cirkulacijsko sredstvo pravi pomen; med tem ko izraža nalaganje denarja v hranilnice namen, ki je enak samemu sebi (kopičenje).

Sprejmejo se predlogi tov. Rakovščeka. —

Tov. Fr. Sivec poroča o šolski zadrugi. V tekočem šolskem letu je sam preizkusil to ustanovo in je z njo zadovoljen. Pri otrocih se goji smisel združništva, šolske potrebščine so cenejše in otroci so z njimi vedno preskrbljeni. Učitelj ni s šolsko zadrugo nič bolj obremenjen, ker izvršujejo delo otroci sami. Sklene se ustanoviti šolske zadruga kjer je le mogoče. Izvoli se odbor, ki bo sestavil pravila in jih razposlal vsem šolskim vodstvom. —

Poročilo o delovanju učiteljske knjižnice je bilo žalostno. Knjižnice se učiteljstvo vse premalo poslužuje. —

Pri slučajnostih pokaže tov. Ivančič krivico, katere se godi tovarišicam, ker ne morejo kompitirati kot voditeljice za enorazrednice. Predlaga naj bodo odprta stalna mesta na teh šolah tudi njim. Sprejeto.

C. Drekonja stavi predlog za odpravo celibata učiteljic, ki je bil tudi sprejet.

Tov. J. Rakovšček predlaga, da naj se uvede na učiteljski pouk v stenografiji in sociologiji. Ravnatelj učiteljskega g. Lorenzoni zagotovi, da bo ukrenil vse potrebno, da se prične poučevati stenografija. Glede sociologije pa se izrazi, da je to za enkrat možno v zvezi z zemljepisom in zgodovino. Na splošno pa se še ne more o ustroju učiteljskega v bodočnosti določno izraziti, ker se tozadevni zakon komaj sestavlja. Dalje predlaga tov. Rakovšček, da bi se zemljevid Julijske Benečije izboljšal. Zemljevid je pomanjkljiv in nepravilen. Opremljen naj bo tudi s slovenskimi imeni. — C. Drekonja.

Evviva la legge! Zakon je zakon! A zakon glasi, da je učiteljstvo Julske Krajine orobljeno pasivnog izbornog općinskog prava. Mi smo svi putem svojih organizacija, bez iznimke narodnosti i polit. mišljenja, prosvedovali proti toj otimačini našeg naravnog i društvenog prava, ali — uzalud! — Gospoda vladodržci bili su tvrdi. Znamo i zašto. A zašto, odgovorit će nam činjenica, što je opć. načelnikom u Roču (u Istri) odabran nadučitelj Mate Massalin — bez protesta, bez prigovora sa strane vlade. Civilni komisar u Koprnu, mark. di Suni, službeno i sa svojom prisustvošću proglasio je legalnim novoodabrano ročko opć. zastupstvo i odabranje pučkog učitelja g. Massalina opć. načelnikom. Ovo se dogodilo u Roču, a u Dolini bi odabran takodjer učitelj Medvešček opć. zastupnikom, ali ovde odmah je stupio zakon na život, a naš ti Medvešček ne smije biti opć. zastupnikom. Eto na snazi dva zakona. Pitamo što je zakon? Zar se ne srame zakonodavci ovako gaziti svoj vlastiti zakon?! Jesmo li u dve države? Il stara: Quod licet Jovi, non licet bovi! Latinska postara: Quod licet Jovi, non licet bavi! Latinska poslovice! — Mi ćemo se učitelji i nadalje boriti za svoje pasivno pravo, al' ćemo da jedva onda postići

u Istri, kad ne bude tu bilo slav. učiteljstva... Onda nećemo biti pogibeljni!! Onda ne ćemo rušiti — državu! Bilo bi sve ovo smešno, kad ne bi bilo u svemu tomu i — tragike!

Dunajski šolski svet je izdal naredbo o spremembi dosedanje šolske molitve. Namen tega dekreta je, da se vsi učenci udeležijo molitve brez razlike veroizpovedanja in da se poda šoli interkonfesionalni karakter. «Zentralverein» dunajskega učiteljskega društva odobrava ta sklep šol. sveta in je mnenja, da s tem odpadejo eventualna politična ščuvanja v šoli in da je molitev zadovoljiva tudi za stariše verskega prepričanja. S to molitvijo pravijo nadalje, se bo uspešno vplivalo na vzajemni sporazum šole in doma. I. K.

Tečaj talij. jezika za slav. učiteljstvo Julske Krajine držat će se i ove godine u Fiorenzi od 16. avgusta do 30. septembra. Učesnici valja da se u tu svrhu obrate na svoja nadzornika. Uživat će potporu: osposobljeni učitelji 400 L., a neosposobljeni 600 L. Pogodnost putovanja jeste ona obična, što ju učiteljstvo uživa sa putnom knjižicom.

Izobraževalni tečaj češko-nemškega učiteljstva. Kakor lansko leto, se vrši tudi letos nadaljno - izobraževalni tečaj češko-nemškega učiteljstva v Komotavi. Tečaj traja od 24. julija do 12. avgusta. Voditelj je znani pedagog A. Herget. Namen tečaja je poglobitev v smeri moderne pedagogike. Obravnava se delovna šola, umetniška vzgoja, domoznanstvo (Heimatsforschung) v smislu modernih pedagoških zahtev.

Poleg voditelja, predavajo priznani pedagogi, kakor: Dr. E. Weber, O. Seinig, Dr. A. M. Schmidt in drugi. —

KNJIŽEVNOST IN UMETNOST

Vinko Vodopivec: Skladbe za moški in mešani zbor, založil skladatelj. Lansko leto je izdal skladatelj Vinko Vodopivec zvezek skladb za moški in mešani zbor. Zvezek obsega deset zborov na besedila Jenka, Kersnika, Stritarja in Gregorčiča. Že teksti sami so našli po večini pot v srce ljudstva, toliko bolje bodo prejeti združeni s spevom. Vinko Vodopivec ima vse dobre lastnosti ljudskega skladatelja: toplo, pristrčno čustvo, narodni ton, priprosto harmonijo in izpeljavo glasov, lahkovpnost vseh glasov in uporabo najefektnejših glasovnih leg in neprijeten izliv melodike. Njega bo štel narod v krog najboljših ljudskih skladateljev: Volariča, Laharnarja, Aljaža in nekdanjega Adamiča.

Vodopivec je avtodidakt, zato je umljivo, da ima tudi nekaj šibkih mest, a občutena mesta prevladajo in si prisvojijo pravico, da smemo šteti stvar za dobro.

Pesmi te zbirke so primerne in hvaležne za vsak priprost zbor in so zdrava hrana.

Že samo zbor «Pri oknu» spada med najlepše, kar jih imamo napisanih v tem slogu. Kdor bi iskal pri Vodopivcu modernosti, bo ob užitek, vendar so pa tudi v njegovih zborih zrnca programnega slikanja (n. pr. v pesmi «V večerni uri» in «Barčica»: plavanje barčice in pluskanje valov). V ospredje stopa pa zmirlaj čustvo in to je najkrepkejša struna, čisto individualna, zaradi katere so njegove pesmi pristrčne in priljubljene. **Ivan Grbec.**

Poročilo o glasbeni prireditvi «Trž. glasb. matice» in več drugega gradiva smo morali odložiti za prihodnje številko.